

Regeringens skrivelse

1999/2000:7

Ekonomisk utveckling och samarbete i
Östersjöregionen

Skr.
1999/2000:7

Regeringen överlämnar denna skrivelse till riksdagen.

Stockholm den 30 september 1999

Lena Hjelm-Wallén

Leif Pagrotsky
(Utrikesdepartementet)

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen lämnar regeringen en redogörelse för utvecklingen av handel och ekonomiskt samarbete inom Östersjöregionen under det senaste decenniet och för de förändrade politiska och ekonomiska förutsättningarna, som är grunden för denna utveckling. Bedömningar redovisas vad gäller den framtida ekonomiska utvecklingen i regionen och dennas betydelse för den svenska ekonomin. Vidare redogörs för svensk Östersjöpolitik sedan 1989, med tonvikt på de åtgärder som har vidtagits på det ekonomiska området samt åtgärder för att bidra till en demokratisk samhällsutveckling. En redogörelse lämnas för regeringens strategi rörande ytterligare åtgärder för att främja integration, tillväxt och sysselsättning i Östersjöregionen.

1	Bakgrund.....	4
1.1	Östersjöregionen – det historiska perspektivet.....	4
1.2	De förändrade förutsättningarna.....	6
1.3	Säkerhetspolitiken i närområdet - läge och utsikter	8
1.4	Utsikter för den ekonomiska utvecklingen.....	9
1.5	Öresund	17
2	Sverige i den nya Östersjöregionen	18
2.1	Svensk Östersjöpolitik 1989-99 – en tillbakablick.....	18
2.2	Handelspolitiken.....	20
2.3	Utvecklingssamarbetet	24
2.4	Demokrati och utveckling	28
2.5	Det säkerhetsfrämjande stödet.....	29
2.6	Näringslivsinriktade åtgärder	33
2.6.1	Östersjömiljard I.....	33
2.6.2	Östersjömiljard II	36
2.6.3	Östersjön och den regionala näringspolitiken	38
2.6.4	Jordbruks- och livsmedelssektorn	38
2.7	Utbildning och kultur	39
2.8	Det mellanstatliga Östersjösamarbetet	40
2.9	Internationella och nordiska finansieringsorgan i Östersjöregionen.....	42
2.10	Nordiskt-baltiskt samarbete.....	48
2.11	Handelsfrämjande, exportfinansiering och investeringar..	48
2.12	Vänortskontakter, decentraliserat samarbete, Interreg	53
2.13	Miljösamarbete	54
2.14	Energisamarbete	58
2.15	Transporter	61
2.16	Kärnsäkerhet.....	61
2.17	Barentssamarbetet	64
2.18	"Polen i fokus".....	64
2.19	Turism	65
2.20	Svenskt näringsliv i Östersjöregionen.....	66
3	EU och Central- och Östeuropa	72
3.1	EU:s utvidgning.....	72
3.2	EU–Ryssland; Sveriges roll.....	72
3.3	Phare/Tacis	74
3.4	Den nordliga dimensionen.....	75
3.5	Andra EU-länders Östersjöpolitik	75
4	Strategi för ekonomisk utveckling och samarbete i Östersjöregionen.....	79
5	Baltikum år 2000	90
6	Samråd mellan staten och näringslivet	90
	Bilaga 1	92

Tabell 1:1, Sveriges handel med länder i Östersjöregionen, 1991 – 1999	92	Skr.1999/2000:7
Bilaga 2	93	
Projektredovisning av Östersjömiljard I	93	
Bilaga 3	124	
Tabell 3:1, EKN:s garantiram för Baltikum och Ryssland, 1994 - 1998	124	
Bilaga 4	125	
Tabell 4:1, Sida-finansierade miljö- och energiprojekt i länderna i Östersjöregionen, 1989 – 1998,	125	
Tabell 4:2, Sidas investeringsprojekt inom miljöområdet i länderna i Östersjöregionen	126	
Bilaga 5	127	
Marknadsplats Östersjön	127	
Förkortningar	129	
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 30 september 1999	131	

1.1 Östersjöregionen – det historiska perspektivet

Östersjöområdet har alltid spelat en avgörande roll i Sveriges ekonomiska och politiska historia.

Under tusen år var det vikingafärder, korståg och stormaktstidens ambitioner som utmärkte Sveriges politik i regionen. Vid det stora skiftet 1814 lade den blivande kungen Karl Johan om Sveriges kurs. Han drog tillbaka de Förenade Konungarikena Sverige och Norge till deras gemensamma halvö. Vår nu 185-åriga fred tog sin början, efter unionsupplösningen 1905 med Sverige på egen hand.

Hur avlägsen vår yttre politik under tidigare århundraden än ter sig för dagens svenskar, så har den ändå lämnat djupa spår som bestämmer den moderna tidens läge i Östersjöområdet.

Finland började koloniserats och kristnas av Sverige på 1100-talet. Gränsen mellan svenskt och ryskt (först Novgorod, sedan Moskva-S:t Petersburg) flyttades fram och tillbaka under sjuhundra år i de vidsträckta områden som beboddes av finländare, karelare och ingermanländare. När Finland till sist skildes från Sverige 1809 och kom under ryske tsarens välde, var landet redan fast förankrat i västerländsk kultur och nordisk samhällsform med fria bönder.

Under tiden 1560-1721 tävlade Sverige och Ryssland också om makten över den del av Baltikum som idag utgörs av Estland och norra Lettland med Riga. Om ester och letter ibland fortfarande talar om "den goda svenska tiden", så är det för att det svenska styret ändå innebar avgörande begränsningar i det feodala herravälde som främmande godsägare utövade över livegna baltiska bönder. Universitetet i Dorpat (dagens Tartu), grundat 1632, är också ett svenskt arv som inte glömts.

En faktor som påverkade Sverige lika mycket som alla andra delar av Östersjöområdet var det starka inflytandet från tysk kultur. Under de tre sekel från och med 1200-talet då de tyska Hansa-städerna alltmer kontrollerade handelsströmmarna i Nordeuropa växte det fram en kommersiell och kulturell gemenskap runt Östersjön. Än idag kan en turist från Lübeck eller Rostock besöka Stockholm, Åbo, Tallinn, Riga eller Visby och genast känna sig hemma i den gamla stadskärnans byggnadsstil. Tyska aristokrater kontrollerade nästan fullständigt landsbygden. På ett djupare plan märks påverkan av tysk kultur i alla Östersjöländerna.

När Karl Johan 1814 klippte av alla Sveriges gamla ambitioner att spela en politisk-militär roll på andra sidan Östersjön, skapade han förutsättningarna för vår långa fredsperiod. Men mycket av vad som skapats under tidigare skeden levde självfallet kvar. Våra yttre villkor bestämdes alltjämt av hur läget i Östersjöområdet förändrades under 1800-talet.

Utrikeshandeln ökade under den begynnande industrialismen och frihandeln. De tyska och ryska kejsardömena utvecklades snabbt och blev lovande marknader för svensk företagsamhet mot slutet av 1800-talet. Från politisk synpunkt var bilden dock inte lika ljus.

Preussen hade angripit Danmark redan 1864 och erövrat Slesvig. Polen var sedan länge delat och förtryckt av tyskarna och ryssarna. I det tsarryska imperiet måste dessutom litauer, letter, ester och finländare leva med regimens skiftande blandning av brutalitet och tolerans. Sett från Stockholm var hela östra och södra kusten på andra sidan Östersjön, från Torneå till Lilla Bält, under kontroll av auktoritära stormakter.

Samhällsförändringarna i Ryssland och Tyskland tog dock ökad fart under tiden 1890-1914. Den snabba ekonomiska utvecklingen och de växande internationella kontakterna undergrävde successivt de etablerade regimerna, grundligast i Tyskland men delvis också i Ryssland.

Första världskriget påskyndade kejsarimperiernas sammanbrott. Det nya Europa byggde på demokratins idéer och på tanken att även små nationer hade rätt till självständighet. Finland, Estland, Lettland, Litauen och Polen blev äntligen självständiga stater 1917-18.

De tre baltiska länderna kunde nu fritt utveckla sina förbindelser med grannarna på andra sidan Östersjön. För första gången blev de levande i det moderna Sveriges medvetande. Länder och folk som vi haft nära utbyte med under stormaktstiden kom oss åter nära.

1920-talets Europa var en tid av optimism. Snart kom dock Hitler till makten i Tyskland och Stalin i Sovjetunionen. Avskärmning, tullmurar och politiska klyftor hindrade Östersjön från att återta sin roll som farled för fredligt utbyte.

Andra världskriget rev ned det mesta av det som vunnits 1918. De baltiska länderna ockuperades och annekterades 1940, Polen och Östtyskland fördes in bakom järnridån 1945. Östersjön blev en vallgrav under det kalla krigets decennier.

På 1990-talet öppnar sig åter de gamla möjligheterna för Sverige i Östersjöområdet. Nu sker det under gynnsammare förutsättningar än någonsin förr. De baltiska länderna och Polen är åter fria, Ryssland har slagit in på vägen mot demokrati, Tyskland är återförenat, och den Europeiska unionen ger sitt starka stöd till reformpolitiken. Förhandlingar om medlemskap pågår med fem länder i Central- och Östeuropa och medlemskapsförhandlingar kommer av allt att döma att inledas med flera länder i en nära framtid.

Sverige har ett starkt intresse av att understödja en ekonomisk och miljömässigt hållbar utveckling i Östersjöregionen och att främja de nya demokratiernas deltagande i europeiska ekonomiska samarbetsorgan. Sverige är ett av de länder som har mest att vinna på Östersjöområdets politiska och ekonomiska förnyelse och på de central- och östeuropeiska ländernas EU-medlemskap. Sverige har också ett starkt intresse av att genuint partnerskap utvecklas och fördjupas mellan EU och Ryssland.

Av många skäl, bl.a. rent geografiska, har Sverige en naturlig roll som en av de ledande aktörerna i Östersjösamarbetet. I den regeringsförklaring som avgavs 14 september 1999 understryks att Sverige aktivt skall bidra till ett Europa i utveckling och jämlikhet. Det svenska engagemanget i samarbetet i Norden och runt Östersjön manifesteras under årets värdskap i Nordiska rådet och i mötena mellan de nordiska och de baltiska statsministrarna. Den framgångsrika satsningen "Polen i fokus" skall under nästa år följas av "Baltikums år". EU:s utvidgning är nyckeln till att främja unionens första och främsta uppgift – fred i

Europa. Beslut om att fler länder skall få inleda konkreta förhandlingar om medlemskap bör fattas redan i höst. Den gemensamma strategi för Ryssland som EU antagit måste snabbt genomföras. EU:s kapacitet att med civila och militära medel förebygga och hantera kriser bör stärkas.

Även om tillväxten och utvecklingen av handeln i regionen dämpats under år 1998 till följd av den ryska krisen och en dämpning i världsekonomin finns en betydande potential för handel och investeringar. Färdigställandet av den fasta förbindelsen över Öresund samt ett intensifierat samarbete mellan de baltiska länderna och Norden kommer att ha positiva effekter på tillväxten. Svenska företag är väl rustade för att delta i denna utveckling.

En rad svenska initiativ har tagits för att påskynda en positiv utveckling i Östersjöregionen och för att främja handel, investeringar och ekonomisk utveckling. De frihandelsavtal som Sverige ingick redan år 1992 med vart och ett av de baltiska länderna var av stor betydelse både ekonomiskt och politiskt. Sverige har varit pådrivande i frågan om EU:s utvidgning, liksom i frågan om en utveckling av EU:s relationer med Ryssland. På svenskt initiativ ägde ett första möte rum mellan Östersjöstaternas regeringschefer i Visby juni 1996. Tillsammans med de andra nordiska länderna har Sverige initierat det s.k. baltiska investeringsprogrammet. År 1993 beslutades om en särskild exportkreditgarantiram för Baltikum och Ryssland. Ett nytt program för utvecklingssamarbetet med länderna i Central- och Östeuropa antogs av riksdagen våren 1998. Sverige och EU har verkat för att samtliga länder i regionen skall bli medlemmar i WTO. Sverige har inom EU aktivt verkat för ökad handelspolitisk öppenhet gentemot Ryssland. En särskild satsning på förbindelserna med Polen har gjorts under år 1999.

1.2 De förändrade förutsättningarna

Östersjön har genom historien varit en både förenande och särskiljande faktor för de kringliggande länderna. Genom de förhållandevis goda kommunikationsmöjligheterna har de naturliga förutsättningarna för samarbete mellan strandstaterna varit stora. Politiska hinder har emellertid inte sällan gjort att havet fungerat mer särskiljande än förenande. Det kalla kriget gjorde Östersjön till en barriär mer än till en farled.

Östersjöområdet är nu en region som karaktäriseras av fred, ekonomisk tillväxt och utveckling, och en region med stora möjligheter inför framtiden. Den positiva utvecklingen i Östersjöområdet och i nordöstra Europa som helhet kontrasterar starkt mot läget i sydöstra Europa och Balkan, som fortfarande präglas av konflikter och splittring.

Hela Östersjöområdet håller nu på att allt snabbare integreras i det västeuropeiska politiska och ekonomiska samarbetet. Förhållandena är visserligen mycket olika mellan dagens EU-medlemmar, kandidatländerna, och Ryssland, men inriktningen på samarbete och integration är densamma. Demokratiska styrelseformer och marknadsekonomiska förhållanden ligger nu till grund för utvecklingen i hela området.

Om Östersjöområdet tidigare i vissa avseenden sågs som europeiska utmarker är det idag på ett helt annat sätt närmare knutet till det centrala Europa. Flera faktorer har bidragit här till. Dels har Tysklands återförening och Sveriges och Finlands EU-inträde inneburit att EU:s tyngdpunkt förskjutits i nordostlig riktning. Flytten av Tysklands huvudstad till Berlin har accentuerat denna utveckling. EU:s utvidgning kommer att omfatta Polen och de baltiska länderna vilket verkar i samma riktning. Finlands förslag om "den nordliga dimensionen", som sedan toppmötet i Wien är etablerad EU-politik, förstärker denna utveckling. Hela EU visar nu ett ökat intresse för Östersjöregionen och norra Europa. Polens Nato-medlemskap och samarbetet inom ramen för Partnerskap för fred är också viktiga element i denna bild.

Det ekonomiska samarbetet kring Östersjön är statt i snabb utveckling. Ett omfattande nätverksbyggande mellan företag, institutioner och personer äger rum i hela området. Inte minst de nära kontakterna mellan de nordiska länderna är förebild för utvecklingen mellan Norden å ena sidan och de baltiska staterna, Ryssland, Polen och norra Tyskland å den andra. Samtidigt expanderar större regionala centra som Hamburg-området, Öresundsområdet och "fyrkanten" Mälardalen-södra Finland-Sankt Petersburg och Tallinn-Riga. Här ligger stora möjligheter att i norra Europa skapa ett större sammanlänkat ekonomiskt expansområde. Också Barentssamarbetet rymmer möjligheter. Östersjöregionen som helhet har potential att bli en av världens mest snabbväxande regioner.

Utvecklingen är emellertid ännu inte i alla avseenden konsoliderad. En målmedveten reformpolitik i berörda länder och fortsatta samarbetsinsatser krävs för att befästa en ekonomisk, socialt och miljömässigt hållbar expansion.

Samverkan med Ryssland är en av EU högt prioriterad uppgift. Den strategi för relationerna mellan EU och Ryssland som antogs vid toppmötet i Köln i juni 1999 kommer att bidra till att ytterligare inlemma Ryssland i det mellanstatliga europeiska samarbetet. Här spelar Östersjö-samarbetet en viktig roll.

Östersjöområdet består av en unik kombination av å ena sidan ekonomiskt utvecklade stater som samtidigt är gamla demokratier och välfärdsstater, och å andra sidan nya demokratier och marknadsekonomier stadda i dynamisk förändring. Denna bild har starka inslag av komplementära drag, med stora möjligheter till ömsesidigt fördelaktigt samarbete.

Ett viktigt element i den ekonomiska utvecklingen är den sociala dimensionen. En förutsättning för hållbar tillväxt är en rimlig fördelningspolitik och social fred. Otrygghet och social nöd är inte bara grogrund för extremism och våld utan också hinder för förändringsvilja och reformer. Det sociala området har en allt viktigare roll i samarbetet över Östersjön. Inte minst viktigt i anslutning här till är samarbetet i kampen mot internationell brottslighet.

Ett annat särdrag i Östersjö-samarbetet är den höga graden av internationell institutionalisering, parad med en pragmatisk inställning till lokalt och regionalt, konkret samarbete. Förutom Nordiska rådet, Nordiska ministerrådet, Barentsrådet och EU är Östersjöstaternas råd en

viktig aktör. Rådet är en del av en allt finmaskigare väv av organisationer och strukturer som tillsammans främjar framväxten av en integrerad Östersjöregion.

Skr.1999/2000:7

Sammantaget finns nu unika förutsättningar för en utveckling av regionen till ett fredligt och fruktbart samarbetsområde, präglad av hållbar ekonomisk utveckling och tillväxt.

1.3 Säkerhetspolitiken i närområdet - läge och utsikter

Det säkerhetspolitiska läge som nu råder i Sveriges närområde får, i ett historiskt perspektiv, betraktas som mycket gott. Utvecklingen i regionen karakteriseras av ekonomisk tillväxt samt ett mångfacetterat och tätt samarbete mellan länderna och regionerna i Östersjöområdet.

De baltiska länderna har till betydande del kunnat konsolidera sin återvunna självständighet. Ett huvudmål är att erhålla fullt medlemskap i EU och Nato. I ännu högre grad än för Sverige skulle ett EU-medlemskap för de baltiska länderna utgöra ett säkerhetspolitiskt plus.

Estland, Lettland och Litauen arbetar med att bygga upp en grundläggande försvarsförmåga. Bl.a. de nordiska länderna och USA har bidragit till detta arbete genom att lämna säkerhetsfrämjande stöd vilket samordnats inom ramen för samordningsorganet BALTSEA. Dessa länder har även bidragit till att upprätta en gemensam fredsfrämjande baltisk bataljon (BALTBAT), en gemensam baltisk marin styrka (BALTRON), ett luftövervakningssystem (BALTNET) samt en baltisk försvarshögskola (BALTDEFCOL). Sverige deltar i BALTSEA, BALTBAT, BALTRON samt BALTDEFCOL och är observatör i BALTNET. De baltiska länderna och Ryssland verkar för att normalisera sina förbindelser. Några utestående frågor – avsaknaden av gränsavtal, den ryskspråkiga befolkningens ställning i Estland och Lettland samt Rysslands obenägenhet att ta avstånd av den sovjetiska ockupationen av Estland, Lettland och Litauen – har bidragit till att en fullständig normalisering av förbindelserna hittills uteblivit. En sådan normalisering kommer inte att kunna äga rum förrän Ryssland fullständigt accepterat de baltiska ländernas återvunna självständighet samt deras rätt att fullfölja sina säkerhetspolitiska ambitioner. På senare tid har i synnerhet de baltiska länderna vidtagit åtgärder för att förbättra relationerna med Ryssland som nu får betraktas som tämligen avspända.

Polen har nyligen blivit medlem i Nato. Därmed har Polen till stor del uppfyllt sina säkerhetspolitiska aspirationer vilket stärker säkerheten i Östersjöområdet.

De baltiska staternas förhoppningar om en snar anslutning till Nato stärktes efter skrivningarna i kommunikén från Natos toppmöte i Washington i april i år. De baltiska länderna omnämns och behandlas nu på samma sätt som de flesta kandidatländer. I samband med toppmötet antogs en särskild handlingsplan med syfte att vägleda kandidatländerna i förberedelserna inför ett eventuellt Nato-medlemskap. Det beslutades även att utvidgningsprocessen skall ses över vid nästa toppmöte, vilket skall äga rum senast år 2002.

De säkerhetspolitiska utsikterna för en fortsatt positiv utveckling i Östersjöområdet är goda. En viktig förutsättning härför är fortsatt närvaro och aktivt engagemang från EU:s och USA:s sida. Samtidigt omgärdas det framtida säkerhetspolitiska mönstret i Östersjöområdet givetvis alltfjämt av viss osäkerhet, framförallt sammanhängande med utvecklingen i Ryssland. En ekonomisk återhämtning samt en stabil ekonomisk och politisk utveckling i Ryssland samt ett nära samarbete med Ryssland är av grundläggande betydelse för den fortsatta utvecklingen i Östersjöområdet.

De framtida hoten mot säkerheten i Östersjöområdet utgörs idag främst av lågnivåhot – internationell brottslighet, gränsöverskridande miljöförstöring, ryska försvarsmaktens sönderfall och förekomsten av taktiska kärnvapen i närområdet. Dessa hot bekämpas kontinuerligt genom ett tätt samarbete i regionala fora, i synnerhet inom ramen för Östersjöstaternas råd, Aktionsgruppen mot organiserad brottslighet i Östersjöområdet och Barentsrådet.

Sverige verkar för att stärka säkerheten i Östersjöområdet bl.a. genom att stödja omvandlingen i länderna i öst, genom att aktivt stödja Polens och de baltiska ländernas inlemmande i EU, genom att bidra med säkerhetsfrämjande stöd till de baltiska länderna, Polen och Ryssland (se nedan under avsnitt 2.5), genom att engagera Ryssland i civilt samarbete i regionen, genom att aktivt delta i Östersjöstaternas råd och i andra samarbetsfora för att stävja lågnivåhoten samt genom att verka för en fullständig normalisering mellan Ryssland och de baltiska länderna genom att t.ex. stödja integrationen av de ryskspråkiga i Estland och Lettland, uppmuntra gränsöverskridande samarbete och verka för att gränsavtal mellan Ryssland och de baltiska länderna kommer till stånd.

1.4 Utsikter för den ekonomiska utvecklingen

Allmänt

I nedanstående tabell sammanfattas utvecklingen av BNP i vissa Östersjöstater under perioden 1992-1999:

Tabell 1:1, Förändring i real BNP i vissa Östersjöländer 1992 - 1999

Land	Förändring, I procent								Index, (1989=100)		
	1992	1993	1994	1995	1996	1997	98(a)	99(b)	1997	98(a)	99(b)
Estland	-14,2	-9,0	2,0	4,3	4,0	11,4	4,0	3,0	73	76	79
Lettland	-34,9	-14,9	0,6	-0,8	3,3	8,6	3,6	2,6	56	58	60
Litauen	-21,3	-16,2	-9,8	3,3	4,7	6,1	4,0	2,5	61	64	65
Polen	2,6	3,8	5,2	7,0	6,1	6,9	4,8	3,0	112	117	121
Ryssland	-14,5	-8,7	-12,7	-4,1	-3,5	0,8	-4,6	-5,0	58	55	53

Källa: European Bank for Reconstruction and Development, "Transition Report Update", April 1999

(a) EBRD:s uppskattning

(b) EBRD:s prognos

Efter de politiska omvälvningarna för 10 år sedan har den ekonomiska och sociala situationen i alla de s.k. transitionsekonomierna varit svår. Det gamla systemets kollaps ledde till omfattande produktionsbortfall och sociala umbäranden. Ett nytt ekonomiskt system, med fungerande institutioner och spelregler, kunde självklart inte byggas upp över en natt.

Omvandlingen inom länderna på andra sidan Östersjön har gått olika fort beroende på förmågan att genomföra strukturella och institutionella reformer och att lägga grunden till en fungerande social marknadsekonomi. Takten i omvandlingen illustreras bl.a. i den ovan redovisade tabellen över tillväxten i de berörda länderna. Andra indikationer är omfattningen av utländska investeringar och takten i närmandet till EU (se avsnitt 2.11 om utländska direktinvesteringar).

Skillnaden mellan förhållandena i Ryssland å ena sidan och förhållandena i de Östersjöländer som är kandidater till medlemskap i EU å andra sidan är mycket stora. De senare länderna har gjort stora framsteg samtidigt som mycket återstår att göra vad gäller institutionsbyggnad, fördjupade reformer och social trygghet. De sociala klyftorna är fortfarande stora. De utmaningar som återstår för att affärslivet skall fungera som det gör inom EU är många. I ett medlemskapsperspektiv finns en oro att kandidatländernas administrativa kapacitet att ta på sig och iaktta medlemskapets förpliktelser ännu har betydande brister.

Ryssland

I Ryssland har den snabba liberaliseringen och privatiseringen inte åtföljts av en nödvändig uppbyggnad av marknadsekonomins och rättsstatens institutioner. Bristen på spelregler och etik i affärslivet hämmar investeringsviljan hos både ryska och utländska företag.

Förtroendet för staten förblir litet. Den sociala situationen är fortsatt svår för stora grupper i samhället. Skr.1999/2000:7

I ett mer kortsiktigt perspektiv kan konstateras att den ryska ekonomin ett år efter den djupa kris som bröt ut i augusti 1998 trots allt klarat sig bättre än förväntat. Inflationen har inte ökat som befarat och kan i bästa fall hamna runt 50 procent för 1999. Industriproduktionen har ökat sedan oktober i fjol och är nu högre än december 1997, vilket främst kan förklaras av att inhemska producenter och exportörer har kunnat dra fördel av devalveringen. Enligt IMF:s senaste bedömning kommer Ryssland under 1999 att få viss BNP-tillväxt istället för den tidigare prognostiserade nedgången.

De djupare problemen i den ryska ekonomin kvarstår dock och den federala budgeten är fortsatt synnerligen ansträngd. För att tillväxten skall bli uthållig krävs på sikt mer genomgripande förändringar. De sociala konsekvenserna av den ekonomiska nedgången har varit mycket allvarliga. Pris- och löneutvecklingen har skapat stora problem för enskilda ryssar.

IMF godkände i slutet av juli efter långa överväganden en s.k. stand-by kredit till Ryssland värd 4,5 miljarder USD. Utbetalningarna är uppdelade i sju omgångar om vardera ca 640 miljoner USD, och är öronmärkta för omedelbar återbetalning till IMF själv. De kommande utbetalningarna är villkorade till hur Ryssland uppfyller det ekonomiska program som ligger till grund för krediten. IMF:s beslut öppnade dörren för en överenskommelse i Parisklubben i början av augusti om en omstrukturering av betalningsförfallen under 1998-99 på de offentliga skulderna från sovjettiden, och kan möjligen leda till en liknande överenskommelse med Londonklubben senare i år. IMF:s erkännande av de ryska ansträngningarna att genomföra en konsolidering av budgeten och accelerera de strukturella reformerna ger därmed visst andrum för den nya ryska regeringen. Den nya ryska regeringen har deklarerat att den ekonomiska politiken skall ligga fast. Samtidigt kvarstår osäkerhet om politikens genomförande, bl.a. med tanke på förestående val till Duman i december 1999 och presidentval i juli år 2000. Ryssland har ändå ett intresse av att fullgöra sina åtaganden under IMF-avtalet, eftersom ett fungerande IMF-avtal är en förutsättning för varje överenskommelse med Paris- och Londonklubbarna.

Handelsbalansen har under de senaste månaderna visat ett överskott om 2-3 miljarder USD per månad, sammanhängande med både nedgången i importen och ökningen av oljepriset. Rubelkursen har på senare tid varit relativt stabil. Under förutsättning att valutainflödet under det andra halvåret fortsatt kommer att vara positivt torde Centralbanken ha förutsättningar att bygga upp valutareserven och undvika en ytterligare försvagning av rubeln fram till årets slut. Den ryska regeringen lyckades att få igenom en relativt strikt budget för 1999, med målet inställt på ett primärt överskott på omkring 2 procent av BNP. Av utgifterna går 20-40 procent till de månatliga räntebetalningarna. Regeringen har också betalat ut en större del av de sedan tidigare eftersläpande lönerna. Skuldstocken är dock fortfarande ansevärd.

Effekterna av den ekonomiska krisen i augusti 1998 blev störst i Moskva. Moskva är dock inte representativt för hela Ryssland och krisen

har inte enbart varit av ondo. I andra delar av landet blev de konkreta följderna av krisen betydligt mindre. Från den västra regionen finns flera exempel på krisens positiva följder. Inte minst gäller detta orter där exportinriktade industriföretag har en dominerande ställning. Om dessa har exportkontrakt fastställda i dollar har krisen lett till att företagens inkomster, i rubel räknat, flerfaldigats. Företagen har därför kunnat betala utestående skatter och andra avgifter, vilket lett till ökade inkomster i statens budget. Myndigheterna kan i sin tur börja betala ut löner till offentligt anställda samt pensioner m.m., vilket sakta men säkert satt igång de ekonomiska hjulen på lokal nivå. Levnadsförhållandena för den ryska befolkningen är dock mycket svåra och hälsoläget har drastiskt försämrats.

Att göra prognoser för Rysslands ekonomiska utveckling under de närmaste åren är svårt, något som den politiska instabiliteten givetvis bidrar till. Att Ryssland har en stor potential för tillväxt är ostridigt. Samtidigt visar erfarenheterna från 1990-talet på grundläggande strukturella svagheter och en oförmåga att genomföra de reformer som en fungerande marknadsekonomi förutsätter. För den ryska regeringen är det helt centralt att återskapa förtroende både i omvärlden och hos de egna medborgarna så att de omfattande tillgångar som ryska företag och medborgare placerat utomlands återvänder och så att de åter kan bli intressant för utländska företag att investera i Ryssland.

Polen

Polen har kommit långt i omvandlingen av det politiska och ekonomiska systemet och är idag en stabil demokrati med en fungerande marknadsekonomi som under de senaste åren varit en av de mest dynamiska i Europa.

Polens BNP-tillväxt uppgick 1998 till 4,8 procent vilket var en minskning jämfört med tidigare år (7 procent 1995, 6,1 procent 1996 och 6,9 procent 1997). Skälet till minskningen var bl.a. hög ränta och ett betydande ras i exportintäkter, särskilt i handeln med Ryssland. Den polska ekonomin förutspås under 1999 att växa långsammare än den hittills gjort under nittiotalets senare del. OECD:s prognos för 1999 pekar på att BNP-tillväxten kommer att minska till 3,5 procent, vilket är något lägre än den egna regeringens prognos (4-4,5 procent). Anledningen är bl.a. försvagad export till grannländer och till EU-länder under första halvan av året. Enligt OECD:s förväntningar kommer emellertid en återgång till snabb ekonomisk tillväxt att ske under år 2000, när exporten väntas återhämta sig åtföljt av lägre räntor. Sedan augusti 1998 har Centralbanken redan sänkt styrräntan med 11 procentenheter till 13 procent.

Inflationen har minskat kraftigt under senare år (från 18,5 procent 1996 till 8,6 procent 1998) och är lägre än förväntat. Den kraftiga sänkningen beror till största delen på utvecklingen av livsmedelspriserna. Det finansiella systemet är stabilt och utländska företag fortsätter att investera i landet. Vad gäller privatiseringsprocessen kan utlänningar idag enligt lagen fritt delta som aktieägare och utan särskilt tillstånd upprätta helägda

dotterbolag eller joint ventures med polska företag. Investeringsklimatet i Polen kan anses vara gott. Många län och kommuner ger betydande assistans till investerande företag och det finns ett generellt stort behov av investeringar inom de flesta sektorer.

Polens utrikeshandel har efter COMECON:s kollaps omdirigerats mot västvärlden, ett faktum som i sig har tvingat de polska producenterna att höja varornas kvalitet. EU är Polens största handelspartner och svarar för omkring 70 procent av Polens totala utrikeshandel. Tyskland är den viktigaste partnern både vad gäller export och import. Ryssland fortsätter att vara Polens viktigaste handelspartner i Central- och Östeuropa. Under 1998 noterades fortsatta ökningar för både den polska exporten och importen, även om särskilt livsmedelsexporten mött ökande svårigheter. Det polska bytesbalansunderskottet väntas i år uppgå till över 6 procent av BNP.

Det är av stor betydelse att Polen fullföljer de omfattande struktureller reformer som inletts. Bland annat måste reformer ske inom jordbruks- och kolsektorn. Trots en avmattning i industriproduktion och export under 1998 ser utsikterna för Polens ekonomi positiva ut. Utöver Warszawa som synes vara den mest expansiva marknaden kan en mängd dynamiska områden identifieras, bl.a. Östersjöstäderna Gdansk och Gdynia. En BNP-tillväxt på omkring 4 procent gör den polska ekonomin till en av de snabbast växande i Europa. Även om det finns många faktorer, inte minst i den internationella utvecklingen, som kan påverka utfallet, måste helhetsbedömningen bli att den polska ekonomin i betydande grad kommer att medverka till fortsatt dynamik i Östersjöregionen.

Estland

Estland har varit ett föregångsland genom sin snabba övergång från planekonomi till marknadsekonomi. Med få regleringar, total frihandel och låga skatter har landet kommit att framstå som något av ett mönster för ett rent kapitalistiskt samhälle. Konsolideringen av de gynnsamma ekonomiska betingelser som skapats medför emellertid svåra avvägningar mellan marknadsekonomin villkor och de krav som ställs vid utbyggnaden av en uthållig välfärdsstat. Vid sidan av det pris en sådan normalt betingar, skall Estland dessutom bygga upp en modern infrastruktur på ruinerna av den gamla sovjetiska, integrera den ryskspråkiga tredjedelen av befolkningen, anpassa landet till ett EU-medlemskap samt förbereda sig för ett Nato-medlemskap med de kostnader som dessa processer innebär.

Regeringen har under våren och sommaren 1999 tvingats att successivt ompröva tillväxtprognoserna. Finansministeriet förutspår i sin senaste prognos endast 0,4 procents tillväxt för 1999 och 4,0-4,5 procents tillväxt nästa år. Årets nolltillväxt (eller däromkring) skall jämföras med förra årets tillväxt om 4 procent och 1997 års som uppgick till dryga 10 procent.

Bakom den minskande tillväxten ligger bland annat en sjunkande inhemsk konsumtion och en svag exportutveckling. Den senare hänger

till stor del samman med bortfallet från den ryska marknaden och svårigheterna att finna nya marknader i väst. På det inhemska planet står orsakerna till BNP-stagnationen till viss del att finna i följd effekterna av den ryska krisen med konkurser och friställningar vilka lett till minskat konsumtionsutrymme för den offentliga sektorn, liksom för hushåll och företag. Även investeringarna har stagnerat i takt med den ökade osäkerheten om den ekonomiska utvecklingen. Den sjunkande inflationen medför högre realräntor, vilka tillsammans med bankernas striktare kreditbedömning torde bidra till en mer restriktiv långivning.

Nämnas bör också problemen i den alltjämt betydande estniska jordbruks- och livsmedelssektorn. Försämrade konkurrenskraft och svårigheter att finna avsättning för produkterna kopplat till ett dåligt skördeutfall både i år och förra året har lett till krav på kompensation och subventioner från staten. EU:s subventionerade export av jordbruksprodukter till Estland – som i sin tur inte kan ta ut tullar – har försatt de estniska jordbrukarna i en svår konkurrenssituation också på hemmamarknaden.

En annan aspekt av BNP som bör uppmärksammas är den regionala fördelningen av densamma. Enligt uppskattningar svarar Tallinn-regionen för omkring 70 procent av BNP, vilket givetvis innebär stora inkomstskillnader i landet som helhet. Det finns skäl att tala om två Estland.

Avmattningen i ekonomin och den därav följande minskade moms- och skatteuppbörden, har bidragit till ett betydande underskott i statsbudgeten för i år. Direkt efter sitt tillträde i mars 1999 lade den nya regeringen fram en tilläggsbudget som innebar en minskning av statsutgifterna med omkring en miljard EEK till totalt 17,5 miljarder EEK. Regeringens ambition är att budgetunderskottet för 1999 åtminstone skall kunna hållas under 3,5 procent av BNP. Med en redan stram budgetram har diskussionerna varit hårda och regeringen har indikerat att man egentligen skulle ha velat skära mer i utgifterna, men att detta inte varit möjligt.

De aktuella skattesatserna är 26 procent för privata inkomster och företag, 18 procent moms, respektive 33 procent i social- och sjukförsäkringsavgifter. Att notera är att inkomstskatten är icke-progressiv och att dessutom en rad möjligheter att slippa företagsskatt föreligger. Ekonomiska frizoner infördes av den förra regeringen i tre estniska städer (Valga, Võru och Sillamäe).

Det stora bytesbalansunderskottet, till stor del orsakat av en uppdämd importefterfrågan och svag export, är alltjämt ett problem för Estland. I takt med den allmänna åtstramningen i ekonomin, med sjunkande import som följd, minskar dock underskottet i bytesbalansen. Underskottet, som uppgick till dryga 12 procent av BNP 1997 minskade under 1998 till 9 procent och förväntas minska ytterligare i år. Liksom tidigare bidrar de stora utländska direktinvesteringarna till att kompensera för effekterna av bytesbalansunderskottet.

Trots flera regeringsskiftet har den lettiska reformpolitikens inriktning mot fördjupad demokrati och marknadsekonomi legat fast sedan landet återvann sin självständighet 1991. Den ekonomiska omvandlingen har haft periodvisa bakslag men utvecklingen under de senaste åren har varit positiv. EU-medlemskapsperspektivet ger förstärkta incitament för fortsatta reformer i Lettland liksom i de övriga kandidatländerna.

Lettland drabbades av den ryska krisen sannolikt i större utsträckning än Estland. Den beräknade BNP-tillväxten för 1999 har fått justeras ner från 4 till 2 procent. Motsvarande siffror för 1997 och 1998 var 8,6 och 3,6 procent. Livsmedelsindustrin drabbades hårdast men även transit till Ryssland berördes negativt. Järnvägstransporterna minskade med 9 procent i fjol. Liksom i Estlands fall har den lägre tillväxttakten haft en dämpande effekt på inhemsk efterfrågan, vilket har resulterat i lägre inflation men högre arbetslöshet.

Lettland hade 1998 ett stort underskott i bytesbalansen (11 procent av BNP 1998), till största delen beroende på en kraftigt ökad, efterfrågedriven import. Underskottet reduceras i år. Rysslands del av Lettlands export föll från 21 procent 1997 till omkring 12 procent 1998. Lettiska banker hade 8 procent av sina tillgångar investerade i Ryssland före augusti 1998. En inhemsk bankkris blev följden, vilket ytterligare har bidragit till den lägre tillväxttakten. Krisen kan nu sägas ha övervunnits.

Tjänstesektorn utgör idag nästan två tredjedelar av BNP. Mellan 10 och 15 procent av Lettlands ekonomi är beroende av transitsektorn. Ryssland är fortfarande en betydelsefull handelspartner, till stor del beroende på den stora transithandel som går via lettiska hamnar.

Sedan 1990 har Lettland kraftigt utvecklat sin handel med väst. EU är idag Lettlands främsta handelspartner och svarar för närmare 60 procent av exporten och drygt 55 procent av importen. Tyskland är den största handelspartnern inom EU.

De utländska investeringarna har utvecklats positivt men en nedgång ägde rum år 1998. En nyckelfaktor för fortsatt inflöde av direktinvesteringar är en fortsatt framgångsrik privatiseringsprocess. I stort sett alla lettiska företag har sålts ut vilket gör att 63 procent av lettisk BNP genereras av den privata sektorn. Ännu återstår dock ett par av de allra största företagen (energiföretaget Latvenenergo, återstående delen av Lattelekom och rederiet Latvian Shipping Company).

Effekterna av Rysslandskrisen har varit att påskynda diversifiering och kvalitetshöjning i den lettiska exportekonomin respektive bankväsendets sanering och konsolidering. Särskilt inom industrin återstår dock ännu ett drygt uppgraderingsarbete. Utvecklingen beror nu på ett antal omvärldsfaktorer, särskilt i Ryssland men även på Lettlands egen förmåga att fortsätta omvandlingen och dra till sig utländska investeringar.

Sedan Litauen återfick självständigheten råder ett grundläggande samförstånd om den övergripande färdriktningen i ekonomiska och politiska frågor. Demokratins institutioner infördes snabbt efter att självständigheten hade återvunnits. Under de senaste åren har Litauens ekonomi växt och stabiliserats. Trots effekter från Asienkrisen 1997 har ekonomin årligen växt med ca 5 procent. Därtill har inflationen fallit från ca 35 procent 1995 till under 3 procent 1998.

Rysslandskrisen hösten 1998 ledde till en chock i utrikeshandeln. Trots detta ökade BNP 1998 med 5,7 procent, vilket endast var en marginell nedgång i tillväxttakten från 6,1 procent 1997.

Utvecklingen i Ryssland och OSS-länderna kommer p.g.a. den stora exponeringen att vara av stor betydelse för utvecklingen i Litauen. De flesta prognoser visar att krisen leder till en svacka i tillväxtkurvan för Litauen liksom för hela regionen. För Litauens del når denna med sannolikhet botten under innevarande år men redan år 2000 bör landet vara åter på samma snabba tillväxttakt som före krisen.

Litauens underskott i bytesbalansen närmar sig en oroväckande hög nivå (12 procent av BNP 1998). Den negativa bytesbalansen sätter stor press på litan, men regeringen har flyttat fram planerna på att överge sitt sedelfondsystem, som binder litan till USA-dollar, till år 2000. De litauiska bankerna var i likhet med de estniska inte särskilt exponerade mot Ryssland och hade endast 1 procent av tillgångarna investerade i Ryssland.

Litauen har ofta fått kritik för den långsamma strukturuomvandlingen av näringslivet och för att statliga interventioner förhindrat en naturlig utslagning av ineffektiva företag. Rysslandskrisen kan liknas vid ett stålbad som lett till att många företag exponerade mot Ryssland gått under. Resultatet har samtidigt blivit förbättrad konkurrenskraft för de som överlevt krisen och nu exporterar till nya marknader i väst.

En effekt av Rysslandskrisen kan därför även ha varit en knuff framåt i västintegrationen. Exporten till EU överstiger nu exporten till OSS och utgjorde under fjolåret 37 procent av total export. Exporten till OSS-länder, som före krisen representerade ca 45 procent av total export, har under vintern halverats. Ryssland, länge den främsta exportmarknaden, stod under årets första månader för enbart ca 7 procent av utrikeshandeln (ca 21 procent före krisen). Motsvarande trend gäller för handeln med Vitryssland och Ukraina. Litauens största importmarknad är EU som svarar för närmare 50 procent av den totala importen.

Utländskt kapital är avgörande för fortsatt tillväxt, förbättrad konkurrenskraft och bytesbalans. Inte minst är de utländska investerarna också viktiga skattebetalare. Hittills är det utförsäljningen av statsbolag som resulterat i huvuddelen av de utländska affärerna.

Tyskland, Sverige, Danmark, Finland och Norge

Den ekonomiska utvecklingen i dessa länder behandlas inte närmare i detta sammanhang. Dock kan konstateras att den positiva allmänna ekonomiska utvecklingen i de Östersjöländer som är EU-medlemmar

naturligtvis är av mycket stor betydelse för export och ekonomisk utveckling i hela Östersjöområdet. För Sveriges del räknar regeringen med en BNP-tillväxt på 3,6 procent i år och 3 procent nästa år.

Under senare år har den ekonomiska konjunkturen skilt sig åt i de ”västliga” Östersjöländerna. Danmark, Finland och Norge har legat långt framme i konjunkturcykeln under de senaste två till tre åren, medan Sverige och Tyskland har släpat efter. Även i Tyskland väntas en viss återhämtning och tillväxten väntas uppgå till 2,5 procent nästa år. I de övriga nordiska länderna har samtidigt de senaste årens starka konjunktur mattas något. Tillväxten bedöms i Danmark, Finland och Norge under nästa år uppgå till 1,5; 3,6, respektive 1,0 procent. I EU som helhet bedöms tillväxten i år uppgå till 1,9 procent, för att under nästa år öka till 2,7 procent.

De gynnsamma tillväxtutsikterna för flertalet länder i Östersjöområdet utgör en god grund för den ekonomiska utvecklingen i regionen framöver. Avgörande på sikt är en fortsättning av den reformprocess som på relativt kort tid har etablerat en fungerande marknadsekonomi i flertalet länder i den östra delen av Östersjöregionen. Utsikter om framtida EU-medlemskap spelar i detta sammanhang fortsatt en stor roll, samtidigt som *de facto* medlemskap förväntas konsolidera de institutionella förändringar som genomdrivits på vägen mot medlemskap. En ökad integration inom Östersjöregionen kan genom ökad faktorrörlighet och ökad handel förväntas medföra dynamiska samhällsekonomiska vinster i form av en effektivare resursallokering. I takt med att den nödvändiga institutionella strukturen upprättas bör också ett ökat flöde av direktinvesteringar från de ”västliga” Östersjöländerna bidra till en gynnsam ekonomisk utveckling i hela regionen.

Tabell 1:2, BNP-tillväxt i västra Östersjöregionen

	1997	1998	1999	2000
Tyskland	1,8	2,3	1,4	2,5
Sverige	1,8	2,6	3,6	3,0
Danmark	3,1	2,9	1,3	1,5
Finland	5,5	4,7	3,6	3,8
Norge	4,3	2,1	1,0	2,8

Källa: IMF och Finansdepartementet

1.5 Öresund

När den fasta förbindelsen över Öresund står klar för trafik sommaren år 2000 har Sverige och Danmark tillsammans skapat en historisk möjlighet för framväxten av en stark och dynamisk europeisk region.

De båda regeringarna har genomfört en första kartläggning av hinder och möjligheter vad gäller en integration i Öresundsregionen. Resultatet redovisades våren 1999 i rapporten "Öresund – en region blir till".

Öresundsrapporten är upptakten till ett arbete som i vissa delar kommer att sträcka sig över flera år och kommer att kräva stort

engagemang från regeringarna, de regionala myndigheterna och näringslivet. Skr.1999/2000:7

EU ser i Öresundregionens utveckling ett unikt pilotprojekt och bistånd har lämnats genom Interreg IIA, vilket kan vidareutvecklas genom Interreg III. Öresundskommittén, som består av danska och svenska kommuner och städer, administrerar ansökningarna.

Inom Europeiska unionen finns sedan år 1997 ca 90 s.k. territoriella sysselsättningspakter inom strukturfondernas ram. Öresundsregionen utgör en sådan territoriell sysselsättningspakt och är den enda pakt som är transnationell. Sekretariat är Öresundskommittén tillsammans med Öresunds arbetsmarknadspolitiska råd (ÖAR). ÖAR är en sammanslutning av arbetsmarknadspolitiska myndigheter och parter på vardera sidan sundet för att underlätta en gemensam marknad.

Den potentiella samhällsekonomiska vinsten av en integrerad Öresundsregion har beskrivits som mycket stor. Totalt kan vinsten vid en lyckad integration skattas till en regional BNP-ökning med i storleksordningen 4 procent, eller med 30 miljarder kronor och ytterligare 5 miljarder kronor i övriga Danmark och Sverige. Av vinsten har cirka 20 miljarder beräknats tillfalla Skåne, vars bruttoregionalprodukt (BRP) på sikt beräknas öka med 10 procent, till genomsnittsnivån av BNP i Sverige. Vinsten för Själland uppgår i detta scenario till 10 miljarder kronor, vilket innebär ett lyft i BRP med 2 procent.

2 Sverige i den nya Östersjöregionen

2.1 Svensk Östersjöpolitik 1989-99 – en tillbakablick

Relationerna mellan Sverige och Estland, Lettland och Litauen har under den senaste tioårsperioden gått igenom olika faser.

Den första fasen inleddes år 1988, då perspektivet av självständighet blev tänkbart i samband med Sovjetunionens begynnande upplösning, och avslutades i och med självständigheten år 1991. Under denna tid blev det möjligt att gradvis återknyta kontakterna och att tydligt markera stöd för självständighetssträvandena, inte minst genom torgmötena på Norrmalmstorg i Stockholm, ett intensivt kulturutbyte genom Svenska institutet och en bred massmedial uppmärksamhet. Ett omfattande och brett folkligt stöd växte fram i det svenska samhället för demokrati och självständighet i Estland, Lettland och Litauen.

Genom en tidig och förutseende närvaro i Tallinn, Riga och Vilnius och genom öppnandet av ambassader redan i augusti 1991 kunde Sverige lämna viktiga bidrag till de baltiska frihetsrörelserna, även i tider under processen när konflikterna skördade människoliv och självständigheten var allt annat än självklar. Ett omfattande politiskt och ekonomiskt samarbete inleddes och utvecklades från denna tidpunkt.

I Polen var utvecklingen under denna period dramatisk och av avgörande betydelse för de omvälvningar som skulle äga rum i hela Central- och Östeuropa. Sverige följde händelseutvecklingen mycket

nära. Under hösten 1989 var dåvarande statsminister Ingvar Carlsson den förste västeuropeiske regeringschef som besökte Polen. Besöket kom i Warszawa att tolkas som en "stark politisk signal". Besöksutbytet var livligt. Under år 1990 besökte tio svenska statsråd Polen.

I maj 1990 undertecknades ett ramavtal om ett omfattande treårigt bilateralt utvecklingssamarbete mellan Sverige och Polen. De största insatserna gjordes på miljöområdet. Senare under 1990 tog regeringscheferna Carlsson och Masowiecki initiativet till Ronnebykonferensen, som främst behandlade miljöfrågor i Östersjön. Konferensen initierade åtgärdsprogrammet för Östersjön, vilket haft en mycket stor betydelse för samarbetet i regionen och för Östersjöns miljö.

Under den andra fasen 1991-94 kunde de baltiska staterna konsolidera sin självständighet. De utvecklade moderniserade statsapparater, införde framgångsrikt egna valutor och inledde en genomgripande samhällsomvandling från sovjetism till marknadsekonomi och en demokratisk samhällsutveckling. Det var också en prövande tid, då många hinder behövde övervinnas, i de egna länderna, i Ryssland och Västeuropa.

Under denna tid fortsatte det svenska stödet att utvecklas, inte minst det s.k. suveränitetsstödet. Frihandelsavtal ingicks år 1992, vilka gav de baltiska länderna fullt tillträde till den svenska marknaden för industrivaror. Dessa frihandelsavtal kom att få stor betydelse både politiskt och ekonomiskt. Det faktum att EU upptog förhandlingar med de baltiska staterna om frihandelsavtal var till en del en följd av att Sverige, Norge och Finland i sina medlemskapsförhandlingar med EU krävde att få behålla frihandeln med de baltiska länderna.

Estland och Lettland lade med ett omfattande lagstiftningsarbete grunden för att de många människor som saknade medborgarskap kunde integreras i samhällena. Såväl förhandlingarna om det sovjetiska trupputtåget som medborgarskapslagstiftningen orsakade häftiga inrikespolitiska debatter liksom allvarliga friktioner med Ryssland. I båda dessa processer spelade Sverige och svenskt stöd en betydande roll.

Den 31 augusti 1994 var det ryska (sovjetiska) militära uttåget från de baltiska länderna i princip genomfört. Sverige följde förhandlingarna om trupptillbakadragningen mellan Ryssland och de baltiska staterna noga.

Med Sveriges medlemskap i EU och Polens och de baltiska staternas associationsavtal med EU har en ny fas inletts i svensk Östersjöpolitik. Ett rimligt antagande är att detta kommer att sträcka sig ett antal år framåt i tiden och avslutas när Polen, Estland, Lettland och Litauen blivit medlemmar i EU. Detta tredje skede präglas av aktivt arbete inom EU, av nära kontakter på politisk nivå, av stöd till ländernas Europaintegrationsprogram samt av ett alltmer intensivt ekonomiskt utbyte.

Sveriges och Finlands EU-medlemskap har på ett betydelsefullt sätt ändrat den europeiska kartbilden. Av både politiska och ekonomiska skäl har det varit självklart för Sverige att vara pådrivande när det gäller EU:s fortsatta utvidgning. Sverige har också varit pådrivande i strävandena att engagera de baltiska länderna i det nordiska samarbetet och i utvecklingen av Östersjösamarbetet inom ramen för Östersjöstaternas råd.

Sveriges deltagande i EU-arbetet har inneburit en förstärkning av de krafter inom EU som förespråkar en handelspolitisk liberalisering och en reformering av den gemensamma jordbrukspolitiken. Skr.1999/2000:7

2.2 Handelspolitiken

Den handelspolitiska scenen

Efter andra världskrigets slut var det en stark strävan i Europa att skapa samarbetsformer som skulle säkra freden och förhindra att kontinenten hemsöktes av krig och konflikter. Ekonomisk och handelspolitisk integration sågs tidigt som ett av de främsta medlen att uppnå detta mål. Genom ekonomisk integration uppstår både välfärdsvinster och sådana positiva bindningar och beroendeförhållanden att riskerna för konflikter mellan stater reduceras eller försvinner.

I utvecklingen av det europeiska samarbetet har handelspolitiken därmed gått före och banat vägen. Handelspolitiska arrangemang har kommit att bli hörnstenar i det europeiska enhetsbygget. Genom handelspolitiska arrangemang mellan EU och andra länder har grunden lagts för en stegvis utvidgning av EU med utgångspunkt i västeuropeiska samhällsförhållanden.

Syftet med kol- och stålunionen år 1952 var både ekonomiskt och politiskt. Genom Romfördraget år 1957 åtog sig medlemsländerna att införa en tullunion och etablera en gemensam handels- och jordbrukspolitik. Under 60-talet präglades Europasamarbetet av ansträngningar att få till stånd en enda gemensam marknad i Västeuropa, bl.a. mot bakgrund av Eftas bildande år 1960. Ansträngningarna ledde till frihandelsavtal mellan dåvarande EEG och Efta-länderna år 1972. I den s.k. vitboken år 1985 fattades beslut om genomförande av den inre marknaden. Genom EES-avtalet, som trädde i kraft 1 januari 1994, kom Efta-länderna (utom Schweiz) att i väsentliga delar omfattas av den inre marknaden.

Även efter omvälvningarna i Östeuropa åren 1989-90 blev handelspolitiken EU:s viktigaste instrument att manifestera en ny relation och nya förutsättningar i förhållande till länderna i Central- och Östeuropa. Fördjupade handels- och samarbetsavtal ingicks med vissa länder redan år 1990. I september 1991 undertecknade EG ett Europaavtal (associationsavtal syftande till medlemskap i EU) med Polen vilket trädde i kraft den 1 februari 1994. Med Estland, Lettland och Litauen ingick EG 1992 konventionella handels- och samarbetsavtal som sedan gjordes om till frihandelsavtal som trädde i kraft 1 januari 1995 samtidigt som Sverige blev EU-medlem. Därefter inleddes förhandlingar om Europaavtal vilka undertecknades 1995 och trädde i kraft 1 februari 1998. Vid det Europeiska rådets möte i Köpenhamn i juni 1993 ställde sig EU:s stats- och regeringschefer bakom ett uttalande om att unionen skulle vara öppen för medlemskap av de associerade länder i Central- och Östeuropa som önskade bli medlemmar och att inträde kunde ske så snart ett kandidatland kan åta sig de förpliktelser som medlemskapet innebär.

Förhandlingar om Polens och Estlands medlemskap i EU inleddes i mars 1998.

År 1992 inledde EG kontakter och förhandlingar med Ryssland och 1994 undertecknades ett partnerskaps- och samarbetsavtal vilket trädde i kraft 1 december 1997. Liknande avtal har ingåtts med alla OSS-stater utom Tadzjikistan. Partnerskapsavtalet med Ryssland är det mest avancerade och innehåller bl.a. en skrivning om möjligheten av framtida frihandel mellan EU och Ryssland. Parallellt med EG:s förberedelser och förhandlingar om Europaavtal inledde Efta motsvarande förberedelser.

Sverige förhandlade år 1992 fram ett nytt handelsavtal med Ryssland. Avtalet hann dock inte träda i kraft innan Sverige blev medlem i EU och anslöt sig till den gemensamma handelspolitiken. Den styrkommitté som inrättades genom avtalet fortsätter dock att fungera med regelbundna möten.

När Estland, Lettland och Litauen blev självständiga ingick Sverige 1991 bilaterala MGN(mest gynnad nation)-baserade handelsavtal med dem. I avtalen angavs frihandel som mål och förhandlingar inleddes direkt. Frihandelsavtalen undertecknades, som nämnts, i mars 1992. Med Polen fortsatte 1978 års långtidsöverenskommelse att gälla tills Eftas frihandelsavtal trädde i kraft 1993.

I och med att de bilaterala frihandelsavtalen med de baltiska länderna upphörde att gälla vid Sveriges inträde i EU bortföll också möjligheten till bilaterala överläggningar i de blandade kommissioner som upprättats inom dessa avtal. Sverige tog därför år 1995 initiativ till att inrätta nya bilaterala fora för konsultationer i handelsfrågor med var och en av de tre baltiska länderna.

Regeringen tillkallade i oktober 1997 en kommitté med uppdrag att identifiera hinder och föreslå åtgärder för att underlätta handel och investeringar i Östersjöregionen (Dir. 1997:114). Kommittén (Östersjöhandelskommittén) överlämnade sitt betänkande i mars 1998 ("Ta vara på möjligheterna i Östersjöregionen", SOU 1998:53).

Kommitténs betänkande innehåller en grundlig genomgång av problem och hinder för handel och investeringar. Analysen grundar sig på svenskt näringslivs konkreta erfarenheter och lyfter fram bl.a. förhållandena vid gränspassager, lagstiftning, administrativ kompetens, brottslighet, tekniska handelshinder, informationsbrister samt infrastruktur/transporter.

Kommittén drog slutsatsen att många av förslagen endast kan genomföras i samverkan med berörda länder. Analysen ledde till det svensk-litauiska initiativet att sammankalla ett möte med Östersjöstaternas handelsministrar. En redovisning av de rekommendationer som antogs vid detta möte lämnas i det följande (avsnitt 2.8). Dessa rekommendationer inspirerades i betydande grad av Östersjöhandelskommitténs förslag.

De baltiska staternas, Polens samt Rysslands handelspolitiska relationer, WTO

Ett frihandelsavtal mellan de baltiska länderna trädde i kraft den 1 april 1994. Till att börja med täckte det industrivaror. Sedan den 1 januari 1997 ingår även jordbruksvaror, livsmedel och fisk.

Utvecklingen av handeln mellan de baltiska länderna och Ryssland har hämmats av den handelspolitik som Ryssland har bedrivit gentemot dess länder, med hänvisning till bl.a. behandlingen av den ryskspråkiga befolkningen i Estland och Lettland. Det baltiska land som torde ha drabbats hårdast av den ryska handelspolitiken är Estland. Ryssland har ännu inte medgivit Estland s.k. MGN-behandling, med följderna att all estnisk export till Ryssland utsätts för dubbla importtullar. Ett gränsavtal mellan Estland och Ryssland har nyligen paraferats, och en förändring av denna onormala situation mellan grannländer är förhoppningsvis att förvänta. Lettland får som enda land inte tillgång till existerande rabatter för järnvägstransporter till och från Ryssland, vilket inte kan annat än verka hämmande på handeln mellan länderna.

En rysk anslutning till WTO vore av stor betydelse för stabiliteten i den ryska utrikeshandelsregimen och för Rysslands integration i världsekonomin. Förhandlingar i frågan har pågått under flera år men svårigheterna har varit stora beroende på grund av rysk ovilja att göra de åtaganden som WTO-medlemskapet förutsätter. Utsikterna att Ryssland skall bli WTO-medlem inom en nära framtid är små.

Förhandlingarna om Estlands WTO-medlemskap är avslutade. Vid WTO:s allmänna råd den 21 maj 1999 antogs slutrapporten från arbetsgruppen för Estlands anslutning. Nu återstår den formella ratifikationsprocessen i Estland vilken beräknas kunna avslutas i oktober. Formellt blir Estland medlem 30 dagar efter att ratifikationsinstrumenten deponerats hos WTO-sekretariatet. Om inget oförutsett inträffar kommer Estland att kunna vara medlem före årets slut.

Lettland blev medlem i WTO i januari 1999.

Litauens anslutningshandlingar med WTO fortsätter. Bland annat jordbrukssektorn utgör alltjämt en stötesten. Förhandlingarna har också komplicerats av de höjningar i importskyddet för vissa produkter (bl.a. mejeriprodukter, kött och spannmål) som litauerna har infört som en följd av den ryska ekonomiska krisen.

Polen blev medlem i GATT år 1967 och är sedan den 1 juli 1995 medlem av WTO.

Handelsutvecklingen

Utvecklingen av Sveriges handel med länderna i Östersjöområdet under perioden 1991-1999 redovisas i bilaga 1.

Fram till början av 1990-talet var öst-västhandeln av mycket begränsad omfattning. Öststaterna importerade industrivaror från väst och exporterade främst varor med lågt förädlingsvärde.

Bilden förändras nu gradvis. Polen och de baltiska staterna har ökat sin handel med Västeuropa kraftigt. Polen var 1998 Sveriges största handelspartner i Central- och Östeuropa både på export- och importsidan, medan Ryssland nu ligger på andra plats både som exportland och som importland. Estland ligger på tredje plats både som exportland och importland.

Som framgår av tabellen i bilaga 1 uppvisar Sveriges handel med regionen under perioden stora, ibland exceptionella ökningar, samtidigt

som starten skedde från en mycket låg nivå. Normala handelsrelationer mellan länder med marknadsekonomi har etablerats. Att länder med samma ekonomiska system tenderar att handla med länder som ligger nära geografiskt bekräftas av utvecklingen under det senaste decenniet.

Handeln med Ryssland ökade kraftigt fram t.o.m. 1997 men krisen år 1998 ledde till en minskning. Under åren 1992-98 ökade exporten ändå med 280 procent från 1,6 miljarder kronor till drygt 6 miljarder. År 1998 minskade exporten med 13 procent. Importen ökade under samma period med nästan 100 procent. Den minskade dock med 24 procent 1998. Importen består till 65 procent av råvaror och bränslen.

Sverige är en större handelsnation än Ryssland. Den totala ryska exporten uppgick år 1998 till ca 75 miljarder dollar. Sveriges export samma år uppgick till ca 80 miljarder dollar.

Sveriges handel med Polen har uppvisat exceptionella ökningar under perioden. Exporten ökade med 666 procent från 1,6 miljarder kronor till 10,6 miljarder. Importen ökade med 292 procent från 2 miljarder till 5,7 miljarder. Under 1998 ökade exporten med 5 procent jämfört med 41 procent 1997. Importen ökade med 17 procent jämfört med 24 procent 1997. Importen består till 84 procent av hel- och halvfabrikat. Sverige har haft överskott i handeln sedan 1993.

Även vad gäller Estland kan noteras spektakulära ökningar. Exporten 1992-98 ökade med 834 procent från 424 miljoner kronor till 3,5 miljarder. Motsvarande importökning var 671 procent, från 561 miljoner till 3,7 miljarder. Under 1998 ökade exporten med 14 procent jämfört med 76 procent 1997. Motsvarande siffror för importen är 23 resp. 56 procent. I båda fallen en klar dämpning av ökningstakten. Viktigaste importvarugrupper är virke (21 procent), telekom (26) och kläder (14). Just nu har vi ett handelsunderskott på ca 230 miljoner kronor.

I handeln med Lettland var exportökningen 1992-98, 600 procent, från 332 miljoner till knappt 2 miljarder kronor. Importen ökade med 345 procent, från 558 miljoner till 1,9 miljarder kronor. Viktigaste importvaror är virke (67 procent) och kläder (15 procent).

Slutligen, i handelsutbytet med Litauen finner vi de största ökningarna för perioden 1992-98. Exporten gick upp med 928 procent, från 196 miljoner kronor till 1,8 miljarder. Importen steg med 280 procent, från 277 miljoner kronor till 796 miljoner. Viktigaste importvaror är kläder (32,5 procent), virke (16) samt garn och vävnader (15).

Framtidsutsikterna för handeln med Polen och de baltiska staterna ser ljusa ut medan utvecklingen i Ryssland är mer osäker. Den allmänna ekonomiska utvecklingen och framstegen i reform- och stabiliseringspolitiken är avgörande, liksom givetvis svenska företags konkurrenskraft och efterfrågeutvecklingen i Sverige.

Exporten till Ryssland har under första halvåret 1999 i det närmaste halverats jämfört med samma period 1998. Även exporten till de baltiska länderna uppvisar denna period vissa nedgångar.

Det första svenska samarbetsprogrammet med Central- och Östeuropa initierades hösten 1989. Sammanlagt har regeringen under perioden 1989-1999 avsatt cirka 7,2 miljarder kronor till bilateralt utvecklingssamarbete med regionen. Grundtanken för utvecklingssamarbetet är att bidra till att skapa ett område präglad av säkerhetspolitisk stabilitet, demokrati samt ekonomiskt och socialt framåtskridande.

Utvecklingssamarbetet med Central- och Östeuropa kan indelas i tre faser. Den inledande fasen av samarbetet syftade främst till att stödja Polens och de baltiska ländernas frigörelse med stöd för den demokratiska utvecklingen.

Målet med den andra fasen var framför allt uppbyggnad av de demokratiska och marknadsekonomiska samhällsinstitutionerna i Central- och Östeuropa. Insatserna syftade till en mer långsiktig utveckling genom huvudsakligen kunskapsöverföring och institutionsuppbyggnad.

År 1995 inleddes den tredje fasen som syftar till att underlätta den förestående EU-utvidgningen. Särskilt avser samarbetet att bidra till att Estland, Lettland, Litauen och Polen blir medlemmar i EU samt att integrera Ryssland och Ukraina närmare i europeiska samarbetsstrukturer. Det finns vidare en strävan att i högre utsträckning foga in de sociala frågorna i samhällsomvandlingen.

För närvarande är utvecklingssamarbetet med Central- och Östeuropa inne i sin fjärde programperiod i enlighet med proposition 1997/98:70 "Att utveckla ett grannlandssamarbete". Detta program avser perioden 1999-2001. Till grund för propositionen ligger den oberoende utvärdering av Sveriges samarbete med Central- och Östeuropa som presenterades i november 1997 – "Att utveckla ett grannlandssamarbete" (Ds 1997:75). Utvärderingen konstaterade att samarbetet i huvudsak givit mycket goda resultat och att de fyra målen för samarbetet visat sig vara väl valda. För år 1999 har 750 miljoner kronor avsatts för samarbete med Central- och Östeuropa. De beräknade anslagen för år 2000 och 2001 är 750 miljoner respektive 900 miljoner kronor.

Mål

Målen för insatserna fastställdes av riksdagen i maj 1995 (proposition 1994/95:160). Dessa är

- att främja en säkerhetsgemenskap
- att fördjupa demokratins kultur
- att stödja en socialt hållbar ekonomisk omvandling
- att stödja en miljömässigt hållbar utveckling.

Det fastställdes vidare i juni 1996 att hela utvecklingssamarbetet skall präglas av ett jämställdhetsperspektiv.

Dessa mål bekräftades vid riksdagens behandling av prop. 1997/98:70 Skr.1999/2000:7 våren 1998.

Utvecklingssamarbetet skall inriktas på sådana sektorer som är av särskild betydelse för den regionala utvecklingen i Östersjö- och Barentsområdena. Insatser som bidrar till att öka säkerheten och till att skapa en dynamisk ekonomisk region i norra Europa skall prioriteras.

Ett viktigt mål är att stödja kandidatländernas förberedelser inför EU-medlemskapet. Närmare 90 procent av det svenska utvecklingssamarbetet med dessa länder uppskattas vara mer eller mindre direkt inriktade på att underlätta ett framtida EU-medlemskap.

Geografisk prioritering

I början omfattade stödet främst Polen som inledde sin reformprocess tidigare än de övriga länderna. Riksdagen beslöt 1992 att stödet framför allt skulle koncentreras till det svenska närområdet, dvs. Polen, Estland, Lettland, Litauen och Ryssland. Dessa länder har fortsättningsvis varit prioriterade. Dessutom hör Ukraina till de prioriterade länderna sedan prop. 1997/98:70.

Insatser i begränsad omfattning kan även bli aktuella i andra länder.

Former

Stödet utgår främst i form av tekniskt samarbete och kunskapsöverföring inriktat på strategiska insatser för främst kompetens- och institutionsutveckling. Viss akuthjälp i form av livsmedel och annan materiel förekom då utvecklingssamarbetet inleddes. Strävan är att göra insatser av strategisk betydelse inom sektorer där Sverige har särskilda kunskaper och erfarenheter. Det tekniska samarbetet har med tiden fått formen av institutionsuppbyggnad av allt mer långsiktig och fördjupad karaktär.

Inom vissa områden förekommer även investeringar med gåvomedel eller garanti- respektive kreditmedel. Investeringar kan göras inom miljö- och energisamarbetet samt inom stödet till små och medelstora företag via StartÖst-programmet. Riskkapitalinvesteringar kan även ske inom ramen för det baltiska investeringsprogrammet och Swedfunds verksamhet.

Insatser har vidare gjorts i form av betalningsbalansstöd för att bidra till att stabilisera den makroekonomiska situationen. Beträffande länderna i Östersjöregionen har sådant stöd lämnats till Estland, Lettland och Litauen. Estland återbetalade sin skuld år 1998. De båda andra lånen förfaller till betalning år 2000 respektive 2001. Sedan det svenska EU-medlemskapet har det bilaterala betalningsbalansstödet ersatts med deltagande i EU:s gemensamma utlåning. Framgent bedöms inget bilateralt betalningsbalansstöd i Östersjöregionen bli aktuellt.

Stöd inom ramen för svenskt utvecklingssamarbete utgår till verksamheter under samarbetslandets huvudansvar. Stödet kopplas genomgående till krav på kostnadsdelning med respektive lands part. Samarbetslandet skall stå för de lokala kostnaderna.

Sedan 1997 redovisas samarbetet under utgiftsområde 7 Internationellt bistånd, verksamhetsområde 7 B Samarbete med Central- och Östeuropa, med UD som ansvarigt departement. Härutöver finansierar vissa andra departement och myndigheter insatser inom sina respektive verksamhetsområden.

Anslaget fördelas mellan UD, Sida-Öst, Svenska institutet och, sedan 1998, Östekonomiska institutet. Sverige bidrar även till Världsbankens, IMF:s, EBRD:s och andra multinationella institutioners verksamhet och verkar för att där få genomslag för svenska prioriteringar (se avsnitt 2.9).

Landstrategier

I enlighet med vad som föreslogs i prop. 1994/95:160 skall landstrategier för utvecklingssamarbetet utarbetas för de prioriterade länderna. De första landstrategierna fastställdes 1996 för samtliga prioriterade länder med undantag av Ukraina. Strategierna syftar till att närmare precisera de sektorer och riktlinjer som skall gälla för samarbetet. Landstrategier för perioden 1999-2001 är för närvarande under beredning för Estland, Lettland, Litauen, Polen, Ryssland och Ukraina. Regeringen har fört överläggningar med företrädare för de berörda länderna och kommer att fatta beslut om landstrategierna under hösten 1999.

Sida och näringslivet

Enligt sin instruktion är Sida central förvaltningsmyndighet både för Sveriges utvecklingssamarbete med utvecklingsländer, och för stödet till länder i Central- och Östeuropa för att främja säkerhet, demokrati och en hållbar utveckling.

Utvecklingssamarbetet genom Sida utgår från samarbetsländernas och målgruppernas behov men är också till fördel för Sverige. Resultaten av samarbetet i form av bl.a. en bättre fungerande institutionell miljö för ekonomisk verksamhet är till nytta också för svenska företag. Vidare innebär själva genomförandet av projekten betydande affärsmöjligheter. Åtskilliga svenska företag har genom investeringar i kommunal infrastruktur och StartÖst-programmet fått fotfäste på nya viktiga marknader. Via programmets ca 250 projekt har en bred krets av små och medelstora företag kunnat ta steget över Östersjön. Härigenom skapades utrymme för entreprenörer att ta initiativ till samarbetsprojekt som stärker den privata sektorn i samarbetsländerna och samtidigt skapar expansionsmöjligheter för svenska småföretag på nya marknader. Sida har också stött insatser för att främja exporten till Sverige från länder på andra sidan Östersjön.

Under 1999 har dialogen mellan Sida och det svenska näringslivet om utvecklingssamarbetet med Central- och Östeuropa breddats i en rad olika fora. Sida kommer under hösten att inbjuda näringslivsrepresentanter till ett seminarium om land- och

regionstrategier i Östeuropa. Syftet är att lyfta fram vikten av samverkan med svenska företag beträffande näringslivsutveckling i regionen. Skr.1999/2000:7

Av central betydelse för utvecklingen av det ekonomiska samarbetet i Östersjöområdet är att de institutioner som en marknadsekonomi kräver byggs upp i samarbetsländerna. Det svenska stödet för den ekonomiska omvandlingen inom ramen för utvecklingssamarbetet är i hög grad inriktat på sådan institutionsutveckling. Det är därmed också av stor betydelse för ett ökat samarbete på näringslivsområdet.

Swedfund International AB

Swedfund International AB är ett av staten helägt aktiebolag vars huvuduppgift är att genom riskkapital tillsammans med svenska företag i samriskprojekt medverka till överföring av svenskt näringslivskunnande till bl.a. länder i Central- och Östeuropa för att främja den industriella och ekonomiska utvecklingen i dessa länder. Stöd kan ges i form av aktiekapital och lån för utveckling av bärkraftiga företag.

Swedfund har sedan starten 1979 gjort utbetalningar till ca 30 projektföretag till ett totalt värde av ca 300 miljoner kronor i Central- och Östeuropa. Företaget har också verksamhet riktad mot Asien, Afrika och Latinamerika. Liksom andra riskkapitalaktörer avvecklar Swedfund sitt engagemang när dess värdeskapande roll i respektive projektföretag bedöms fullgjord. Swedfund har engagerat sig i ett flertal olika branscher och har riktat in sig på Estland, Lettland, Litauen, Polen, Ryssland, Tjeckien, Ungern samt Bosnien-Herzegovina.

Swedfund Financial Markets

Som ett led i det svenska stödet till den ekonomiska omvandlingen i Baltikum beslutade regeringen i början av 1990-talet att anslå medel till stabiliseringsfonder för de baltiska ländernas valutor. När det visade sig att sådana fonder inte var behövliga, överfördes huvuddelen av medlen (240 miljoner kronor) till en satsning på uppbyggnad av fungerande finansiella sektorer i Baltikum. En liknande överföring i betydligt mindre skala hade tidigare gjorts vad gäller stöd till Polen.

Regeringens beslut 1995 innebar att det baltiska bankstödet skulle skötas av ett dotterbolag till Swedfund, Swedfund Financial Markets (SFM). Det nya bolaget skulle dels lämna kapitaltillskott i form av ägar- eller ägarliknande kapital, dels förmedla tekniskt bistånd. Bolaget har sedan dess på ett framgångsrikt sätt och i nära samarbete med Världsbanken och EBRD investerat i ett antal utvecklingsbara banker i Baltikum (ett 25-tal transaktioner). SFM har därmed aktivt medverkat till en nödvändig omstrukturering i ordnade former av de finansiella sektorerna.

SFM:s verksamhet har bidragit till att stabilisera ett antal livskraftiga finansinstitutioner i Baltikum. Den har banat vägen för en starkt ökad närvaro i Baltikum från de svenska affärsbankernas sida med åtföljande positiva konsekvenser för näringslivssamarbetet mellan Sverige och Baltikum.

2.4 Demokrati och utveckling

Den demokratiska processen i Central- och Östeuropa fortsätter med vissa undantag att utvecklas positivt. Den formella grunden för demokrati är i huvudsak lagd. I allmänhet finns en önskan att utveckla och stärka demokratin samt att leva upp till de åtaganden som anslutning till internationella konventioner om mänskliga rättigheter innebär. Under perioden 1989 till 1999 har beslutats om insatser på detta område omfattande 714 miljoner kronor.

För att bidra till en fortsatt fördjupning av demokratins kultur skall insatser genomföras för uppbyggnad och stärkande av de civila samhället i samarbetsländerna. Samarbete som genomförs av enskilda organisationer och folkrörelser samt det akademiska och kulturella samarbetet skall få fortsatt stöd. Fördjupade insatser på rättsområdet skall prioriteras särskilt i Estland, Lettland och Litauen som ett led i förberedelserna för ett EU-medlemskap. Samarbetet mellan kommuner, länsstyrelser, landsting och storregioner väntas öka. Språk- och integrationsstödet till de rysktalande i Estland och Lettland skall utökas och breddas.

Under år 1999 påbörjades en särskild satsning för att bistå kandidatländerna runt Östersjön med att förbereda sina rättsväsenden för medlemskap i EU. Regeringen har ingått avtal med de baltiska staterna om samarbetet som skall genomföras av rättsväsendets myndigheter. Ett samarbete planeras även med Polen. En styrgrupp med representanter för rättsväsendets myndigheter, Sida och Regeringskansliet har inrättats med sekretariat i Justitiedepartementet.

Aktionsgruppen mot organiserad brottslighet i Östersjöområdet

Aktionsgruppen mot organiserad brottslighet i Östersjöområdet tillsattes efter beslut av Östersjöländernas regeringschefer vid toppmötet i Visby i maj 1996. Sverige har sedan starten varit ordförandeland.

Inom ramen för actionsgruppen genomförs ett konkret och praktiskt samarbete mellan ländernas polis-, åklagar-, tull-, skatte- samt kust- och gränsbevakningsmyndigheter. Arbetet har delats in i fyra huvudområden:

- ökat och förbättrat informationsutbyte
- gemensamma operationer och andra operativa åtgärder
- rättsligt samarbete samt
- utredningar, utbildning och annat samarbete.

Gemensamma operativa aktioner genomförs löpande mot bl.a. stulna fordon, narkotikasmuggling och illegal migration samt människosmuggling. År 1998 inrättade regeringscheferna en operativ kommitté som fungerar som en sektorsövergripande expertgrupp i operativa frågor.

Aktionsgruppens arbete kommer att fortsätta i sin nuvarande form till och med år 2000. Gruppen har på kort tid etablerat effektiva och användbara samarbetsformer. Sådana lättillgängliga, enkla samarbetsformer med en operativ samverkan mellan gränserna är en förutsättning för att lyckas med kampen mot organiserad brottslighet. Skr.1999/2000:7

2.5 Det säkerhetsfrämjande stödet

Målet för det säkerhetsfrämjande samarbetet är att främja den gemensamma säkerheten i Östersjöregionen. I första hand är samarbetet inriktat på de baltiska länderna, men omfattar även övriga delar av Central- och Östeuropa inklusive Polen och Ryssland. De säkerhetsfrämjande insatserna avser stöd till:

- säkerhetspolitisk kompetens
- demokratiskt totalförsvar
- fredsfrämjande insatser
- gränsbevakning och insatser för stärkt yttre gränskontroll
- kampen mot internationell och organiserad brottslighet
- asyl- och migrationspolitisk kompetens samt
- beredskap mot olyckor och katastrofer.

För 1999 har 85 miljoner kronor anvisats för insatser på det säkerhetsfrämjande området. Fr.o.m. i år ansvarar Sida för en del av stödet, totalt 48 miljoner kronor. 37 miljoner har reserverats för insatser av mer säkerhetspolitisk karaktär som också fortsättningsvis handläggs av Utrikesdepartementet.

Estland, Lettland och Litauen

Det säkerhetsfrämjande stödet till de baltiska staterna har sedan 1990 uppgått till ca 360 miljoner kronor, inklusive stöd till de gemensamma baltiska projekten BALTBAT, BALTRON och BALTDEFCOL.

Sverige stödjer sedan ett antal år både bilaterala och sambaltiska projekt i de baltiska länderna. Samarbetet inom BALTSEA (Baltic Security Assistance Group) bidrar till samordning mellan olika bidragsgivare. I BALTSEA ingår förutom de baltiska och de nordiska länderna, Polen Tyskland, Frankrike, Belgien, Nederländerna, Schweiz, Storbritannien, USA och Canada i detta samarbete.

Sverige stödjer BALTBAT (Baltic Battalion), en sambaltisk bataljon för fredsfrämjande insatser. Bataljonen skall kunna utföra fredsbevarande insatser efter mandat från FN eller regionala organisationer. För närvarande uppgraderas styrkan till en lätt infanteribataljon, som skall kunna delta även i andra typer av Peace Support Operations (PSO).

Rådgivning och kunskapsöverföring inom hela totalförsvarsområdet är grundläggande såväl för förmåga att utbilda officerare som civila befattningshavare inom försvarssektorn. Sverige leder därför arbetet med att etablera och driva en gemensam baltisk försvarshögskola,

BALTDEFCOL (Baltic Defence College), i Estland. De första eleverna påbörjade utbildningen i Tartu i augusti 1999. Skr.1999/2000:7

BALTRON (Baltic Naval Squadron) är en gemensam baltisk marin styrka vilken i framtiden skall kunna leda och genomföra minröjningsoperationer.

Sverige har sedan 1995 utfört totalt åtta minröjningsoperationer i baltiska farvatten. Dessa har genomförts dels bilateralt med respektive land dels gemensamt med andra länder. Minröjningsoperationerna har bl.a. skapat nya, säkrare och effektivare farleder. Vid dessa operationer har även Sjöfartsverket deltagit med sjömättningsfartyg. Redan 1994 upptäcktes ett stort antal minor, bomber och torpeder då Statens geologiska undersökningar, SGU, genomförde bottenundersökningar längs den estniska kusten. Totalt uppskattas 85 000 minor lagts ut under andra världskriget, varav endast ca en tredjedel omhändertagits under efterkrigsminsvepningen. Trots de svenska insatserna som genomförts är behoven av minröjning utanför den baltiska ländernas kuststräckor alltjämt stora. Mot denna bakgrund har Sverige successivt arbetat för att öka de baltiska staternas medverkan i operationerna. Uppbyggnaden av BALTRON och BALTRON:s medverkan i minröjningsoperationerna är ett viktigt led i denna utveckling.

Sverige har även i olika former stött det baltiska deltagandet i PFF.

Säkerhetspolitisk kompetens

Under de baltiska staternas första år av återvunnen självständighet var uppbyggnaden av de baltiska ländernas säkerhetspolitiska kompetens i första hand inriktad på att utveckla ländernas förmåga att agera på den internationella arenan. Stödet innefattade finansiering av deltagande i internationella möten och diplomatutbildning. Efter hand har verksamheten alltmer inriktats på nationell säkerhetspolitisk kompetensuppbyggnad, t.ex. stöd till upprättande av ett utrikespolitiskt institut i Riga.

Demokratiskt totalförsvar

Den militära sektorn i de baltiska länderna har av tradition varit auktoritär och icke-demokratisk. Förutsättningarna för ett brett folkligt förankrat totalförsvar, inklusive modernt civilförsvar har därför inte heller funnits. Mot den bakgrunden stödjer Sverige utvecklingen av nationella totalförsvar under demokratisk styrning. Förutom stöd till de gemensamma baltiska projekten, har officerare och annan personal utbildats i Sverige. Sverige har stött de baltiska länderna med officersutbildning vid svenska militärhögskolor, och med kompletterande officersutbildning i bl.a. ledarskapsfrågor, krishantering och informationstjänst. Sverige har även bistått de baltiska länderna med rådgivning i totalförsvarsfrågor. Inom ramen för samarbetsprojektet BALTPERS har Sverige bidragit med uppbyggnad av en pliktverksfunktion. Regeringen har anvisat totalt 11 miljoner kronor för

projektet, vars syfte är att utveckla system för personregistrering, inskrivning och tjänstgöring. Stöd för upprättande av ett system för krigsplacering och mobilisering bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Även frivilliga försvarsorganisationer har påbörjat ett samarbete i de baltiska staterna för att stödja dessa länders uppbyggnad av ett försvar under demokratisk kontroll. Under år 1999 genomförs en kartläggning av behovet av sådant stöd även i Polen och Ryssland.

Gränsbevakning och insatser för stärkt yttre gränskontroll

En studie rörande ett eventuellt bevakningssystem för de baltiska staterna under 1993 resulterade i ett flertal projekt med målet att organisera ett system för att övervaka havs-, kust- och landgränsområden och även till en viss del luftrummen. Stödet, som avser så väl tekniska system som utbildning, har främst syftat till att under fredstid förbättra den civila säkerheten och gränskontrollen.

I slutet på april 1999 överlämnades ett sjöövervakningssystem från FMV till Lettland som bl.a. syftar till att förbättra sjösäkerheten, förhindra illegal handel samt assistera vid sjöräddning. Tidigare har liknande system överlämnats till Estland och Litauen. Den totala kostnaden för insatserna har uppgått till 40 miljoner kronor.

Sverige har bl.a. genom FOA bidragit till att förbättra de baltiska staternas gränsbevakning. Stödet ses som en viktig del i ländernas europeiska integrationsprocess. I Litauen har stöd utgått i form av installation av modern data- och kommunikationsutrustning längs med den 300 km långa gränsen med Kaliningradområdet. I Lettland har stödet antagit samma form, till gränsvaktbataljonerna vid Ludza och Viljaka.

Sverige har till Lettland överlämnat fem nyutrustade kustbevakningsfartyg. Litauen har bl.a. erhållit tre nyutrustade fartyg och två räddningsbåtar. Vidare har tre kustbevakningsfartyg givits till Estland. Materielöverföringen har kombinerats med ett flertal utbildningsprogram.

Luftfartsverket har assisterat de baltiska staterna vid uppbyggnaden av ett system för att övervaka luftutrymmen. Samarbetet har främst avsett förbättrade luftvägar för civilflygning samt specificering och implementering av ett flygtrafiksystem. I samband med dessa projekt har baltiska flygledare utbildats.

Samarbetet med tullen har huvudsakligen omfattat överföring av grundläggande utrustning, bl.a. kommunikations- och röntgenutrustning, till de baltiska tullmyndigheterna. Expertutbyte, stöd till baltiskt deltagande i internationella konferenser samt utbildning av tullpersonal har också spelat en viktig roll i samarbetet.

Beredskap mot olyckor och katastrofer

Svenska Räddningsverket lanserade 1992 ett fyraårigt program för de tre baltiska staterna. Programmet, som slutfördes 1996 för Estland och 1997 för Lettland och Litauen, inkluderade utbildning i Sverige för räddningspersonalen, överföring av grundutrustning för eldbekämpning

och kemisk förstörelse samt av skyddsutrustning för användning vid oljekatastrofer. Samarbetet har även omfattat kärnkraftverket Ignalina där Sverige genom Statens kärnkraftinspektion bidragit till att brandskyddstjänsten förbättrats. Skr.1999/2000:7

Sverige har vidare samarbetat med de baltiska staterna på försvarsmiljöområdet. Syftet har bl.a. varit att bygga upp ett miljökunnande i de baltiska försvarsmakterna.

Kamp mot internationell och organiserad brottslighet

De ansträngningar som gjorts inom ramen för polissamarbete har främst koncentrerats till kompetens- och materielöverföring. Kriminalteknisk utrustning för bekämpning av narkotikabrott, miljöbrott och människosmuggling har överförts. Ett trettiotal välutrustade polisbilar har överlämnats till de baltiska staterna. Sverige har också tillhandahållit ett flertal utbildningsprogram, både multilaterala och bilaterala, inom ramen för Nordic Baltic Police Academy. Stödet på asyl- och migrationsområdet har främst koncentrerats till att förbättra flyktmottagandet och asylhanteringen. Samarbetet har omfattat såväl juridisk hjälp för att förbättra lagstiftningen som praktiskt stöd för att underlätta den humanitära situationen för flyktingar.

Ryssland

Det svenska säkerhetsfrämjande samarbetet med Ryssland har varit begränsat och huvudsakligen koncentrerats till områdena kring S:t Petersburg och Kaliningrad. Samarbetet har främst omfattat kärnsäkerhet och polisverksamhet.

Statens kärnkraftinspektion (SKI) har lämnat stöd på lagstiftningsområdet till upprättande av export- och importkontroll samt fysiskt skydd kring anläggningar för produktion och bearbetning av kärnämnen.

Rikspolisstyrelsen (RPS) har ansvarat för stödet inom ramen för polissamarbetet som främst koncentrerats till kompetens- och materielöverföring. RPS har sedan 1996 genomfört ett antal projekt i Kaliningradområdet, främst omfattande narkotikautbildning och tekniskt stöd.

Sjöfartsverket har fullföljt ett antal regionala Östersjöprojekt i vilka Kaliningrad varit delaktigt. Dessa har omfattat upprättande av en maritim säkerhetsplan och tekniska ledarskapsseminarier för personer med chefsbefattning vid hamnar i Östersjöregionen. Därutöver har Luftfartsverket genomfört seminarier inom ramen för Partnerskap för fred.

Regeringen tog den 3 december 1999 ett beslut om stöd till ammunitionssanering vid rysk-estniska gränsen. Mottagare var här KTH, som nu med hjälp av ryska experter röjer ammunition till sjöss och på land.

Det hittillsvarande säkerhetsfrämjande samarbetet med Polen har varit begränsat. Överstyrelsen för civil beredskap har påbörjat ett samarbete med CMPPA (Crisis Management and Protection of Population Agency) i syfte att utbyta erfarenheter vad avser civilt försvar. Polen har deltagit i ett antal Östersjöprojekt som Sjöfartsverket ansvarat för. Dessa har innefattat förstudier för hantering av miljöavfall i polska hamnar, upprättande av en maritim säkerhetsplan och tekniska ledarskapseminarier för personer med chefsbefattning vid hamnar i Östersjöregionen. Även här har Luftfartsverket genomfört seminarier inom Partnerskap för fred. Vidare har Invandrarverket bedrivit samarbete i form av utbytestjänstgöring inom ramen för de EU-finansierade s.k. Odysseus-programmen.

KTH/Institutionen för farkost- och skeppsteknik har inom området marin undersökningsteknik samarbetat med Technical University och Marinmuseet i Gdansk. Generaltullstyrelsen (GTS) i Ystad har också haft ett löpande samarbete med sin polska motsvarighet.

Rikspolisstyrelsen (RPS) inledde 1996 ett samarbete med de polska polismyndigheterna. Samarbetet har omfattat fem delprojekt: stöd till polska ekopolisen, seminarier rörande narkotikabekämpning, seminarier avseende bekämpning av organiserad brottslighet, datautbildning och datautrustning till byrån för bekämpning av organiserad brottslighet samt utbytestjänstgöring och materielöverföring till gränspolisen i polska hamnstäder.

2.6 Näringslivsinriktade åtgärder

2.6.1 Östersjömiljard I

I prop. 1995/96:222 föreslogs en avsättning av 1 miljard kronor för att stärka samarbetet och utvecklingen i Östersjöregionen. I syfte att stimulera tillväxt och sysselsättning skulle de föreslagna medlen anvisas för "åtgärder och projekt inom bl.a. områden som livsmedel, energisystem, kunskapsutbyte, infrastruktur och miljö, samt för att öka handeln och investeringarna och i övrigt stärka samarbetet mellan stater och näringsliv i regionen".

I 1996/97 års budgetproposition drogs 50 miljoner kronor in för särskilda ändamål inom jordbrukssektorn. Det totala beloppet till Östersjömiljardens förfogande blev således 950 miljoner kronor.

Den ursprungliga tanken att medlen skulle fördelas under en femårs-period ändrades av finansutskottet som anvisade medlen genom ett treårigt reservationsanslag.

Beredning

Ett antal departement och statliga myndigheter har varit delaktiga i beredningen av ärenden inom miljarden, vilket återspeglar bredden i det svenska engagemanget för Östersjöregionen. Ansvar för miljarden överfördes i december 1997 från Statsrådsberedningen till dåvarande

Närings- och handelsdepartementet och under hösten 1998 till Skr.1999/2000:7 Utrikesdepartementet.

Intresset för Östersjömiljarden har varit stort och antalet inkomna ansökningar och projektförslag mycket omfattande. Regeringen har i urvalet av projekt strävat efter att göra en lämplig fördelning av medlen med hänsyn till bl.a. tillväxt, sysselsättning, geografisk balans och internationella åtaganden på statsstödsområdet. Två projekt har notifierats till EU-kommissionen i enlighet med tillämpningen av EU:s statsstödsregler.

Totalt har cirka 550 skriftliga ansökningar inkommit. Antalet telefonförfrågningar torde uppgå till det femdubbla. Inkomna förslag har remitterats inom kanslihuset till kontaktpersoner som utsetts i de berörda departementen. Departementen har bedömt och prioriterat förslagen.

Ett flertal ansökningar har krävt särskild beredning och har överlämnats till instanser som Sida, Swedfund eller NUTEK. Inblandade departement har i ett flertal fall anlitat underliggande myndigheter för utvärdering och genomförande av projekt. De flesta departement har utsett särskilda handläggare för Östersjöfrågor.

Fördelning

De flesta projekten har haft en inriktning på kunskapsöverföring i vid bemärkelse. Direkt företagsstöd har förekommit i mycket få fall. Indirekt har svenska företag gynnats av order som genererats av gåvobistånd från Östersjömiljarden. Volymen av denna orderingång kan per den 15 september beräknas till ca 135 miljoner kronor.

Regeringen har hittills fattat beslut om 688 miljoner kronor fördelade på 55 projekt. Tre projekt till ett värde av 120 miljoner kronor är under beredning. Ytterligare 128 miljoner kronor är intecknade för projekt där beredningen är i ett inledande skede. Ovan nämnda två projekt som notifierats till kommissionen omfattar ett värde av 14 miljoner kronor. Inga beslut har fattats om lån eller garantier med utnyttjande av det aktuella anslaget. Per den 1 september 1999 hade 350 miljoner kronor utbetalats.

Tabell 2:1, Östersjömiljard I fördelad per sektor

Sektor	Mkr	Andel
Energi	110,3	16 %
Miljö	59,1	9 %
Infrastruktur	99,2	14 %
Livsmedel	33,0	5 %
Kunskapsöverföring (utbildning, kultur, kontakter)	115,6	17 %
Katastrofbistånd	55,0	8 %
Visbystipendier	120,0	17 %
IT	80,0	12 %
Övrigt	16,1	2 %
Totalt:	688,3	100 %

Källa: Utrikesdepartementet

Fördelningen är ungefärlig eftersom många projekt berör flera områden. Det gäller i synnerhet energi- och miljöprojekt som ofta sammanfaller. Småföretagsprojekten faller också till största delen inom miljö- och energiområdena. Flertalet projekt har likaså inslag av kunskapsöverföring.

Skr.1999/2000:7

Tabell 2:2, Östersjömiljard I fördelad per land

Land	Mkr	Andel
Ryssland	145,3	21 %
Estland	121,3	18 %
Lettland	106	15 %
Litauen	156,2	23 %
Polen	153,5	22 %
Övrigt	6,0	1 %
Totalt	688,3	100 %

Källa: Utrikesdepartementet

Regeringen har i tilläggsbudgeten för 1999 föreslagit att anslaget på nytt förs upp i statsbudgeten.

Erfarenheter

Generellt kan konstateras att Östersjömiljarden har stärkt Sveriges roll i Östersjösamarbetet och utgjort ett angeläget instrument för stöd till svensk näringslivsverksamhet i regionen.

De stora investeringsprojekten skapar förutsättningar för nya satsningar eftersom de har karaktären av pilotprojekt. Stödet har också en avsevärd hävstångseffekt i och med det svenska bidraget ligger runt 10-20 procent av investeringsvärdet.

Det ligger i sakens natur att "utvecklingsprojekt" med höga kvalitetskrav tar tid att identifiera och bereda. De stora projekten tar sedan fyra-fem år att genomföra. Därutöver finns risker att projekt finansierade ur Östersjömiljarden försenas. Detta har skett bl.a. till följd av den ryska krisen. I några fall har sökandens ställning förändrats under beredningens gång, t.ex. genom konkurser och företags-sammanslagningar. I andra fall har mottagarländerna själva begärt omdefiniering av projekten.

En fullständig utvärdering av de beslutade insatsernas effekter låter sig bäst göras när projekten kommit avsevärt längre.

Avsaknaden av en fast beredningsordning har haft vissa nackdelar såsom icke relevanta eller ofullständiga ansökningar och ett relativt stort löpande upplysningsbehov. Samtidigt har den informella strukturen i flera fall möjliggjort en flexibel ärende- och beslutshantering.

Projektredovisning

I bilaga 2 finns en sammanställning av den rapportering som inkommit om projekt inom Östersjömiljard I per september 1999.

Erfarenheterna från den första miljarden har i huvudsak varit goda. Inte minst har reaktionerna från svenskt näringsliv varit positiva. Hösten 1998 beslutade riksdagen om en fortsättning av denna verksamhet genom att ytterligare en miljard kronor, under en femårsperiod, tillfördes ett nytt anslag, näringslivsutveckling i Östersjöregionen. För budgetåret 1999 har riksdagen anvisat 150 miljoner kronor.

Det övergripande målet är att förstärka svenska företags position i Östersjöregionen och att förbättra förutsättningarna för svenska företags deltagande i utvecklingen av regionens näringsliv. Verksamheten skall samordnas med och komplettera utvecklingssamarbetet med de berörda länderna.

Mot bakgrund av erfarenheterna från den första miljarden tillkallade regeringen i december 1998 en särskild kommitté, Kommittén för ekonomiskt samarbete i Östersjöregionen, Östersjöberedningen, med deltagande av representanter från näringslivet. En av kommitténs huvuduppgifter var att föreslå riktlinjer, inriktning, beredningsordning och administration för insatser som finansieras med dessa medel. En viktig utgångspunkt var behovet av tydliga kriterier för projekturval samt vikten av att beakta internationella överenskommelser på statsstödsområdet. Beredningen avlämnade den 31 maj ett delbetänkande med förslag på dessa punkter.

I betänkandet understryker beredningen att anslaget för näringslivsutveckling är ett viktigt nytt instrument för att på ett offensivt sätt främja svenska näringslivsintressen i regionen. De resurser som statsmakterna ställt till förfogande för ändamålet måste skapa nya möjligheter för svenska företag att verka i regionen.

Beredningen har mot bakgrund av gjorda erfarenheter bekräftat att det finns ett behov av tydliga riktlinjer och kriterier för medlens användning samt kommit till slutsatsen att det är önskvärt att i ökad utsträckning delegera ansvar till statliga myndigheter och andra statsstödda organ.

Vad gäller anslagets riktlinjer, inriktning, beredningsordning och administration lämnade beredningen följande förslag:

- att programmet Marknadsplats Östersjön vid Exportrådet erhåller finansiering ur anslaget även under kommande budgetår
- att möjligheten hålls öppen för utökningar av affärschansprojektet inom ramen för Marknadsplats Östersjön om erfarenheterna så motiverar
- att regeringen överväger ett av Sveriges exportråd nyligen presenterat förslag till lånefacilitet för små och medelstora företag (under 250 anställda)
- att medel ur anslaget avsätts för kontaktskapande och nätverksbyggande verksamhet inom t.ex. handelskammare, kommuner och länsstyrelser
- att frågan om ytterligare riskkapitalsatsningar utreds närmare, och att förslag från utredningen om stöd till mindre företags marknadssatsningar i Östersjöområdet därvid beaktas

- att resurserna för aktiv projektutveckling med deltagande av berörda myndigheter, organisationer och företag förstärks avsevärt och att UD:s Projektexportsekretariat ges en koordinerande roll
- att medel ur anslaget avsätts för vissa projektförberedande och projektunderstödjande insatser och att särskild uppmärksamhet ägnas stöd till yrkesinriktade utbildningsinsatser
- att medel ur anslaget reserveras för delfinansiering med gåva av angelägna miljö- och energisatsningar med svensk medverkan, med inriktning på projekt och sektorer som hittills inte varit aktuella för svenskt stöd
- att en permanent samrådsgrupp tillkallas under UD:s ledning för samråd om satsningar och åtgärder på miljö- och energiområdet
- att regeringen överväger bidrag till svenska trustfonder inom nordiska organ, i första hand inom NOPEF
- att Sida ger fortsatt hög prioritet åt miljö- och energirelaterade projekt i de kommande årens utvecklingssamarbete och att Sida även fortsättningsvis i förberedelser och genomförandet av projekten aktivt samarbetar med och utnyttjar den svenska resursbasen
- att Sida får i uppdrag att i samråd med näringslivsorganisationer och företag utarbeta ett program med internationella kurser för deltagare från Östersjöländer inom sektorer av särskilt intresse för svenska företag, och att medel för detta avsätts ur anslaget
- att en översikt tas fram över pågående IT-projekt, och att ytterligare insatser förbereds på detta område.

Beredningens slutsats var att fortsatta s.k. Visbystipendier och Östersjöstipendier i första hand skall finansieras på annat sätt än genom anslaget för näringslivsutveckling. Vidare ansåg beredningen att satsningar inom områdena allmänt Sverigefrämjande och informationsverksamhet inte bör finansieras ur anslaget. Beredningen understryker att instrument måste användas på ett sätt som inte leder till konkurrenssnedvridningar och som står i överensstämmelse med statsstödsbestämmelserna inom EU och med åtagandena rörande statsstödd exportfinansiering inom OECD. Insatserna bör relatera till problem och hinder som svenska företag möter i arbetet med att utveckla handel och investeringar i regionen och som inte är kommersiella och företagsspecifika.

Beredningen erinrade om vikten av aktiv uppföljning av slutsatserna från handelsministermötet i Vilnius i juli 1998.

Riksdagen har, som nämnts, anvisat 150 miljoner kronor för anslaget näringslivsutveckling i Östersjöregionen för budgetåret 1999. Av dessa har 43 miljoner kronor avdelats till projektet Marknadsplats Östersjön vid Sveriges Exportråd (se bilaga 5).

Östersjöberedningens förslag bereds för närvarande inom Regeringskansliet. I budgetpropositionen föreslår regeringen att 100 miljoner kronor anvisas för budgetåret 2000 samt att en bemyndiganderam inrättas vilket gör det möjligt att göra åtaganden upp till 150 miljoner kronor.

2.6.3 Östersjön och den regionala näringspolitiken

Skr.1999/2000:7

Riksdagen beslutade i maj 1998 om en ny regional näringspolitik. Politikens mål är att utifrån varje regions speciella förutsättningar stimulera en hållbar ekonomisk tillväxt som bidrar till fler och växande företag och därmed ökad sysselsättning för både kvinnor och män. Den nya politiken bygger på en effektivare samordning mellan politikområden och sektorer. Regionala tillväxtavtal utarbetas i breda partnerskap inom varje län som underlag för samverkan kring de tillväxt- och näringslivsfrämjande åtgärder som är regionalt och lokalt prioriterade. Åtgärder skall finansieras gemensamt av berörda parter, t.ex. statliga, kommunala och privata organ.

Samtliga län lämnade den 15 april 1999 en första version av regionala tillväxtavtal till regeringen. Det regionala arbetet med avtalen innefattar representanter för ett stort antal myndigheter och organisationer. Näringslivets medverkan är omfattande. En bra bas finns därmed för utveckling av en ökad samverkan mellan näringsliv och politik.

Mer än hälften av länen uppmärksammar Östersjöregionens utvecklingsdynamik och flera län ser den som en av hörnstenarna i sin egen näringslivsstrategi. I flera avtal presenteras delprogram avseende insatser med anknytning till Östersjöregionens utveckling. Nätverk och åtgärder för affärsutveckling, turistutbyte, kompetensutveckling och miljösamarbete är exempel på insatser som länen vill genomföra. Samfinansiering mellan olika berörda parter förbereds.

De förslag till åtgärder relaterade till näringslivsutveckling i Östersjöregionen som finns i utkastet till tillväxtavtal utgör en grund för diskussioner om medfinansiering från Östersjömiljard II.

I budgetpropositionen för år 2000 konstaterar regeringen att det finns goda förutsättningar för att utarbeta ett tillväxtavtal som omfattar flera län och som fokuserar på näringslivsutveckling i Östersjöregionen. Genom en sådan ansats kan aktörer med likartade eller kompletterande idéer knytas samman. Därigenom kan de insatser som görs få större effekt.

Regeringen aviserar i budgetpropositionen att en förhandlingsgrupp kommer att inrättas i Regeringskansliet till vilken företrädare för länen kommer att inbjudas för vidare överläggningar om innehåll, inriktning och omfattning i ett sådant länsövergripande tillväxtavtal.

2.6.4 Jordbruks- och livsmedelssektorn

De omvälvande förändringar som pågått – och pågår – i de östeuropeiska länderna innebar inledningsvis generellt sänkt livsmedelsproduktion och -konsumtion. Livsmedelsproduktionen var, liksom annan produktion, hårt reglerad och ingen hänsyn togs till miljöpåverkan. Efterhand har genomförda reformer lett till större ekonomisk tillväxt och ökad köpkraft hos konsumenterna. Vidare ställer konsumenterna högre kvalitetskrav på de livsmedel som de köper. Hela livsmedelssektorn i området håller sålunda på att förändras fundamentalt, något som givetvis också är nödvändigt med hänsyn till anpassningen till EU:s regelverk. Det har visat sig vara svårt att lösa problemen inom jordbrukssektorn och

livsmedelsindustrin, inkluderat distributionen. Kunskapsöverföring om modern jordbruks- och livsmedelsproduktion, inklusive ekologiska, miljömässiga, hygieniska och kvalitativa aspekter, är därför mycket viktig. Även investeringar i modern jordbruks- och livsmedelsproduktion är väsentliga. Svenska livsmedelsföretag har de senaste åren visat stort intresse för att etablera sig i området. De projekt som hitintills har finansierats från svensk sida har varit framgångsrika. Svenska universitet, högskolor och livsmedelsindustri har sålunda en viktig funktion att fylla på detta område.

2.7 Utbildning och kultur

Kulturutbytet med länderna i Östeuropa var fram till 1989 relativt utvecklat och i huvudsak begränsat till stipendieprogram. I samband med att demokratiseringsprocessen tog fart växte kulturkontakterna, särskilt med de baltiska länderna och Polen, och denna utveckling har sedan tidigt 1990-tal ökat successivt. Många av de kontakter som etablerades i början av 90-talet har utvecklats till varaktigt samarbete mellan olika kultur- och utbildningsinstitutioner i våra länder.

Svenska institutet hanterar merparten av projekt och program inom kultur- och utbildningsområdet. För perioden 1989-99 har Svenska institutet omsatt närmare 450 miljoner kronor för samarbetet med länderna i Central- och Östeuropa. Idag utgör Svenska institutets samarbete med de nya demokratierna i Östeuropa två tredjedelar av SI:s hela verksamhet.

Inom Svenska institutets ram bedrivs projektet Partnerskap för kultur, i samarbete mellan Kulturdepartementet och Utrikesdepartementet. Projektet syftar till att bereda väg för dialog och erfarenhetsutbyte om kulturen och kulturpolitikens möjlighet att främja yttrandefrihet, mångfald, demokrati och gemensam säkerhet. Tanken bakom projektet som inleddes 1998 är att bl.a. skapa en mötesplats för främst unga kulturutövare och intellektuella från länderna kring Östersjön samt Vitryssland och Ukraina.

Östersjöstaternas råd har en viktig roll i kultursamarbetet. Den hittills främsta insatsen på kulturområdet är upprättandet av den s.k. Eurofaculty vid universitetet i Riga med filialer i Tartu och Vilnius. Inom ramen för Eurofaculty bedrivs utbildning för studenter och lärare i förvaltning, juridik och ekonomiska ämnen. Universitet och högskolor i Danmark, Tyskland, Norge, Sverige och Finland är involverade i projektet, som genomförs inom ramen för EU:s Tempus-program.

På den svenska regeringens initiativ genomfördes den 5-6 juni 1998 en ungdomsministerkonferens i Visby med företrädare för de elva Östersjöländerna. Konferensen har haft en gemensam grund för ett ökat samarbete i ungdomsfrågor mellan länderna.

Regeringen beslutade under år 1998 att ställa 5 000 000 kronor ur Allmänna arvsfonden till Ungdomsstyrelsens förfogande för stöd till ungdomars utbytes- och samlarbetsprojekt i Östersjöregionen.

Sverige finansierar Handelshögskolan i Riga med sammanlagt 120 miljoner kronor under 10 år, fram till och med år 2003. Skolans

inriktning är ekonomi, offentlig förvaltning och företagande. Skolan är öppen för studenter i de tre baltiska länderna. Skr.1999/2000:7

Sverige finansierar uppbyggnad och drift av Juristhögskolan i Riga med cirka 40 miljoner kronor under åren 1997–2005. Skolan skall huvudsakligen bedriva juridisk utbildning på magisternivå, men även fortbildning och vidareutbildning.

Utöver de reguljära stipendieprogrammen för akademiskt utbyte med länderna i Central- och Östeuropa finns sedan 1997 Visby- och Östersjöstipendierna vilka har till syfte att främja det akademiska utbytet i Östersjöregionen. Målgruppen är främst forskare och universitetsstuderande men även administrativ personal inom det akademiska området. Östersjöprogrammet syftar dessutom till ökat samarbete på vuxenutbildnings- och folkbildningsnivå. Visbyprogrammet främjar vetenskapligt samarbete mellan lärosäten och institutioner/företag inom näringsliv, offentlig förvaltning samt kultur- och informationssektorn.

Inom ramen för dessa två program har ett stort antal forskare, administratörer, lärare och studerande på vetenskaplig nivå, lägre akademisk nivå och vuxenutbildningsnivå beviljats stipendium och/eller projektstöd. Sedan Visby- och Östersjöprogrammets början 1997 har 286 vetenskapliga samarbetsprojekt till en summa av närmare 90 miljoner fått stöd. Inom det akademiska området har 367 sökande från Östersjöländerna och 316 från Sverige beviljats stipendium inom ramen för dessa stipendieprogram. Dessutom har 241 ansökningar inom arbetsmarknads- och folkbildningsområdet beviljats.

Under hela 90-talet har intresset för svenska språket ökat mycket kraftigt i området och idag finns det svenskundervisning vid tolv universitet i nordvästra Ryssland och Moskva, med totalt 15 utsända svenska lektorer. I de baltiska länderna undervisas i svenska vid sex universitet med hjälp av svenska lektorer. Dessutom finns det ett stort antal gymnasieskolor som har svenska som obligatoriskt ämne. I Polen undervisas svenska som huvudämne under fem år vid tre universitet och som biämne vid fyra universitet. Fyra svenska lektorer är verksamma där. Sverige bekostar även en professur i svenska språket vid universitetet i Tartu. Drygt 2 600 studenter läser svenska i Central- och Östeuropa på universitetsnivå. Regeringen stöder ett utbildningsprogram som innebär att 250 ungdomar från Estland, Lettland, Litauen, Kaliningrad och Polen under läsåren 1999-2001 kommer att studera vid gymnasieskolor och folkhögskolor i södra Sverige.

Inom ramen för Östersjömiljard I har Sverige finansierat omfattande och framgångsrika program för upprustning av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Förutom att bevara kulturhistoriska värden har målen varit att bygga strukturer för kunskapsutbyte samt att skapa förutsättningar för turism, kulturutbyte, handel och regional utveckling och tillväxt.

2.8 Det mellanstatliga Östersjösamarbetet

Östersjöstaternas råd (CBSS) består av utrikesministrarna som möts en gång per år. Dessemellan leds arbetet av en ämbetsmannakommitté. År

1998 upprättades ett fast sekretariat, lokaliserat till Stockholm. I grunddokumentet från 1992 fastslås att Östersjöregionen kan bli en ny tillväxtzon i Europa. År 1993 inrättades en ekonomisk arbetsgrupp inom CBSS med uppgift att främja ekonomiskt samarbete, identifiera flaskhalsar i infrastrukturen, underlätta handelsutbytet och förbättra den rättsliga och institutionella miljön för privata företag och investeringar. Skr.1999/2000:7

Ekonomisk utveckling hänger nära samman med demokratisk utveckling vilket är ett skäl för CBSS:s arbete med demokratiska institutioner i en särskild arbetsgrupp som behandlar bl.a. god förvaltning, lokalt självstyre, civil säkerhet och utsatta barn. Arbetet rörande civil säkerhet är omfattande och en rad konferenser och expertmöten har hållits. Gränsbevakningsmyndigheterna har bl.a. bildat ett särskilt samarbetsorgan, Baltic Sea Regional Border Control Cooperation Conference (BSRBCCC).

Efter två års arbete kunde en regional Agenda 21 för Östersjöområdet antas av utrikesministrarna vid rådsmötet 1998. Denna s.k. Baltic 21 behandlas mer utförligt i det följande (avsnitt 2.13). Arbetet leds av en ämbetsmannakommitté under svenskt ordförandeskap och med ett eget sekretariat, vilket inledningsvis finansieras av Sverige och har lokaler på Strömsborg invid CBSS:s sekretariat.

Vid sidan av CBSS har mellanstatligt regionalt Östersjösamarbete inletts inom flera områden som har stor betydelse för ekonomin. Fackministermöten har i detta sammanhang bl.a. hållits rörande transporter, arbetsmarknadsfrågor, energi och kultur. Såsom närmare framgår av avsnitt 2.14 är energisamarbetet för närvarande dynamiskt.

Redan 1990 tog Sverige initiativet till ett regeringschefsmöte för Östersjöländerna vilket hölls i Ronneby och var inriktat på miljöfrågor. Politiskt utgjorde mötet ett genombrott eftersom två av de baltiska länderna deltog med egna delegationer innan länderna ännu återfått sin självständighet.

För att ge ökad tyngd åt det mellanstatliga Östersjösamarbetet, inte minst på det ekonomiska området, tog Sverige 1995 initiativet till ett Östersjötoppmöte på regeringschefsnivå mellan Östersjöländerna. Mötet hölls i Visby i maj 1996 och föregicks av ett affärsmannamöte på hög nivå (Baltic Sea Business Summit) i Stockholm. Som en uppföljning av Östersjötoppmötet i Visby antog CBSS:s utrikesministrar i juli 1996 i Kalmar ett utförligt ekonomiskt handlingsprogram. Målet angavs till att skapa en integrerad, konkurrenskraftig och dynamisk tillväxtmarknad i Östersjöområdet.

Ett andra Östersjötoppmöte hölls i Riga i januari 1998, också det föregånget av ett möte för ledande affärsmän. I deklarationen från Riga ågnades stort utrymme åt de ekonomiska frågorna och man välkomnade ett svenskt-litauiskt initiativ att sammankalla ett handelsministermöte fokuserat på de små och medelstora företagens situation. Detta möte hölls i Vilnius i juli 1998 och antog konkreta rekommendationer i en rad frågor. Sverige har i den ekonomiska arbetsgruppen drivit på uppföljningen av dessa rekommendationer och i flera fall tagit på sig en samordnande roll eller stått värd för expertmöten. Exempel på rekommendationer och deras praktiska uppföljning är:

- behov av tidsgränser och kvalitetsmål för tullbehandling vilket behandlades på en tullkonferens i Gdansk i september 1999; vid tullkonferensen kom man överens om en rad åtgärder för att förbättra tullhanteringen i Östersjöområdet. Åtgärderna avser bl.a. förenkling av gränshandel genom förkortning av tiden för tullhanteringen, till i de flesta fall mindre än två timmar, att förse företag med uppdaterad information om tullregler och kontaktpersoner vid respektive tullmyndighet.
- harmonisering av handelslagstiftning vilket behandlades vid ett seminarium i Stockholm i april 1999
- certifiering, som behandlades på ett expertmöte i Helsingfors i mars 1999
- sammankopplade hemsidor för praktisk information om bestämmelser och möjligheter för handel och investeringar vilket kommer att behandlades närmare på ett expertmöte i Stockholm i september 1999
- informationsutbyte om "företag i vardande" vilket tagit formen av ett möte i Helsingfors i januari 1999 med ett uppföljningsmöte i Tyskland i juni
- förbättrad affärsetik, ett ämne som Lettland utvecklat i form av ett förslag om ett nätverk för korruptionsbekämpning.

CBSS-sekretariatet har dessutom gjort ett sammandrag av förslagen i en rapport om villkor för tillväxt som antogs vid toppmötet för affärsmän i januari 1998. På uppmaning av den ekonomiska arbetsgruppen har medlemsländerna sänt in uppgifter om vidtagna åtgärder i fråga om förslagen, och dessa uppgifter kommer att analyseras och diskuteras i arbetsgruppen.

Handelsministrarna kommer att mötas igen i Bergen i februari 2000 för att granska hur rekommendationerna från Vilniusmötet följts upp och besluta om ytterligare åtgärder för att främja handel och investeringar. Senare under våren 2000 kommer det tredje Östersjötoppmötet att äga rum i Danmark.

2.9 Internationella och nordiska finansieringsorgan i Östersjöregionen

De multilaterala finansieringsorganens/institutionernas centrala roll i Östersjöregionens utveckling hänförs till de gigantiska investerings- och omställningsbehov som blottades vid avskaffandet av planekonomi i regionens östra delar. Mot bakgrund av dessa behov behövs såväl den finansieringskapacitet som den tekniska och analytiska kompetens som de multilaterala finansieringsorganen kan erbjuda. Särskilt viktig är multilateral finansiering av infrastruktur (transport och energi), av miljöinvesteringar och av strukturella reformer. Viktigt stöd lämnas också till den finansiella sektorn, dels i form av finansiering, dels i form av kompetensöverföring. Flera av institutionerna har i stigande grad engagerat sig i stöd för små och medelstora företag.

Miljöinvesteringar och infrastrukturella satsningar är inte sällan så omfattande att samverkan mellan institutionerna liksom med andra,

exempelvis bilaterala, finansiärer krävs. Var och en av de multilaterala finansiärerna begränsar vanligtvis sina finansiella åtaganden till en tredjedel av respektive projekts totala finansieringsbehov.

Enbart under 1998 gjorde de multilaterala institutionerna finansiella åtaganden gentemot Polen och Baltikum för ungefär 16 miljarder kronor. Dessa åtaganden hade formen av lån, investeringar, tekniskt stöd, garantier eller gåvor. Eftersom de stora institutionerna genom sin medverkan ofta sänker en investerings risknivå tillkommer för varje "multilateral" krona ytterligare investeringsmedel från t.ex. privata investerare. Den ökade trygghet som samfinansiering med de multilaterala finansieringsorganen innebär är särskilt betydelsefull under osäkra marknadsförhållanden.

Internationella valutafonden (IMF)

IMF lämnade under omvandlingens första år betydande makrofinansiellt stöd till de baltiska länderna, Polen och Ryssland. Sedan 1997 har bland Östersjöländerna endast Ryssland mottagit lån från IMF. Inget av de andra länderna har heller någon "stand-by facility". Däremot bistår IMF alltjämt med betydelsefull rådgivning inom områden såsom ekonomisk styrning, valuta- och penningpolitik, banktillsyn, nationalräkenskaper och betalningsbalans. Regelbundet genomför IMF så kallade Artikel IV-konsultationer i vilka fondens medlemsländer tar del av fondens råd i policyfrågor.

Världsbanksgruppen

Världsbanksgruppen omfattar International Bank for Reconstruction and Development (IBRD), International Finance Corporation (IFC) och Multilateral Investment Guarantee Agency (MIGA). Ryssland och de baltiska länderna blev medlemmar i Världsbanken 1992 medan Polen återupptog sitt medlemskap 1986, efter ett 38 år långt uppehåll.

Världsbanken (IBRD)

IBRD svarar för övergripande analysarbete och projektfinansiering inom offentlig sektor. Banken har i transitionsländerna koncentrerat sin verksamhet till stöd för strukturreformer, investeringsfrämjande åtgärder, reducering av statens roll i ekonomin och stöd för samhällsekonomiska institutioner. Världsbanken har också verkat för en fungerande finansiell sektor, utbyggnad av infrastruktur, uppbyggnad av ett socialt skyddsnät, och modernisering av energisektorn. Världsbanken utför betydelsefullt analytiskt arbete vad gäller ländernas utvecklingsbehov. IBRD administrerar konsultfonder, dvs. bilaterala fonder för finansiering av t.ex. svenska konsulter medverkan i IBRD-finansierade projekt.

IBRD:s verksamhet i Polen och de baltiska länderna har sedan 1998 tagit särskild hänsyn till behoven i samband med ländernas framtida EU-anslutning. Världsbankens stöd till Ryssland har fokuserats till stabil

makroekonomisk utveckling och främjande av den privata sektorn. Skr.1999/2000:7
Särskilt har man med stödet sökt befästa ekonomiska reformer, förbättringar inom energi och annan infrastruktur liksom införandet av miljövänlig teknologi.

International Finance Corporation (IFC)

IFC har som huvudsyfte att stimulera framväxt av den privata sektorn i de länder där Världsbanken är verksam. Någon finansiering av projekt inom offentlig sektor sker ej. Stöd till privatiseringsprojekt samt små och medelstora företag är däremot viktiga områden för IFC. I Östersjöområdet har IFC främst inrättat fonder för investering i aktiekapital, ställt ut kreditfaciliteter för investering i små och medelstora företag samt finansierat ett mindre antal projekt avseende modernisering av mindre industriella enheter. IFC främjar även institutionsuppbyggnad inom områdena bankväsende, finansiell infrastruktur och kapitalmarknad.

Multilateral Investment Guarantee Agency (MIGA)

MIGA ställer ut garantier för exportaffärer till och från utvecklings- och transitionsekonomier. Av Östersjöländerna har hittills endast Polen beviljats MIGA-garantier.

Europeiska investeringsbanken (EIB)

EIB är EU:s finansinstitut och upprättades genom Romfördraget. Bankens viktigaste uppgift är att med långfristiga lån bidra till integration, utveckling samt ekonomisk och social sammanhållning bland medlemsstaterna. Med sin verksamhet utanför EU verkställer EIB den finansiella delen av de avtal som slutits inom ramen för den europeiska bistånds- och samarbetspolitiken. EIB:s verksamhet i de baltiska länderna och Polen inleddes 1993. I dessa länder och övriga kandidatländer bedriver EIB verksamhet i första hand inom ramen för ett allmänt mandat som omfattar Central- och Östeuropa. Utlåning under EIB:s allmänna mandat garanteras till 70 procent ur EU-budgeten.

Banken införde i januari 1998 en särskild förmedlemskapsfacilitet (den s.k. finansieringsordningen för stöd inför anslutningen). Ordningen innebär en tilläggsfinansiering på 3,5 miljarder euro. Under förmedlemskapsfaciliteten tar banken själv all risk, vilket i praktiken har inneburit att man bara lånat ut till kandidatländerna i den första gruppen. Lån till länder i den andra gruppen har istället givits inom ramen för de reguljära utlåningsmandaten.

Av bankens totala verksamhet kan numera knappt tio procent hänföras till kandidatländerna. EIB:s lån till dessa länder stöder främst infrastrukturinvesteringar i t.ex. transeuropeiska nätverk (TEN). Andra väsentliga delar av EIB:s utlåning avser miljöskydd, energi, industriell konkurrenskraft, regional utveckling samt små och medelstora företag. Bland kandidatländerna är Polen EIB:s främsta partner. Bara under 1998 beviljades lån för 715 miljoner euro till Polen.

Europeiska investeringsfonden (EIF) utfärdar garantier till TEN och små och medelstora företag inom EU. Eventuellt kommer EIF:s verksamhet att utvidgas till att omfatta kandidatländerna. Skr.1999/2000:7

Nordiska investeringsbanken (NIB)

NIB åtnjuter, trots sin relativt begränsade ägarkrets bestående av de fem nordiska länderna, status som multilateral IFI (International Financial Institution). Banken finansierar investeringsprojekt och projektexport av ömsesidigt intresse för Norden och låntagarna. Hög prioritet ges sådana investeringar som främjar ekonomiskt samarbete eller förbättrar miljön i Norden och dess närområde, till vilket räknas Polen, Baltikum och nordvästra Ryssland. Utöver långivning bedriver NIB även garantigivning. Bankens utlåning inom det nordiska närområdet omfattar tre komponenter. Dessa är Baltiska investeringslåneordningen (BIL), Miljölåneordningen (MIL) och projektinvesteringslån (PIL).

PIL innebär långfristiga lån, på upp till 20 år, och utgör kärnan i NIB:s internationella utlåning. PIL ges företrädesvis till låntagarlandets regering eller offentlig finansinstitution men kan även beviljas till den privata sektorn i samband med exempelvis infrastrukturinvesteringar. BIL-lånen är avsedda enbart för baltiska små och medelstora företagsinvesteringar av nordiskt intresse. Medlen har kanaliserats främst via de nationella baltiska investeringsbankerna eller i samarbete med dessa. BIL avvecklas under 1999 och ersätts av PIL. Med MIL finansieras sedan 1997 offentliga och privata miljöprojekt i det nordiska närområdet. Projekten skall bidra till att minska miljöbelastningen i området och reducera gränsöverskridande föroreningar.

Europeiska återuppbyggnads- och utvecklingsbanken (EBRD)

EBRD grundades 1991 för att ”stödja omvandlingen till marknadsorienterad ekonomi och för att främja privata initiativ i Central- och Östeuropas länder”. I bankens roll ligger också att vara katalysator för samfinansiering och direktinvestering i transitionsländerna. Bland annat genom sin medverkan i privatiseringsprocesser bidrar EBRD till att utveckla institutionella och kommersiella ramverk. EBRD skiljer sig från övriga internationella finansinstitut bland annat genom sitt politiska mandat; stöd lämnas endast till länder som erkänner – från demokratisynpunkt – viktiga principer såsom flerpartisystem, pluralism och marknadsekonomi. Banken är också ensam bland de multilaterala institutionerna om ett uttalat miljömandat.

EBRD beviljar lån till privata och offentliga investeringsprojekt som, vid sidan av sina renodlade affärs- och bankmässiga förtjänster, också i en bredare bemärkelse bidrar till omvandling av ekonomin. Banken kan inte själv lämna ”mjuka lån” men samverkar ofta med bidragsgivande institutioner såsom Phare/Tacis och Sida i större projekt. Flera stora miljöprojekt i Östersjöområdet har tillkommit på sådant vis.

EBRD:s strategiska investeringar i aktiekapital har ofta gjorts dels direkt i den finansiella sektorn, dels via regionala riskkapitalfonder.

EBRD-administrerade regionala fonder med betydelse för samarbetet i Östersjöregionen förmedlar riskkapital till dels baltiska, dels ryska små och medelstora företag. Vad gäller den finansiella sektorn har EBRD investerat aktivt i baltiska investerings- och affärsbanker och i flera polska affärsbanker. Skr.1999/2000:7

EBRD administrerar även program för garantigivning och handelsfrämjande – ävenledes på kommersiella villkor.

EBRD har även två hittills framgångsrika affärsutvecklingsprogram. Genom programmet Turn-Around Management (TAM) får företag med 300 till 5 000 anställda kostnadsfri rådgivning som syftar till att modernisera olika aspekter av företaget. Bilateralt finansierade fonder bekostar programmet. EBRD Baltic Business Advisory Service (BAS) finansierades ursprungligen av de nordiska länderna men har tagits över av Phare. BAS-fonden bistår små baltiska företag med rådgivning för att komma till rätta med investerings- och utvecklingsfrågor, EU-anpassning och andra frågor som aktualiserats av företagen själva. Kostnaderna delas mellan fonden och företagen. Under 1998 bidrog Sverige till att TAM- och BAS-programmen började utnyttjas i nordvästra Ryssland.

EBRD administrerar även Kärnsäkerhetsfonden (NSA) som bland annat finansierat säkerhetsförbättringar och säkerhetsanalyser vid Ignalina för drygt 43 miljoner euro samt Tjernobylfonden (CSF) för att finansiera en ny sarkofag över den olycksdrabbade reaktorn.

EBRD har inrättat elva regionala riskkapitalfonder i valda delar av Ryssland. Sverige medverkar i den regionala riskkapitalfonden för nordvästra och västra Ryssland.

Baltiska investeringsprogrammet (BIP)

Baltiska investeringsprogrammet initierades år 1992 av de nordiska finans- och ekonomiministerierna för att stödja framväxten av små och medelstora företag i de tre baltiska länderna. Programmet omfattar en rad komponenter såsom inrättande av nationella investeringsbanker samt fonder för riskkapitalsatsningar, tekniskt bistånd och långivning. Programmet skulle ha avslutats 1995 men förlängdes med en andra fas fram till 1999. Totalt har programmet genom finansiering av de nordiska länderna och EBRD genererat mer än 180 miljoner euro i form av investeringsmedel och tekniskt stöd till de baltiska länderna. Programmets olika komponenter administreras av EBRD, NIB och Nordiska projektexportfonden (NOPEF). Programmet genomgår en successiv utfasning under 2000-talets första år. Den sista nysatsning som görs inom programmet är ett pilotprojekt i nära samverkan med EBRD varvid en kreditfacilitet utsträcks till banker i Baltikum med syfte att bevilja ”mikrolån” till mycket småskalig näringsverksamhet.

Nordiska Miljöfinansieringsbolaget (NEFCO)

NEFCO är ett riskkapitalbolag som bildades 1990 av de nordiska länderna för att finansiera miljöprojekt i Central- och Östeuropa. Det nordiska närområdet är prioriterat. Tyngdpunkten ligger på vatten- och

luftvård vilket för vårt närområde innebär projekt som leder till minskade utsläpp i tillrinningsområdet för Östersjön och Barents hav eller reduktion av gränsöverskridande luftföroreningar. Inom ramen för NEFCO:s ordinarie verksamhet uppträder bolaget som delägare, långgivare eller garant. Ofta sker samfinansiering med andra institutioner. Minst en nordisk partner måste ingå i projektet för att NEFCO-finansiering skall vara möjlig. NEFCO förvaltar även Nordiska miljöutvecklingsfonden, som med gåvoinslag kompletterar NEFCO:s ordinarie verksamhet. NEFCO har utvecklat ett nära samarbete med NIB, EU/Phare, HELCOM och Baltic 21.

Nordisk projektexportfonden (NOPEF)

NOPEF utgör en del av Nordiska Ministerrådets organisation. Fondens syfte är att stärka nordiska företags internationella konkurrenskraft genom förmånlig finansiering av projektstudier och förberedande affärsaktiviteter. Inom ramen för BIP lämnar NOPEF t.ex. förmånliga villkorsslån för delfinansiering av förinvesteringsstudier. NOPEF bidrar därigenom till samarbete mellan nordiska och baltiska företag. Efterfrågan på stöd från NOPEF har ökat samtidigt som inkommande projektförslag håller en allt högre kvalitet. Detta ledde till att de nordiska finansministrarna hösten 1998 beslutade om tillförsel av ytterligare medel till NOPEF från medel som ej förbrukats för annat ändamål inom BIP.

Europarådets sociala utvecklingsfond

Europarådets sociala utvecklingsfond skapades 1956 och är Europas äldsta multilaterala utvecklingsbank. Antalet medlemsländer är 34. Fonden finansierar primärt insatser på det humanitära planet. Åtgärder för att avhjälpa katastrofsituationer har särskild prioritet. Fonden finansierar även projekt som rör bostäder, miljöskydd, utbildning och hälsovård samt små och medelstora företags utveckling. Inom Östersjöområdet har stöd hittills lämnats till Polen och Litauen.

OECD

Det ryska landprogrammet är det mest omfattande av alla OECD:s landprogram för icke-medlemsländer. Ett 25-tal aktiviteter ingår i programmet. Huvudelementen utgörs av bidrag till makroekonomisk stabilisering, strukturella åtgärder för en effektivare resursanvändning och stöd till uppbyggnad av den rättsliga och institutionella infrastrukturen.

Samarbetet mellan OECD och de baltiska länderna har huvudsakligen skett genom organisationens särskilda Center för samarbete med transitionsekonomierna. Samarbetet är inriktat på bl.a. jordbruk, skatter och statistik. I mars 1998 beslutade OECD:s råd om ett särskilt baltiskt program, som finansieras med frivilliga bidrag. Sverige är den största bidragsgivaren. Programmet består av ett antal komponenter med

inriktning på analyser och policyrekommendationer bl.a. avseende regional-, arbetsmarknads-, social- och utbildningspolitik. Skr.1999/2000:7

Polen blev medlem av OECD år 1996.

2.10 Nordiskt-baltiskt samarbete

Estland, Lettland och Litauen har bildat det Baltiska ministerrådet som till stor del inspirerats av det Nordiska ministerrådet (NMR). Därigenom drar de baltiska staterna nytta av erfarenheter från de nordiska samarbetsstrukturerna.

Regelbundna möten mellan nordiska och baltiska länder äger rum enligt modellen fem plus tre för bl.a. statsministrar, utrikesministrar, försvarsministrar och samarbetsministrar. För de baltiska staterna utgör deras täta kontakter med nordiska regeringar en bekräftelse på dessa länders samhörighet med de nordiska länderna.

Det nordiska ministerrådets s.k. närområdesprogram riktar sig till Baltikum och nordvästra Ryssland. Detta program utformas i dialog med berörda samarbetspartner. Målet med närområdesprogrammet är att bidra till stabil och demokratisk utveckling och att främja utvecklingen av en fungerande marknadsekonomi. Olika former av stipendie- och utbytesordningar är viktiga inslag i programmet.

Närområdesprogrammet samt andra närområdessatsningar inom NMR:s budget uppgår till sammanlagt närmare 140 miljoner danska kronor för innevarande år. Närområdesprogrammet inkluderar verksamheten vid de nordiska informationskontoren i Baltikum och i S:t Petersburg. Avsikten är att närområdessatsningarna skall koncentreras till de områden där det nordiska samarbetet ger ett mervärde och bidrar till en bättre samordning med andra insatser.

De nordiska finansieringsinstitutionerna har behandlats i det föregående.

2.11 Handelsfrämjande, exportfinansiering och investeringar

Handelsfrämjande

Regeringen har under det senaste decenniet vidtagit en rad åtgärder för att främja handel inom Östersjöregionen, både på det handelspolitiska planet och vad gäller direkt exportfrämjande åtgärder.

Handelsavdelningen vid ambassaden i Moskva har förstärkts och spelar en viktig roll som informations- och kontaktpunkt för de företag som är verksamma på den ryska marknaden. Med tanke på närheten och betydelsen av S:t Petersburgområdet inrättades ett handelskontor i denna stad år 1994. Flera svenska näringslivsmanifestationer har ägt rum i S:t Petersburg med stöd av regeringen. Det s.k. Sverigehuset i S:t Petersburg invigdes år 1997 och är en viktig samlingspunkt för svenska intressen på det ekonomiska området.

År 1991 beslutade regeringen att inrätta ett handelskontor i Warszawa. Detta kontor har spelat en viktig roll i den exportutveckling som har ägt

rum på Polen under senare år. År 1998 inrättades ett generalkonsulat i Gdansk och påföljande år etablerades dessutom ett handelskontor, som ett led i regeringens satsning på "Marknadsplats Östersjön". Skr.1999/2000:7

Under 1999 har regeringen beslutat om upprättande av handelskontor även i de tre baltiska staterna, vilket innebär en viktig förstärkning jämfört med tidigare förhållanden med särskilda handelsavdelningar inom ambassaderna. Även dessa kontor finansieras inom projektet "Marknadsplats Östersjön". Detta program omfattar också bl.a. inrättande av ett särskilt Östersjöcentrum inom Exportrådet, förstärkta satsningar på s.k. affärschansprojekt och på Exportrådets samverkansgrupper samt på utbildnings- och traineeverksamhet. Vidare omfattar programmet en förstärkning vid Exportrådets fyra regionala kontor för att kunna ge företagen kvalificerad marknadsrådgivning vid lokala exportcentra.

I en internationell jämförelse har svenska företag i alltför begränsad utsträckning erhållit order vid projekt och upphandlingar som finansieras av internationella finansieringsorgan eller inom EU. Resurserna för projektbevakning har mot denna bakgrund förstärkts avsevärt under år 1998, bl.a. i Bryssel och i relation till EBRD i London. Inom ramen för programmet Marknadsplats Europa har särskilda åtgärder vidtagits för att öka medvetandegraden hos svenskt näringsliv om den ekonomiska potential och de ökade affärsmöjligheter som ges genom ett aktivt deltagande i internationell upphandling. Ett särskilt tidsbegränsat konsultstöd har inrättats med syfte att öka möjligheten för svenska företag att komma ifråga för leverans till projekt som finansieras av bl.a. EU och EBRD.

Ett antal svenska projektexportföretag har bildat en informell samrådsgrupp benämnd Svensk Projektexport. Denna gruppering spelar en viktig roll i dialogen mellan staten och näringslivet i frågor som berör projektexport i bl.a. Östersjöregionen.

Exportfinansiering

Under perioden direkt efter Sovjetunionens sammanbrott betalades en stor del av handeln med Baltikum och Ryssland kontant eller i förskott eller genom särskilda arrangemang, t.ex. motköpsaffärer.

I takt med utvecklingen av ekonomierna på andra sidan Östersjön har läget efter hand normaliserats och numera fungerar finansieringen av export på de baltiska staterna och Polen på ungefär samma sätt som med flertalet andra länder. Med Ryssland är situationen annorlunda, särskilt efter krisen i augusti 1998 och det ryska banksystemets sammanbrott, och det är ofta svårt eller omöjligt att finansiera export på normalt sätt via bankerna.

Regeringen inrättade år 1993 en särskild garantiram på 1 miljard kronor. Detta gjordes i ett läge där Exportkreditnämnden (EKN) på grund av riskläget inte kunde bevilja garantier i sin normala verksamhet. Genom upprättandet av ramen möjliggjordes för EKN att ta större risker än vad man kunde göra i det ordinarie systemet. De övergripande målsättningarna för ramen är att bidra till utvecklingen av näringsliv och infrastruktur i de berörda länderna. Garantigivningen under ramen skall

även bidra till svensk export och ett varaktigt samarbete mellan samarbetsländerna och svenska företag. Skr.1999/2000:7

I enlighet med regeringens förslag har riksdagen t.o.m. budgetåret 1998 avsatt 400 miljoner kronor för eventuella skadeförluster under de garantier som utfärdas inom den särskilda ramen. Dessa avsättningar har belastat anslaget för utvecklingssamarbete med Central- och Östeuropa.

Riksdagen beslutade i december 1998 att utöka ramen till 2,5 miljarder kronor. I samband med denna utökning beslöts att ytterligare 100 miljoner kronor under en treårsperiod skulle avsättas för att täcka eventuella skadefall. Av dessa 100 miljoner har 6 miljoner reserverats budgetåret 1999.

Av de avsättningar för skadefall som gjorts har hittills 37 miljoner kronor utnyttjats.

EKN har under tiden april 1993 - december 1998 inom den särskilda garantiramen utfärdat 259 garantiutfästelser till ett sammanlagt belopp om 3.625 miljoner kronor. Närmare 200 exportaffärer har under samma tid kommit till stånd och resulterat i 402 garantiförbindelser till ett sammanlagt belopp om 1.690 miljoner kronor. Totalengagemanget (förbindelser och utfästelser) uppgick den 30 juni 1999 till 1.508 miljoner kronor.

Fördelningen av engagemanget på de olika länderna inom ramen var per den 31 december 1998 följande: Estland, 11 procent, Lettland, 21 procent, Litauen, 12 procent, Ryssland, 53 procent och Ukraina 3 procent (i bilaga 3, tabell 1 visas engagemanget inom den särskilda ramen per land).

I den utvärdering som gjordes av ramen inför den särskilda propositionen om utvecklingssamarbete med Central- och Östeuropa våren 1998 gjordes en positiv bedömning av verksamheten under ramen.

EKN har efterhand som riskläget förbättrats öppnat för både kort och lång garantigivning i sin normala verksamhet på de tre baltiska länderna och också under en tid varit öppen för garantigivning på Ryssland. Vad gäller Ryssland har läget efter krisen åter försämrats och det finns för närvarande inga möjligheter att få EKN-garantier för affärer med kredittider över ett år.

Inom Parisklubben kom man år 1992 överens om en nedskrivning av Polens offentliga utlandsskuld med 50 procent. För svensk del avskrevs därmed en fordran på Polen uppgående till 1,8 miljarder kronor. Samtidigt kvarstår idag en fordran på Polen som uppgår till 2,5 miljarder kronor.

Inom ramen för OECD har de flesta OECD-länder ingått en överenskommelse om statsstödd exportfinansiering (konsensusöverenskommelsen). Parterna i denna överenskommelse har överenskommit att inga mjuka krediter (bundna u-krediter) får beviljas till de baltiska staterna, Polen och Ryssland. Syftet med detta förbud har varit att undvika en osund konkurrens med subventionerade krediter i samband med affärer till dessa och andra länder i Central- och Östeuropa. Konsensusöverenskommelsen innehåller numera bestämmelser också om garantiinstitutens premiesättning vad gäller politiska risker.

Utländska direktinvesteringar

Skr.1999/2000:7

Östersjöregionen med dess 100 miljoner konsumenter öppnar stora möjligheter för ett närmare ekonomiskt samarbete samt ökad handel och investeringar.

Enligt de senaste beräkningarna (EBRD) nådde de utländska direktinvesteringarna i Polen, Ryssland, Estland, Lettland och Litauen rekordnivåer under 1998 ca 77 miljarder kronor. Detta motsvarar mer än hälften (ca 55 procent) av de totala utländska direktinvesteringarna i Central- och Östeuropa (inkl. Ryssland).

Tabell 1:2, Utländska direktinvesteringar i vissa länder i Östersjöregionen 1992- 1999

Värde i miljoner US dollar

Netto inflöden beräknat i betalningsbalansen

Land	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998(a)	1999(b)
Estland		156	212	199	111	130	565	350
Lettland	43	51	155	244	376	515	200	300
Litauen		30	31	72	152	328	950	500
Polen	284	580	542	1 134	2 768	3 041	6 600	6 500
Ryssland			539	1 710	1 700	3 752	1 100	1 000

Källa: European Bank for Reconstruction and Development, "Transition Report Update", April 1999

(a) EBRD:s uppskattning

(b) EBRD:s prognos

Tabell 1:3, Utländska direktinvesteringar i vissa länder i Östersjöregionen
1989- 1998

Netto inflöden beräknat i betalningsbalansen

FDI = Foreign direct investment

Land	Ackumulerat inflöde av FDI (miljoner USD) 1989-98(a)	Ackumulerat inflöde av FDI per capita (USD) 1989-98(a)	Inflöde av FDI per capita (USD)		Inflöde av FDI som procent av BNP (%)	
			1997	1998(a)	1997	1998(a)
Estland	1 373	947	90	390	2,8	10,4
Lettland	1 584	634	206	80	9,3	3,2
Litauen	1 563	422	89	257	3,4	9,2
Polen	15 066	389	79	171	2,2	4,5
Ryssland	8 801	60	25	7	0,8	0,3

Källa: European Bank for Reconstruction and Development, "Transition Report Update",
April 1999

(a) EBRD:s uppskattning

1998 investerade svenska företag för ca 8,3 miljarder kronor i ovan nämnda länder. De svenska investeringarna var störst i Litauen (2,8 miljarder kronor), följt av Estland (2,5 miljarder kronor) och Polen (2,2 miljarder kronor). På fem år har därmed de totala svenska direktinvesteringarna i regionen ökat med närmare 35 gånger från ca 240 miljoner kronor 1993.

I Östersjöregionen som helhet dominerade de svenska direktinvesteringarna i Finland (77,1 miljarder kronor). De svenska företagen investerade under samma tid för ca 4,3 miljarder kronor i Norge och för ca 4,0 miljarder kronor i Tyskland.

Totalt sett var Sverige 1998 den största mottagaren av utländska direktinvesteringar i Östersjöregionen, främst till följd av vissa större affärer. Inflödet uppgick till ca 154 miljarder kronor, varav ca 96,5 miljarder kronor härrörde från Finland (från Stora-Enso och Merita-Nordbanken-affärerna), från Schweiz (6 miljarder kronor) samt från USA (5,6 miljarder kronor).

Anställda i svenska dotterbolag

Under 1990-talet har antalet anställda i svenska dotterbolag i Central- och Östeuropa, i synnerhet Östersjöregionen, ökat kraftigt. Ökningen har varit som störst i Polen där antalet anställda mellan 1993 och 1997 ökat från ca 2 000 till ca 11 100 personer, följt av Estland från ca 400 till ca 8 300 och Ryssland från ca 800 till ca 5 900 personer. I Polen dominerar de anställda i industriföretag medan tjänstesektorn dominerar i Ryssland.

Östersjöregionens stora potential för utländska investeringar står i fokus för verksamheten vid Invest in Sweden Agency (ISA). För att öka samarbetet mellan de investeringsfrämjande myndigheterna och organisationerna i Östersjöregionen inleddes i september 1998 en dialog mellan länderna för att utarbeta en gemensam marknadsföring av regionen. Genom att synliggöra regionen och dess investeringspotential ökar möjligheterna för varje enskilt land att attrahera fler utländska investeringar. Sverige erbjuder i detta sammanhang unika möjligheter som bas för etablering av regionala huvudkontor och distributionscentra i regionen, vilket redan uppmärksammas av företag i flera länder, även i USA.

En intensiv marknadsföring kommer att ske också av Öresundsregionen i syfte att bl.a. locka till sig utländska investeringar. Ett särskilt projekt, "Birth of a Region", har lanserats med medverkan av de danska och svenska regeringarna för att främja detta syfte.

2.12 Vänortskontakter, decentraliserat samarbete, Interreg

Förändringarna i våra östra grannländer åren kring 1990 väckte till liv samma folkligt förankrade vilja hos svenska kommuner, enskilda organisationer och regioner som en gång låg bakom våra vänortsinsatser för de krigsdrabbade nordiska grannländerna efter andra världskriget.

Sverige torde höra till världens "samarbetstätaste" länder då det gäller kommuners och regioners samverkan med vänorter och vänregioner. Samarbetet fortsätter att öka i omfattning ännu ett decennium efter kommunismens fall: tre kommuner av fyra, flertalet landsting och alla länsstyrelser har någon form av decentraliserat östsamarbete, vartill kommer Kommunförbundets samarbetsprojekt med östliga systerorganisationer och landstingens insatser via Östeuropakommittén.

Den största koncentrationen föreligger ifråga om Estland och Polen (främst de norra wojewódskapen); även Lettland uppvisar ett mycket omfattande nätverk. Samverkan med Litauen och Ryssland (företrädesvis de nordvästra delarna) ökar oavbrutet. Medan samarbetet den första tiden koncentrerades till demokratifrågor i snävare bemärkelse, omfattar samarbetet nu alla former av "good governance". Härtill kommer samverkan kring ett brett spektrum av sakfrågor såsom lokal miljö (vatten och avlopp, energisystem m.m.), kultur, utbildning och kommunal service på områden som samfärdsl, planfrågor etc. Hälso- och sjukvård samt omvårdnad spelar en växande roll; här har landstingen möjlighet att göra en viktig insats som kompletterar annat utvecklingssamarbete. Genomgående gäller att det rör sig om områden där kommuner och regioner är bäst skickade att göra insatserna.

Det decentraliserade samarbetet har erhållit ett omfattande statligt stöd. Detta sker bl.a. genom fördjupat vänortssamarbete, länsstyrelsesamarbete och olika former av insatser via svenska landsting, inte minst genom Hälso- och sjukvårdens Östeuropakommitté, med stöd från Sida eller med finansiering från den s.k. Östersjömiljard I. Bland länsstyrelseprojekten utgör projekten Södermanland - Jelgavas rajons i

Lettland och Halland - Masurisk-Warmiska regionen i Polen de mest omfattande satsningarna. Skr.1999/2000:7

EU-medel för gränsöverskridande samarbete, vänortsverksamhet m.m. har också spelat en betydande roll. Genom att individer samt lokala och regionala myndigheter själva ställt upp med kunskaper och arbetsinsatser har de nationella och europeiska medlen "drygats ut" och medfört goda resultat per insatt krona. En mycket approximativ beräkning pekar på att värdet av de svenska insatserna inom det decentraliserade samarbetet nu årligen uppgår till ca 150 miljoner kronor.

Det decentraliserade regionala samarbetet har fått en kraftig stimulans sedan Finland och Sverige blev medlemmar i EU år 1995. Interreg-program upprättades då till förmån för svenska och finska regioner genom att medel från EU:s strukturfonder avsattes för gränsöverskridande samarbete. De gränsöverskridande program som stöds av EU-kommissionen omsluter de nästan 500 miljoner euro för perioden 1995-99, varav EU:s budget står för drygt 200 miljoner. Norge bidrar till åtta av programmen med egna medel och kan delta som fullvärdig medlem. Alla program har stark fokusering på ekonomiskt samarbete och företagsutveckling.

Interreg-programmen har öppnat helt nya finansieringsmöjligheter för det regionala samarbetet. EU-medlen allokteras av kommissionen till respektive program och fördelas sedan av programmets egen beslutsgrupp till insatser som kan uppvisa nationell medfinansiering från offentliga och eventuellt privata källor. Vissa program omfattar geografiskt även regioner i kandidatländer och Ryssland. Graden av dessa länders deltagande i konkreta projekt beror på tillgänglig finansiering dels från bl.a. EU:s stödprogram Phare och Tacis, dels egen nationell medfinansiering. Två delprogram med egna beslutsgrupper har upprättats för insatser i samiska områden, vilket har lett till ett motsvarande kraftigt lyft för det inomsamiska samarbetet över gränserna.

En ny generation Interreg-program, Interreg III, skall arbetas fram för EU:s nästa budgetperiod år 2000-2006. De flesta områden i Östersjöregionen som hittills omfattats av stödformen förväntas komma i fråga även för de nya programmen. Regeringen anser det viktigt att de myndigheter som förvaltar statliga medel som har avsatts för insatser till förmån för kandidatländerna och Ryssland är uppmärksamma på att en multiplikatoreffekt kan uppnås när dessa medel utnyttjas för att finansiera medverkan av aktörer från de aktuella länderna i projekt inom ramen för Interreg-program.

2.13 Miljösamarbete

Allmänt

Målet för Sveriges miljöinsatser i Central- och Östeuropa är att bevara och förbättra miljön, särskilt i och omkring Östersjön.

Sverige deltar i det multilaterala samarbetet inom Helsingforskommissionen (HELCOM) vars mål är att återställa den ekologiska balansen i Östersjön. HELCOM antog 1992 ett särskilt åtgärdsprogram inom vilket man identifierade 132 särskilt prioriterade utsläppskällor, s.k.

"hot spots" utmed Östersjöns kust. Åtgärdsprogrammet innehåller förutom direkta miljöåtgärder även komponenter som bidrar till utvecklingen av ekologisk hållbarhet i hela Östersjöns avrinningsområde.

Sverige tog, vid statsministermötet i Visby 1996, initiativ till att börja diskutera en Agenda 21 för Östersjöregionen. Vid Östersjöstaternas råds ministermöte i juni 1998 antogs "Baltic 21 – Agenda 21 för Östersjöområdet". Denna inkluderar mål och scenarier för hållbar utveckling i ett 30-årigt perspektiv liksom ett handlingsprogram med tidsplaner, aktörer och finansiering. Baltic 21 fokuserar på sju sektorer (jordbruk, energi, fiske, skog, industri, turism och transport) vars utveckling bedöms vara av särskilt stor betydelse för att uppnå en hållbar utveckling i Östersjöområdet. Arbetet inriktas nu på genomförandet av handlingsprogrammet, där Sverige tillsammans med Ryssland svarar för samordningen och implementeringen inom industrisektorn.

Under perioden 1989-1998 har Sverige gjort insatser på miljö- och energiområdet, exklusive kärnsäkerhet och strålskydd, för totalt 906,64 miljoner kronor som har kanaliserats via Sida/BITS. Det svenska stödet har sin tyngdpunkt inom avloppshantering. (Se bilaga 4, tabell 1 för översikt över de anslag som Sida/BITS ansvarat för 1989-1998.)

Sverige har hittills tecknat avtal om delfinansiering av sju större vatten- och avloppsprojekt i Baltikum och tre i Polen samt bereder ytterligare vatten- och avloppsprojekt i de baltiska länderna, Ukraina och Ryssland där de största insatserna planeras i S:t Petersburg respektive Kaliningrad.

Sverige arbetar aktivt för att minska sjöfartens negativa miljöpåverkan inom ramen för Helsingforskommissionen (HELCOM). Våren 1996 enades länderna runt Östersjön om en gemensam strategi för att komma till rätta med utsläpp av avfall från fartyg. Denna strategi omfattar alla typer av avfall som uppkommer ombord på fartyg och gäller såväl handelssjöfarten som fiskefartyg, arbetsbåtar och fritidsbåtar. Strategin innebär bl.a. att det skall finnas ett system för mottagning av fartygs-genererat avfall i hamn runt hela Östersjön. Flera rekommendationer om strategins praktiska genomförande antogs av HELCOM våren 1998, bl.a. principen att ilandlämning av fartygsgenererat avfall skall vara obligatoriskt och att ingen särskild avgift skall utgå vid omhändertagande av avfall.

Sommaren 1999 utdelades för första gången Swedish Baltic Sea Award. Det är regeringens nyinrättade pris för insatser som gagnar Östersjöns vattenmiljö. Prisets första mottagare blev det polska företaget PURAC Water som belönades för sitt arbete med att rena Polens floder och därmed Östersjöns vatten.

De svenska miljöinsatserna i regionen

De svenska miljöinsatserna kan delas in i två huvudgrupper:

- kunskapsöverföring genom konsultinsatser och/eller samarbete mellan lokala parter och svenska organisationer och institutioner

- investeringar i anläggningar, främst avseende hantering av kommunalt avlopp men även bl.a. fast avfall, mottagningsanläggningar för fartygsavfall och förbättringar i värmeförsörjning. Skr.1999/2000:7

Kunskapsöverföring

Två inriktningar har dominerat kunskapsöverföringen; dels stöd som inriktats på uppbyggande av kunskap och kompetens genom samarbete med svenska parter, dels insatser som även är projektförberedande för framtida investeringsprojekt, med möjlighet till fortsatt stöd från Sida (i kombination med stöd från andra finansieringsorgan eller med stöd enbart av internationella finansieringsorgan).

Exempel på projekt som i första hand utgörs av institutionellt stöd är "Development of Air Quality Management System for Tallinn City", "Implementation of a Water Quality Monitoring and Management System for the Lielupe River Basin" (Lettland), etc. Dessa projekt syftar till en ökad kunskap och möjlighet att långsiktigt förbättra situationen inom respektive område.

Projektförberedande insatser resulterar ofta i analyser av förutsättningarna för investeringar, i projektering och slutligen i genomförande av investeringsprojekt. Sveriges stöd till kandidatländerna för att uppnå EU:s krav för anslutning sker institutionellt genom rådgivningsstöd till miljömyndigheter, och hjälp med EU-anpassning av lagstiftning och regelverk, framför allt inom ramen för Naturvårdsverkets Östeuropaprojekt. Svenska rådgivare vid nationella miljömyndigheter arbetar med EU-anpassning av t.ex. kemikaliekontroll. Förutom Sida-finansierade insatser ansvarar Naturvårdsverket även för twinning mellan miljömyndigheter, med stöd från EU.

Investeringsprojekt

Samarbetet har hittills resulterat i projektering och byggande av 10 avloppsreningsverk, en avfallsdepå och en anläggning för hantering av fartygsavfall. Anläggningarna i Polen (Nowy Targ, Koszalin, Czajka) samt Haapsalu i Estland, Liepaja och Riga i Lettland, samt Klaipeda och Kaunas i Litauen är i drift, medan resterande anläggningar kommer att invigas under den kommande tvåårsperioden. Vidare har VA-systemen i tre polska städer reparerats och rustats upp efter översvämningskatastrofen sommaren 1997. Ett fjärde projekt pågår i Wrocław där Sida disponerar medel från Östersjömiljard I (se bilaga 4, tabell 2 för översikt). Regeringen har i augusti 1999 bemyndigat Sida att ingå VA-projekt i Kaliningrad omfattande 120 miljoner.

Förutom utrustningskomponenter bidrar Sida i merparten av projekten ovan även med stöd till institutionell utveckling bl.a. genom s.k. twinning mellan ett svenskt kommunalt VA- eller avfallsbolag och den lokala parten.

Sveriges medverkan i investeringsprojekten har präglats av att projekten skall leda till att VA-servicen blir självbärande dvs. att verksamheten finansieras med avgifter från användarna. För vissa projekt

i synnerhet i Ryssland har dessa utgångspunkter inneburit problem. Sverige har ställt krav på medfinansiering lokalt samt att projekten även stöds av andra internationella finansieringsorgan som Världsbanken eller EBRD. Vidare har krav ställts på långsiktig hållbarhet vad avser teknikval, ekonomiska förutsättningar samt institutionell utveckling.

Nya investeringar ska klara HELCOM:s rekommendationer för utsläppsnivåer etc., som i huvudsak sammanfaller med EU:s regelverk.

De svenska investeringarna har gett ett flertal positiva effekter. Av dessa kan särskilt nämnas:

- bättre fungerande avloppsreningsverk, minskade utsläpp av organiskt material och närsalter till Östersjön
- bättre fungerande avfallsbehandlingsanläggningar (Riga) med gasutvinning ger minskade utsläpp av växthusgaser till atmosfären, och utnyttjande av gasen som bränsle ersätter fossila bränslen
- säker hantering av fartygsavfall minskar risken för oljeutsläpp, skador på fåglar och marin miljö.

Svenskt näringslivs medverkan

Det svenska näringslivet spelar en central roll i det svenska miljöstödet. Det är i allt väsentligt svensk kunskap och svensk utrustning som Sida finansierar i projekten. Det kan noteras att Sverige är den utan jämförelse största bilaterala finansiären i de projekt inom HELCOM:s Östersjöprogram som genomförts med internationell finansiering.

- Svenska utrustningsleverantörer har genomfört omfattande leveranser till slutförda och pågående investeringsprojekt. Dessa projekt har – i enlighet med regeringens uppdrag till Sida – väsentligen varit inriktade på avloppsrening. Genom dessa projekt har företag fått ett första fotfäste på aktuella marknader.
- Svenska tekniska konsultföretag har på detta sätt genom bl.a. förstudier och stöd i upphandlings- och genomförandefaser fått en plattform för fortsatt verksamhet i Östersjöregionen.
- Svenska konsulter medverkan i projektförberedelser via IFI anses ofta bidra till att underlätta för svenska leverantörer i investeringsfasen. Sida har aktivt samverkat med IFI på detta sätt.
- Svenska kommunala VA- och energiföretag har engagerats för att bl.a. utveckla de lokala VA- och energiföretagens organisation. De har därmed fått ökad internationell erfarenhet och goda förutsättningar för framtida samarbete mellan företagen.
- På energiområdet har på senare tid några mindre demonstrationsprojekt genomförts som förberedelse för planerade, större investeringar. Dessa har också en viktig dörröppnande funktion för svenska leverantörer. Kommande investeringar – först och främst i Riga – öppnar stora möjligheter för svenskt näringsliv.
- I miljö- och energiprojekten har i storleksordningen 100 svenska företag varit engagerade.

- Sidas internationella kurser exponerar nyckelpersoner i samarbetsländerna, för svenskt kunnande, vilket är till fördel för svenskt näringsliv.
- Stödet till Ekofonden i Polen har gjort det möjligt för svenska företag att lämna anbud på samtliga projekt som fonden finansierar.
- Sidas StartÖst-program ger stöd främst till kunskapsöverföring i samarbetsprojekt mellan svenska små och medelstora företag (under 250 anställda) och deras partners i framför allt Lettland, Litauen, Ryssland och Ukraina.

Samarbete med andra institutioners program

Samtliga större svenska investeringsprojekt genomförs i samverkan med insatser från internationella finansieringsinstitutioner såsom Världsbanken och EBRD. Andra samarbetspartner är de övriga nordiska länderna, NEFCO, NIB, EIB, EU/Phare och EU/Tacis. Sida finansierar förberedelser för projekt som senare skall finansieras av dessa aktörer.

2.14 Energisamarbete

Bakgrund

En fungerande energiförsörjning är av avgörande betydelse för den ekonomiska och sociala utvecklingen i Östersjöområdet. Samtidigt ger energisystemet upphov till allvarliga miljöstörningar. I synnerhet för de nya demokratierna ligger det en stor utmaning i att utveckla ekonomin samtidigt som energisektorns miljöproblem minskar.

I Östersjöregionen finns riklig tillgång på såväl fossila som förnybara energiråvaror. Den goda tillgången på energi är naturligtvis en stor fördel för regionen. Samtidigt skiljer sig situationen kraftigt mellan länderna. Tre länder, Norge, Polen och Ryssland, är nettoexportörer av energi. Övriga länder är i högre eller lägre grad beroende av import.

Till följd av en låg prisnivå och föråldrad utrustning används energiresurserna betydligt mindre effektivt i de nya demokratierna än i den västra delen av regionen, något som har en negativ inverkan på både ekonomin och miljön. En viss förändring av prissättningsprinciperna har skett, men priserna kan av sociala skäl inte höjas i alltför snabb takt. Kostnaden för nödvändiga nyinvesteringar inom energisektorn kan i allmänhet inte bäras av de nya demokratierna själva. Ett regionalt samarbete krävs för att åstadkomma den nödvändiga förnyelsen av energisystemet.

En förbättrad infrastruktur på energiområdet är mycket viktig för att öka försörjningstryggheten i Norden, i de baltiska länderna och i övriga Europa. En stor del av det regionala samarbetet inriktas därför på att utveckla gemensamma marknader för energi, exempelvis genom fysisk sammankoppling av el- och gasnäten och genom att arbeta för harmoniserade rambetingelser för handeln med energi. Exempel på sådana faktorer är miljökrav och ekonomiska styrmedel som skatter och avgifter.

Riksdagens energipolitiska beslut år 1997 (prop.1996/97:84, bet. 1996/97NU:12, rskr 1996/97:272) innefattar en strategi för Sveriges energisamarbete med länderna kring Östersjön. Det är av stort svenskt intresse att minska riskerna med kärnkraften i Baltikum och Östeuropa samt att utveckla ett energisystem kring Östersjön som är säkert, effektivt, väl dimensionerat och ekologiskt uthålligt. Skr.1999/2000:7

Mellanstatligt energisamarbete

Det första gemensamma mötet mellan energiministrarna från länderna kring Östersjön hölls i Stavanger i december 1998. I mötet deltog även Europeiska kommissionen. Kommunikén från mötet betonar betydelsen av regionalt samarbete på energiområdet, samtidigt som ministrarna konstaterar att utgångspunkterna skiljer sig avsevärt mellan länderna i regionen. Som önskvärda samarbetsområden framhålls bl.a. harmonisering av regelverk, främjande av gränsöverskridande investeringar och utveckling av el- och gasnäten.

EU-kommissionen har tagit initiativ till bildande av en särskild arbetsgrupp för det regionala energisamarbetet kring Östersjön, Baltic Energy Task Force. Arbetet inom denna har pågått sedan sommaren 1998 och kommer att avslutas under hösten 1999. Arbetet samordnas med relaterade aktiviteter inom ramen för Nordiska ministerrådet och Barentsrådet.

Nästa regionala energiministermöte planeras äga rum i Helsingfors i slutet av oktober i år.

Baltic Ring

Genom att koppla samman elsystemen i länder som har vattenkraftbaserad elproduktion, t.ex. Norge och Sverige, med elsystemen i länder med bränslebaserad elproduktion som Finland, Danmark, Tyskland och Polen, kan produktionsanläggningarna utnyttjas jämnare och mer effektivt. Därmed kan också de negativa miljöeffekterna av kraftproduktion minska i området som helhet. Kraftindustrin samarbetar sedan några år regionalt kring projektet Baltic Ring, dvs. en sammankoppling av elnäten och tillskapandet av en regional elmarknad kring Östersjön. Teoretiskt sett är det inte särskilt många nya överföringsförbindelser som behövs för att områdena runt Östersjön skall knytas ihop. En av dessa förbindelser är sjökabeln mellan Sverige och Polen, som för närvarande är föremål för prövning i miljödomstolen.

En slutsats av hittills gjorda utredningar inom projektet Baltic Ring är att rambetingelserna för produktion och handel med el måste harmoniseras, om fördelarna med en gemensam elmarknad skall kunna tas till vara. Som tidigare nämnts utgör frågan om harmonisering av regelverken en viktig del av det pågående mellanstatliga samarbetet på energiområdet.

Statens energimyndighet, tidigare NUTEK, genomför sedan år 1993 ett program för effektivare energianvändning och ökat utnyttjande av förnybara energislag i Baltikum och Östeuropa. Programmet utgör en viktig del av svensk klimatpolitik. Programmet omfattar i dag omkring 70 projekt. Ett drygt 50-tal av projekten har rapporterats som gemensamt genomförda aktiviteter (Activities Implemented Jointly, AIJ) inom ramen för FN:s ramkonvention om klimatförändring. Nya projekt inom ramen för programmet skall genomföras i linje med regelverket för flexibla mekanismer enligt klimatkonventionens Kyoto-protokoll och 350 miljoner kronor har anvisats för programmet för perioden 1998–2004.

Energisektorn är också ett viktigt område för Sidas utvecklingssamarbete med de nya demokratierna. Viktiga mål för insatserna är kapacitetsuppbyggnad och institutionell utveckling för att förbättra energieffektiviteten och för att möjliggöra en övergång till en energisektor baserad på marknadsekonomiska principer och internalisering av miljökostnader. Det handlar både om kunskapsstöd och investeringar, det senare en verksamhet som Sida nu utökar. I storleksordningen drygt 200 miljoner kronor har via Sida kanaliserats till energisektorn i samarbetsländerna.

Vidare har ett antal studier och projekt inom energisektorn finansierats med medel från den första Östersjömiljarden. Bland de volymmässigt större projekten kan nämnas rehabilitering av fjärrvärmesystemen i Riga, i städerna Archangelsk och Gattjina i Ryssland och för upprustning av en transformatorstation i Litauen.

Svensk industri har ett stort kunnande på miljö- och energiområdet. Det finns därför goda möjligheter för svenska företag att medverka i de omfattande investeringar som förestår på detta område.

Protokoll mellan Sverige och Ryssland

Ett protokoll mellan Sveriges och Rysslands regeringar om samarbete på energiområdet undertecknades i Stockholm den 3 december 1997. Länderna skall fördjupa samarbetet för att skapa förutsättningar för en säker, effektiv, ekonomiskt balanserad och miljövänlig energiförsörjning i Östersjöregionen. Det nära samarbetet inom Barentsrådet skall beaktas. Samarbetet skall främja energieffektivisering, rationell energianvändning, användning av förnyelsebara energislag samt utveckling av en infrastruktur för Östersjöregionens försörjning med el och naturgas.

Syftet med protokollet är att skapa en fast grund för det fortsatta samarbetet mellan Ryssland och Sverige. Grundvalen för samarbetet skall vara ömsesidig fördel och lika rättigheter inom ramen för ett marknadsekonomiskt system.

Länderna är överens om att en sammankoppling av el- och gasnäten i Östersjöregionen har en strategisk betydelse för utvecklingen av energisystemen runt Östersjön. Vidare konstaterar länderna att infrastrukturen för naturgasförsörjningen i regionen är extra viktig.

De tekniska och ekonomiska förutsättningarna för leveranser av naturgas till den svenska marknaden skall analyseras. Utgångspunkten för beslut om investeringar i gasledning samt inköp av naturgas till den svenska marknaden skall fattas efter kommersiella principer.

En särskild expertgrupp med företrädare för det ryska Bränsle- och energiministeriet och det svenska Näringsdepartementet har inrättats för att bl.a. studera gemensamma förutsättningar för en utbyggnad av naturgasnäten. Grunden för arbetet skall vara de pågående förstudierna om ett regionalt naturgasnät från Ryssland till Västeuropa.

Den gemensamma expertgruppen har mötts under 1998. Överläggningarna har resulterat i undertecknandet av ett samarbetsavtal om energieffektivisering och förnybar energi. På gasområdet har det planerade arbetet försenats något främst beroende på att erforderligt underlag i form av resultat från förstudierna ännu inte föreligger. Frågan kommer sannolikt att avhandlas i expertgruppen under hösten 1999.

2.15 Transporter

Östersjöregionen har stor potential för tillväxt och förbindelserna mellan Östersjöländerna utvecklas i en allt snabbare takt. Kommunikationer spelar en nyckelroll i detta sammanhang och mycket av utmaningen ligger i att utvecklingen i regionen sker på ett uthålligt sätt. Utvecklingssamarbetet med Östersjöländerna inom transportområdet inriktar sig främst på gods- och persontransporter samt säkerhets- och miljöfrågor. Bilateral sjö- och flygräddningsavtal har träffats och kommer att ingås mellan Sverige och länderna runt Östersjön. Det nordiska trafiksäkerhetssamarbetet kommer under 1999 att alltmer inrikta sig på Ryssland och Baltikum. Flygförbindelserna förbättras successivt med Östersjöländerna genom omfattande och liberala EU-gemensamma luftfartsavtal och Sjöfartsverket har nyligen fått i uppdrag att utarbeta en plan för hur sjötransporter skall kunna utvecklas i Östersjöregionen. Under 1999 kommer en kompletterande överenskommelse att träffas med Danmark om vissa ytterligare förutsättningar för prissättningen för nyttjande av Öresundsförbindelsen samt vissa grundläggande principer för buss, taxi och järnvägstrafik på förbindelsen. En proposition kommer att föreläggas riksdagen under 1999.

2.16 Kärnsäkerhet

Inledning

Den svenska insatserna för att förbättra kärnsäkerheten och strålskyddet i Central- och Östeuropa har pågått sedan 1992. Sammanlagt har cirka 555 miljoner kronor budgeterats för dessa ändamål. Drygt hälften av dessa medel har avsatts till säkerhetsförbättringar vid kärnkraftverket Ignalina i Litauen samt till stöd till den litauiska säkerhetsmyndigheten Vatesi.

Målet med det svenska kärnsäkerhetsprogrammet är att så långt det är möjligt bidra till att uppenbara säkerhetsbrister åtgärdas i existerande reaktorer som av energibalansskäl inte omedelbart kan stängas samt att stärka de oberoende säkerhetsmyndigheterna. Sverige har deltagit i ett omfattande samarbete med kärnkraftverket Ignalina i syfte att minska sannolikheten för att en kärnkraftolycka med stora radioaktiva utsläpp skall inträffa fram till avvecklingspunkten för anläggningen.

Samarbetet med Ignalina har framförallt skett inom de tre områdena myndighetssamarbete, industrisamarbete och tekniska förbättringar. Inom myndighetssamarbetet har Sverige stött uppbyggnaden av den litauiska säkerhetsmyndigheten Vatesi. Stödet har givits genom utbildning, viss utrustning samt konsultation i samband med den operativa verksamheten. Industrisamarbetet har bl.a. byggt på att genom kontakter mellan Ignalinas organisation och svenska kraftbolag och industriföretag höja säkerhetskulturen vid Ignalinaverket. Tekniska förbättringar har bl.a. resulterat i ett förbättrat brandskydd. Aktuella projekt avser förbättringar av det fysiska skyddet och kommunikationssystemet vid kraftverket.

Sverige har sedan 1996 via Statens kärnkraftinspektion (SKI) drivit projekt för att höja säkerheten vid Leningradverket utanför S:t Petersburg. Samarbete inleddes även med Kola kärnkraftverk hösten 1997.

SKI har, vid Leningradverket, tillsammans med Storbritannien, Ryssland och USA genomfört en säkerhetsanalys av reaktorblock 2. Arbetet avslutades vid årsskiftet 1998 och har redan lett till förbättringar som avsevärt ökat säkerheten. Samarbetet utvidgas nu till att omfatta en fullständig säkerhetsanalysrapport av västerländsk typ för kraftverket. SKI samarbetar även med Leningradverket inom oförstörande provning (kontroll av sprickbildning). Insatserna baseras på erfarenheter från det omfattande samarbetet med Ignalinaverket.

Vid Kolaverket har SKI överenskommit med Finland och Norge att samarbeta i ett omfattande projekt rörande installation av ett helt oberoende system för nödförsörjning av matarvattnet till reaktorblock 3 och 4. Systemet skyddar härden vid bl.a. totalt bortfall av elförsörjning. Projektet beräknas vara avslutat i slutet på år 2000. På bilateral basis förekommer diskussioner mellan SKI och Kolaverket om bl.a. utrustning för att underlätta vissa moderniseringsarbeten vid anläggningen, kontroll och förbättring av reaktorinneslutningens funktion samt kunskapsöverföring i företagsledning och säkerhetskultur.

Strålskydd och kärnavfall

Målet med insatserna på strålskyddsområdet är att de enskilda samarbetsländerna skall få ett förbättrat strålskydd och säkerhetskultur, en effektiv organisation inom strålskyddsområdet samt hjälp med att lösa eventuella akuta strålskyddsproblem.

Inom området strålskydd har arbete initierats inom ett flertal områden såsom lagstiftning, beredskapsplanering, hantering av radioaktivt avfall, sanering, strålmiljö och utbildning.

Genom ett internationellt projekt PIERG (Paldiski International Reference Group) har ett flertal projekt genomförts för att bistå Estland med att avveckla en f.d. rysk ubåtsträningsbas innehållande två landbaserade stationära atomubåtsreaktorer.

Sverige har riktat särskild uppmärksamhet mot problemen med använt kärnbränsle och radioaktivt avfall från skrotade ryska atomubåtar och atomisbrytare i nordvästra Ryssland. Sverige är medlem i det under internationella atomenergiorganet (IAEA) etablerade Contact Expert Group (CEG) som samordnar det internationella samarbetet rörande omhändertagandet av radioaktivt avfall i Ryssland. CEG har tillsammans med ryska myndigheter identifierat en 7-punktslista över de mest angelägna projekten för vilka man från rysk sida önskar internationellt bistånd. Listan åskådliggör en kedja av åtgärder som behövs för ett omhändertagande av det använda bränslet och det radioaktiva avfallet. Sverige har engagerat sig i ett internationellt projekt för att utveckla och licensiera en transport- och förvaringsbehållare för använt kärnbränsle från ryska atomubåtar. Projektet kan beskrivas som den första länken i kedjan för omhändertagande av använt kärnbränsle. Sverige har bidragit med 500 000 USD till projektet.

Utvärdering

Det svenska kärnsäkerhets- och strålskyddsprogrammet utvärderades 1998 av en extern konsult. Utredarens övergripande slutsats var att programmet dels haft en lämplig inriktning, dels genomförts på ett bra sätt. Utöver vissa mindre påpekanden fanns inga stora brister eller misstag. Effekterna av det svenska stödet ansågs såväl goda som stora. Ett resultat av utredningen blev att regeringen från 1 januari 1999 gav Statens kärnkraftinspektion det sammanhållande ansvaret för det svenska kärnsäkerhets- och strålskyddsprogrammet inom ramen för samarbetet med Central- och Östeuropa. Den del av strålskyddsprogrammet som inte avser kärnteknisk verksamhet överfördes till Sida-Öst.

EBRD:s kärnsäkerhetsfond

Detta finansieringsinstrument har möjliggjort att ställa gemensamma krav på mottagarländerna om avvecklingsplaner för de sämsta kärnkraftverken, förbättrad energihushållning och på uppbyggnad av starka och oberoende säkerhetsmyndigheter. Sverige har bidragit med ca 85 miljoner kronor till fonden, som när det gäller Östersjöregionen, gjort insatser i Litauen och Ryssland.

EBRD:s Tjernobyalfond

Under år 1997 etablerades genom G-7 ländernas initiativ den s.k. Tjernobyalfonden med vars hjälp sarkofagen över den havererade reaktorn Tjernobyl 4 skall försättas i ett säkert tillstånd. Den totala kostnaden för

projektet är beräknat till cirka 750 miljoner USD. Sverige har hittills bidragit med cirka 25 miljoner kronor till fonden. Skr.1999/2000:7

2.17 Barentssamarbetet

Barentsrådet bildades vid ett utrikesministermöte i Kirkenes 1993 av de fem nordiska länderna, Ryssland och Europeiska kommissionen. Nio stater har anslutit sig som observatörer. Samtidigt bildades Barents regionråd av landshövdingarna och deras motsvarigheter. En fristående rådgivande kommitté har upprättats för urbefolkningarnas representanter.

Det mellanstatliga samarbetet fokuserade inledningsvis på miljösäkerhet och transportfrågor. Kärnsäkerhetsproblem och industriföroreningar på den ryska sidan kartlades.

Över tiden har samarbetet alltmer inriktats på att stödja den ryska reformprocessen och utjämna skillnader mellan olika delar av Barentsregionen. Sverige leder ett uppskattat arbete med energieffektivisering och energibesparing.

Trots det faktum att konkurrenskraften har ökat i många företag har de ryska Barentsområdena hittills endast dragit till sig marginella andelar utländskt investeringskapital och bistånd. Av utländska direktinvesteringar i Ryssland under perioden 1995-98 gick bara några promille hit. Transporter, kommunikationer, utbildning, säker energiförsörjning, ren miljö och kulturell och social samhörighet är nyckelfaktorer för stabilitet och ekonomisk utveckling i denna del av vårt närområde. Barentsregionen anses ha stor ekonomisk potential. Ny informations- och kommunikationsteknologi och bättre transportmöjligheter kan bidra till att överbrygga avstånd och bryta nedåtgående trender.

2.18 "Polen i fokus"

Under devisen "Sverige-Polen: Östersjögrannar i det nya Europa" genomförs den särskilda satsningen "Polen i fokus" under år 1999. Satsningen syftar till att tydlig- och åskådliggöra det breda svenska intresset och engagemanget för grannlandet Polen och att långsiktigt stärka kontakterna mellan alla samhällssektorer i de båda länderna.

En strävan har varit att engagera så många svenska intressenter som möjligt (statlig, regional och lokal nivå, företag, intresseorganisationer, kultur, kyrka, massmedia, folkrörelser etc.). På den statliga sidan är målsättningen att kontakterna med Polen på departements- och verksnivå skall vara lika täta som de med de nuvarande EU-länderna. Avsikten har inte varit att tillskapa nya organ utan istället att använda existerande strukturer och omfördela tillgängliga medel.

Ambitionen är att Östersjögrannarna Sverige och Polen går in i 2000-talet med goda förutsättningar för ett bredare och intensivare grannlandssamarbete.

Som en viktig del av projektet "Polen i fokus" arrangeras regionala Sverigedagar under 1999 i tio polska städer. Ansvar för genomförandet

av dessa Sverigedagar har lagts på de svenska regioner som redan bedriver samarbete med polska regioner. Skr.1999/2000:7

Sverigedagarna har innehållit bland annat företagsutställningar, seminarier och information om polska företags möjligheter att exportera till Sverige, kulturella inslag med gästspel av svenska kulturinstitutioner, turistinformation och ungdomssatsningar. Deltagare är representanter från näringslivet, kulturarbetare, intresseorganisationer, kyrka, massmedia, folkrörelser osv.

Näringslivskontakter och kommersiella inslag har under Sverigedagarna en framträdande plats. Urvalet av företag har delvis kommit att bero på de berörda regionernas ekonomiska och industriella struktur. Genom svensk-polska handelskammaren i samverkan med Svensk Handel förmedlas information till polska företag om möjligheter att exportera till Sverige. En extra satsning äger rum i Warszawa i december i Exportrådets regi. Där arrangeras en företagsmässa med deltagande av enbart svenska företag. Även svenska kulturarrangemang planeras för Sverigedagarna i Warszawa.

2.19 Turism

Utvecklingen runt Östersjön har gett Sverige tillgång till nya viktiga exportmarknader. Detta gäller inte minst för den svenska turistnäringen. Den potential som finns i Östersjöländerna motsvarar en mycket stor del av Sveriges idag befintliga närliggande marknader. En framgångsrik turistexport till länder kring Östersjön kan resultera i en betydande ökning av den totala turistexporten. Enbart Polen med sina ca 40 miljoner invånare är en marknad med en mycket stor potential och med en stark tillväxt.

Turismen uppfattas ofta som en avgränsad del av samhällsekonomin. Turismen är emellertid i stor utsträckning en integrerad del av många av samhällets sektorer inte bara i ett ekonomiskt perspektiv utan också för att stärka den sociala sammanhållningen i en region. Turismen utgör en viktig faktor i integrationsarbetet.

Turistdelegationen har i samarbete med Sveriges Rese- och Turistråd AB gjort marknadsstudier om Polen och Ryssland i syfte att förmedla kunskap och insikt om en ny och i Sverige ganska okänd turistisk närmarknad med stora utvecklingsmöjligheter. Under 1998 utfärdades i Ryssland 80 195 viseringar till Sverige. I juli månad 1999 övernattade 6 824 ryssar, 2 388 ester, 758 letter, 1 044 litauer samt 5 977 polacker på svenska hotell, vandrarhem eller i stugbyar.

Sveriges Rese- och Turistråd AB samarbetar med regionerna i Sydsverige i ett gemensamt projekt med insatser i Polen för att skapa och säkerställa en varaktig svensk turistexport till Polen med bidrag om 2 miljoner kronor från EU-kommissionen.

Sverige deltar i utvecklingen av Östersjöområdet som turistmål främst genom deltagande i arbetet i BTC, Baltic Sea Tourism Commission. Tio länder (Sverige, Norge, Danmark, Finland, Tyskland, Polen, Ryssland, Estland, Lettland och Litauen) samt ca 120 företag och organisationer är medlemmar i BTC. Verksamheten i BTC syftar till att utveckla

Östersjöregionen till ett internationellt erkänt turistmål och biträda de nationella turistorganisationerna där projekt avser hela Östersjöområdet. Skr.1999/2000:7

I Baltic 21 är turism en av de sju sektorer vars utveckling bedöms vara av särskilt stor betydelse för att uppnå en hållbar utveckling i Östersjöområdet.

2.20 Svenskt näringsliv i Östersjöregionen

Svenskt näringsliv i Ryssland

Flera svenska företag har etablerat sig på den ryska marknaden under 90-talet. För många har satsningarna varit lyckosamma. För andra har samarbetet med Ryssland lett till stora problem och förluster.

De största svenska exportprodukterna till Ryssland är teleutrustning, transportmedel och papper. Den svenska importen från Ryssland domineras av råolja, oljeprodukter, kemikalier, metallskrot och rundvirke.

Sverige tillhör de 7-8 största investerarna i Ryssland. Bland de företag som är aktuella märks bl.a. Tetra Laval, ABB, AssiDomän, IKEA, Sandvik, PLM, Pripps, AGA, Telia och Ericsson. Mellanstora företag som Cloetta, Estrella, Göteborgskex och småföretag som Gummiteknik och Arot har likaså etablerat sig på marknaden. De svenska företag som är aktiva i regionen har oftast valt att etablera försäljnings- eller representationskontor. Mycket få svenska företag har hittills valt att etablera lokal produktion i Ryssland. Inget av de större svenska företagen har valt att lämna marknaden till följd av krisen, men alla har skurit kraftigt i sina kostnader.

De villkor som utländska företag möter i Ryssland idag kan inte betecknas som gynnsamma. Problemen hänger samman med en rad faktorer som har att göra dels med myndigheters agerande och den institutionella och rättsliga miljön, dels med det faktum att det ryska banksystemet inte fungerar.

Samtidigt finns det naturligtvis i princip mycket stora möjligheter för svenska företag att göra lönsamma investeringar i Ryssland, förutsatt att dessa problem rättas till. Den ryska marknadens storlek ger i sig möjligheter. Rysslands naturtillgångar och högt utbildade arbetskraft är faktorer som talar för att en positiv utveckling kan äga rum på sikt.

Svenskt näringsliv i Polen

Sverige är en av Polens tio största handelspartners medan Polen ligger på femtonde plats bland Sveriges exportmarknader. Det föreligger en betydande potential för tillväxt av handeln. Ungefär hälften av den svenska exporten till Polen utgörs av verkstadsprodukter. Störst inom denna grupp är transportmedel och då i synnerhet delar och tillbehör till motorfordon. Vidare utgör raffinerade mineraloljor en stor post i exporten. Även den svenska importen från Polen domineras av verkstadsprodukter, som utgör ca en tredjedel av importen. Viktiga produktgrupper är möbler, transportmedel och teleprodukter.

Polen tilldrar sig ett växande intresse inom svenskt näringsliv. Majoriteten av de stora svenska företagen finns redan på plats. Fortfarande är det industrin som tilldrar sig mest intresse från svenska företag och verkstadsindustriföretagen dominerar – ABB, Alfa-Laval, AGA, SKF, Volvo, Scania, Tetra-Pak m.fl. IKEA har både varuhus och produktionsanläggningar. Tjänstesektorn utvecklas snabbt och här finns ett antal svenska företag representerade i olika delar av branschen: advokatbyråer, säkerhet, resebyråer, bankverksamhet m.m. Swedbank äger t.ex. 5 procent av Bank Handlowy, medan MeritaNordbanken och Handelsbanken har representationskontor på plats och flera svenska banker har visat intresse för att gå in som delägare i polska banker.

Svenskt näringsliv i Estland

Ett stort antal svenska företag har etablerat sig i Estland, såväl de större internationella koncernerna, som mindre och medelstora företag. På Exportrådets lista finns för närvarande knappt 200 företag, men enligt andra uppgifter torde det finnas uppemot ett tusental företag i Estland med svenska ägarintressen. Många svenska företag täcker den estniska marknaden via dotterbolag i Finland och finns därmed inte med i statistiken. Vad gäller svenska företagsförvärv i Estland kan, förutom banksektorn, också nämnas media-, telekom-, träindustri- och hotellbranscherna som särskilt framträdande. Aktuellt för närvarande är uppgifter om att svenska Autoliv skulle vara intresserat av att förvärva aktiemajoriteten i den estniska bilbältestillverkaren Norma - ett av Estlands största företag.

Ökningen av de utländska direktinvesteringarna i Estland fortsätter. Under 1998 uppgick dessa till 8,1 miljarder EEK, vilket kan jämföras med 3,7 miljarder EEK under 1997. Enbart under första kvartalet i år investerades 1,2 miljarder EEK i Estland utifrån (att jämföra med 980 miljoner EEK under samma kvartal 1998). Utlandsinvesteringarna svarade 1998 för omkring 1/10 av den estniska bruttonationalprodukten (som uppgick till knappt 75 miljarder EEK). Av detta inses lätt att de utländska investeringarna utgör en mycket viktig faktor i den estniska ekonomin, som annars lider av brist på inhemskt kapital. Förutom kapital erbjuder de utländska företagen kompetens och marknader som estniska företag annars skulle ha svårt att nå. Det är därför inte förvånande att inställningen till utländska investeringar är mycket positiv i Estland.

Investeringarna kommer i första hand från de nordiska länderna. Sverige och Finland har bibehållit sina positioner som största investerare och stod för sammanlagt över 80 procent av de totala utlandsinvesteringarna under 1998. Genom de svenska investeringarna i banksektorn blev Sverige största enskilda land med hela 4,8 miljarder EEK förra året (motsvarande ca 60 procent av alla utländska investeringar). Även om de svenska bankernas förvärv utgjorde en extraordinär händelse, talar det mesta för fortsatt betydande svenska investeringar.

En rad statliga storföretag återstår att privatisera – något som regeringen deklarerat sin avsikt att göra under de kommande åren. Efter

utförsäljningen av telemonopolet Eesti Telekom, där svenska Telia och finska Sonera tillsammans gick in som strategiska ägare, har turen nu kommit till energi- och transportsektorerna. Regeringen för sedan länge förhandlingar med amerikanska NRG Energy om ett strategiskt ägande av Eesti Energia, med de båda kraftverken i Narva, och med möjliga kopplingar till den relaterade oljeskifferindustrin. Även de estniska statsjärnvägarna skall privatiseras och här har bland annat brittiska och amerikanska företag visat intresse. Flera av de kommunala bolagen står också på säljlistan. Noteras kan att svenska Vattenfall nyligen köpte det kommunala energibolaget i Estlands fjärde stad Pärnu. Sammantaget torde privatiseringarna skapa förutsättningar för fortsatt stor investeringsvolym utifrån under de närmaste åren.

Konsolideringen av banksystemet – genom sammanslagningar, uppköp och konkurser – där de svenska bankerna genomförde stora investeringar under 1998 är i stort sett avslutad. Det finns för närvarande fyra fungerande banker i Estland, av vilka de två största, Hansapank och Ühispank, kontrollerar omkring 85 procent av marknaden. Även svensk-finska MeritaNordbanken har en betydande andel av den estniska bankmarknaden. Den fjärde banken, Optiva bank, som bildades genom statligt övertagande efter konkursen av Foreksbank, skall återprivatiseras.

Svenskt näringsliv i Lettland

Sverige är Lettlands tredje största handelspartner, efter Tyskland respektive Ryssland.

Sammantaget finns ca 400 registrerade svenska företag i Lettland, av vilka omkring hälften anses vara aktiva. Viktiga områden för större svenska investeringar är transportsektorn (flygbolaget Air Baltic med SAS resp Swedfund som delägare), livsmedelssektorn (ölbryggeriet Aldaris i vilket Pripps Ringnes AB är delägare, Cerealia som driver Rigas största kvarn, Lyckeby Stärkelsen i tillverkande samriskföretag), mediasektorn (Mariebergskoncernen som äger del i affärstidningen Dienas Bizness och dagstidningen Diena resp Modern Times Group som köpt en lokal TV-kanal), trävarusektorn (Korsnäs, MoDo m.fl. skogsbolag vilka är verksamma inom timmeravverkning och utskeppning, sågverket Vika Wood i Talsi), banksektorn (MeritaNordbanken som har förvärvat 100 procent av Latvian Investment Bank, SE-banken som köpt 50 procent av lettiska Unibanka), entreprenad (Skanska International Building AB) samt konfektion (Snickers med flera hundra anställda i produktion av arbetskläder).

Som ursprungsland är Sveriges andel av de utländska direktinvesteringarna ännu relativt låg. Samtidigt som investeringarna ökar i absoluta tal ligger Sverige ännu endast på en femteplats efter Danmark, USA, Ryssland, Tyskland och Storbritannien. Ökningen om 67 procent jämfört med 1997 består till stor del av de svenska bankförvärven under 1998. De svenska investeringarna utgör nästan 7 procent av de totala lettiska kumulerade utlandsinvesteringarna.

Den svenska ekonomiska närvaron i Lettland ökar således stadigt, även om potentialen ännu får anses vara underutnyttjad. Exportmöjligheter

finns på såväl konsument- som produktionsvarusidan. Fortsatta investeringsmöjligheter i Lettland för svenska företag återfinns t.ex. inom textil-, möbel- och viss verkstadsindustri, och sammanhängande legoproduktion. Redan idag sker produktion åt IKEA, Almia och Oscar Jacobsson. Livsmedelssektorn samt den för Lettland viktiga tjänstesektorn kan också erbjuda intressanta möjligheter.

På svensk sida fattas ibland kunskap om lokala förhållanden. Byråkratisk tröghet och brister i rättsväsendet kan skapa hinder på lettisk sida. Generellt kan en ökande medvetenhet om vikten av förbättrade näringslivsvillkor noteras hos lettiska myndigheter, särskilt på central nivå.

Svenskt näringsliv i Litauen

Den stora närvaron av svenska bolag i Litauen har gjort Sverige till största investerarland tillsammans med USA. Vad som däremot ännu inte utvecklats i samma takt är den bilaterala handeln mellan de båda länderna. Sverige tillhör idag inte Litauens tio största handelspartners och handelsvolymen är t.ex. enbart en tredjedel av Sveriges handel med Estland, en betydligt mindre ekonomi. Med tanke på att Litauens folkmängd är nästan lika stor som de två andra baltiska ländernas sammanlagda befolkning finns det dock goda möjligheter för fortsatt expansion av handeln.

Viktiga svenska exportprodukter till Litauen är bl.a. verkstadsprodukter, livsmedel och papper. Den svenska importen från Litauen är mindre än hälften så stor som exporten. Textilier, trävaror och kemiska produkter utgör de främsta importvarorna.

En stor del av handeln har sitt ursprung i en omfattande legotillverkning av svenska varor i Litauen (vid både svensk- och icke svenskägda företag inom främst textil- och trävarubranscherna) som från svenskt håll framförallt motiveras av de gynnsamma förhållandena för arbetskraft i landet.

De utländska investeringarna i Litauen fördubblades under 1998 för andra året i rad, om än från en låg nivå. Anledningen var främst några stora privatiseringsaffärer, av vilka Telias och finska Soneras köp av det litauiska telekombolaget var den största. Litauen har varit sist ut bland de baltiska länderna med att privatisera sina stora allmännyttiga bolag. Några av dessa kvarstår att sälja ut, bl.a. det stora eldistributionsbolaget Lietuvos Energija, varav ca 8 procent redan sålts till Vattenfall.

När SEB under hösten köpte in sig i Vilniaus Bankas, landets ledande bank, var detta det första större utländska förvärvet av en litauisk bank. Svenskt kapital kommer med sannolikhet att fortsätta flöda in i Litauen via de många svenskägda estniska bolag som nu expanderar på alla tre baltiska marknaderna. En sådan trend finns redan idag och är mest påtaglig inom bank- och försäkringsbranschen.

Vissa andra relativt svagt utvecklade litauiska branscher har utgjort ett vakuum och underlättat för svenska företag att expandera sina hemmamarknader över Östersjön. Detta har varit mycket påtagligt i den litauiska mediesektorn, där Bonniers Marieberg och Kinnevik/Modern

Times Group numera är dominerande och även driver landets stora affärstidning. Denna, liksom TV-kanalerna, lever idag mycket på andra utländska företag för sina reklamintäkter. Skr.1999/2000:7

Svenskt näringsliv i Finland, Tyskland och Danmark

Integrationen av näringslivet i de västliga delarna av Östersjöregionen har ökat kraftigt under den senaste tioårsperioden. Vad gäller samarbetet mellan Sverige och Finland kan i främsta hand nämnas samgåendet mellan Merita och Nordbanken samt Stora och Enso. Integrationen förekommer dock på alla företagsnivåer. Sammantaget finns drygt 500 företag i Finland som till mer än hälften ägs av svenska företag. Dessa utgör ungefär en tredjedel av de utlandsägda företagen i Finland.

De svenska investeringarna i Finland respektive de finska investeringarna i Sverige har varit ansevärda (21 miljarder kronor respektive 33 miljarder kronor 1997). De faktorer som framför allt förklarar det relativt stora intresset från svenskt håll är den geografiska närheten och de historiska banden, Finlands förutsättningar att utgöra brohuvud till de ryska och baltiska marknaderna och de finländska företagens goda teknologiska kunnande. Det förtjänar vidare att betonas att det finska och svenska näringslivet alltmer tenderar att integreras. Den kanske viktigaste anledning till detta är det allt större koncentrationen av affärsområden.

Det har funnits och finns fortfarande en mycket tydlig nord-sydlig axel i Tyskland när det gäller intresse för relationer med Sverige. Faktum är att intresset för Sverige, svenska produkter och svenska företag blir påtagligt större ju längre norrut i Tyskland man är. För det svenska näringslivet har norra Tyskland länge varit en första utgångspunkt för kontakter med övriga Tyskland. Eftersom Tyskland är Sveriges största handelspartner är således detta område av stor betydelse. Hit räknas främst Hamburg, Schleswig-Holstein och – sedan återföreningen – Mecklenburg-Vorpommern samt Berlin och Brandenburg. Det svenska intresset för norra Tyskland motsvaras till viss del av ett liknande tyskt intresse för framför allt södra Sverige. Särskilt intresse tilldrar sig svenska infrastrukturprojekt (Öresundsbron, Europakorridoren) och moderna sektorer såsom IT etc.

Ett stort antal svenskrelaterade företag i Tyskland återfinns i Hamburgregionen. Företagen är verksamma inom ett stort antal sektorer, allt från klassiska råvaror till distribution och tjänstehandel. Av det gods som transporteras via Hamburgs hamn går ca en fjärdedel till eller från Östersjöländerna. Även för marktransporter är Hamburg en viktig knutpunkt.

I Schleswig-Holstein finns ca 50 företag med svenska intressen representerade. Området är av stor betydelse för handel och kommunikationer och kan komma att öka i betydelse ytterligare genom planerade infrastrukturprojekt (t.ex. en fast förbindelse över Fehmarn Bält). Dessutom finns där ett väl utvecklat regionalt nätverk med södra Sverige och Danmark vad gäller infrastruktur, forskning och utbildning. Sverige utgör delstatens tredje viktigaste handelspartner.

I den östra delstaten Mecklenburg-Vorpommern finns ett tjugotal svenska företag, främst inom byggbranschen. En allt viktigare sektor är energisektorn. Bland annat har Vattenfalls dotterbolag VASA Energy köpt in sig i Rostocks energiverk. Ett annat exempel är Hannoverföretaget PreussenElektras innehav av mer än 20 procent av aktierna i Sydkraft AB i Malmö, vilket gör det till Sydkrafts största enskilda ägare. Sydkraft äger dessutom ca 20 procent av aktierna i Hamburgische Elektrizitäts Werk (HEW), som i sin tur 1997 köpte andelar i Sydkraft.

Sverige är delstatens tredje handelspartner. Intensifierade kontakter med Sverige märks i den ökande gods- och persontrafiken via färjeförbindelserna. Man bedömer att denna trafik kommer att öka de närmaste åren. De goda kommunikationerna lär leda till ett antal nya svenska företagsetableringar de närmaste åren.

Det nya huvudstadsområdet Berlin och Brandenburg ökar i betydelse. Närmare ett hundratal svenskrelaterade företag har etablerat sig i regionen. Avgörande för svenska etableringar har varit närheten till Sverige samt till storstadsregionen runt Berlin. Närheten till Polen blir även av allt större betydelse med tanke på det kommande EU-medlemskapet. Inom de närmaste 5-10 åren bedömer man att närmare 30-40 svenska storföretag kommer att vara etablerade med kontor i Berlin.

Näst efter Tyskland är Sverige den viktigaste handelsnationen för Danmark, både när det gäller export och import. Som femte största exportnation och sjätte största importland är Danmark också en viktig handelspartner för Sverige. Står sig tendensen året ut kommer 1999 att bli ett rekordår för svenska investeringar i Danmark.

Under det första kvartalet i år investerade svenskar i Danmark för cirka 1,7 miljarder kronor medan danskar investerade i Sverige för 122 miljoner kronor. För Sveriges del är detta en kraftig ökning jämfört med samma period förra året medan det för Danmark innebär en betydande minskning. Rekordåret 1997 satsade danska investerare mer än 5,5 miljarder kronor i Sverige, varav det mesta var uppköp av svenska företag och följdinvesteringar av detta. 1998 satsade danskarna 1,6 miljarder i Sverige och svenskarna 754 miljoner i Danmark.

En stor del av de svenska direktinvesteringarna i Danmark görs i byggsektorn där NCC och Skanska bygger och planerar en rad stora projekt, som exempelvis väganslutningarna till Öresundsbron. Monteringsfärdiga svenska småhus av trä har blivit mycket populära i Danmark och dessa små- och medelstora tillverkare i Sverige är på stark frammarsch på den danska marknaden.

Tunga industrier som exempelvis verkstad och livsmedel är redan starka i Danmark. Således ligger framtida svenska investerings- och expansionsmöjligheter främst inom forskningsintensiva och högteknologiska sektorer såsom läkemedel och IT. Redan har ett stort antal nystartade små och medelstora svenska företag i IT-branschen expanderat till den danska marknaden, främst inom områden som webdesign, jobline och internetförsäljning.

3.1 EU:s utvidgning

En redovisning av viktigare beslut inom EU vad gäller handelsrelationerna med Central- och Östeuropa under 1990-talet har lämnats i det föregående (avsnitt 2.2).

Medlemskapsförhandlingarna framskrider väl med de sex kandidatländer (Cypern, Estland, Polen, Slovenien, Tjeckien och Ungern) med vilka formella förhandlingar har inletts. Med övriga kandidatländer (Lettland, Litauen, Slovakien, Bulgarien, Rumänien och Malta) pågår en genomgång av EU:s regelverk, s.k. screening. De kriterier för medlemskap som fastställdes vid Europeiska rådets möte i Köpenhamn år 1993 är en utgångspunkt för EU-sidan, på samma sätt som det är en utgångspunkt att de nya medlemmarna skall överta EU:s hela regelverk.

När det gäller de länder med vilka formella förhandlingar förs innebär nu gällande tidplan att samtliga kapitel skall vara öppnade för förhandlingar vid halvårsskiftet 2000. Förhandlingarna kommer då sannolikt gå in i en ny och mer intensiv fas. Frågan om öppnande av formella förhandlingar inom ramen för regeringskonferenser med ytterligare kandidatländer står på dagordningen för Europeiska rådets möte i Helsingfors i december 1999.

Sverige var berett att redan hösten 1998 vid toppmötet i Wien ta beslut om förhandlingsstart för både Lettland och Litauen eftersom bedömningen gjordes att villkoren för beslut om förhandlingsstart var uppfyllda.

3.2 EU–Ryssland; Sveriges roll

Förbindelserna med Ryssland intar en central plats i Europeiska unionens utrikespolitiska samarbete. Övergripande mål är att integrera Ryssland i det europeiska samarbetet – och därmed undvika att nya skiljelinjer skapas i Europa – samt att främja en fortsatt utveckling i Ryssland mot demokrati, rättsstat och en modern marknadsekonomi.

Partnerskaps- och samarbetsavtalet mellan EU och Ryssland, som undertecknades i juni 1994 och trädde i kraft 1 december 1997, utgör ett politiskt ramverk för förbindelserna. Avtalet täcker ett stort antal frågor, från förstärkt politisk dialog till åtgärder för att främja handel och investeringar.

För att ge ytterligare stadga åt EU:s politik gentemot Ryssland antog Europeiska rådet i juni 1999 en s.k. gemensam strategi för Ryssland, den första i sitt slag. De gemensamma strategierna är ett nytt EU-instrument efter Amsterdam-fördragets ikraftträdande (1 maj 1999). Strategierna skall enligt fördraget "genomföras av unionen på områden där medlemsstaterna har viktiga gemensamma intressen". Strategierna antas av Europeiska rådet men åtgärder om genomförande skall beslutas av det ordinarie Rådet, särskilt genom att Rådet antar gemensamma ståndpunkter eller beslutar om gemensamma åtgärder.

Huvudsyftet med den gemensamma strategin för Ryssland är att dels inbjuda Ryssland till förstärkt partnerskap och samarbete med EU, dels erbjuda Ryssland stöd i arbetet att genomföra fortsatta politiska, ekonomiska och sociala reformer. En utgångspunkt beträffande det senare är givetvis att Ryssland självt måste ta ansvar för sin egen framtid. Strategins s.k. mervärde utgörs i första hand av bättre samordning och effektivare utnyttjande av redan tillgängliga resurser och EU-instrument (bl.a. Tacis-programmet för tekniskt bistånd), snarare än genom tillförsel av mer pengar.

För Sveriges del finns en rad skäl till att aktivt verka för ett förstärkt partnerskap och samarbete mellan EU och Ryssland. Ryssland är Sveriges största grannland och kommer alltid att spela en central roll för utvecklingen i Sveriges närområde. Ett förverkligande av visionen om Östersjöområdet som den mest dynamiska tillväxtregionen i Europa förutsätter Rysslands aktiva medverkan. Fördjupade relationer mellan EU och Ryssland utgör ett naturligt komplement till utvidgningen av EU. Uppkomsten av en välståndsklyfta mellan det utvidgade EU och Ryssland måste undvikas.

EU:s relationer till Ryssland är en prioriterad fråga för Sverige inför och under det svenska ordförandeskapet i EU första halvåret 2001. Förberedelserna har redan inletts. Hösten 1998 tillsattes inom Regeringskansliet en särskild arbetsgrupp för att ta fram underlag till en svensk EU-Rysslandspolitik. Arbetsgruppen presenterade i april 1999 en arbetsrapport med titeln "Ryssland – en del av Europa".

Diskussionerna inom arbetsgruppen bidrog också med underlag till det svenska agerandet under utarbetandet av EU:s gemensamma strategi för Ryssland. Från svensk sida framhölls bl.a. följande frågor som särskilt viktiga under detta arbete:

- fördjupad politisk dialog, bl.a. om möjligheterna till utökat samarbete rörande konfliktförebyggande, icke-spridningsfrågor samt förstöring av ryska kemiska vapen
- fördjupat samarbete på tredjepelarsområdet, bl.a. för att bekämpa organiserad brottslighet och möta hot mot vår gemensamma miljö
- främja gemensamma insatser rörande kärnsäkerhet och hantering av kärnavfall i nordvästra Ryssland
- främja fortsatta ekonomiska reformer i Ryssland, i sin tur en förutsättning för varaktig ekonomisk återhämtning och tillväxt
- främja handel och investeringar, främst genom en stabil och öppen handelsregim i Ryssland och genom ökad handelspolitisk öppenhet från EU:s sida
- stödja en fortsatt utveckling av det civila samhället i Ryssland, bl.a. genom att främja uppbyggandet av en modern och effektiv förvaltning, tillämpningen av rättsstatliga principer, stödja fria, oberoende media samt främja jämställdhet
- stödja reformer på det sociala området, dels i syfte att bidra till en sanering av de ryska statsfinanserna, dels för att skapa ett effektivare skyddsnät för de sämst ställda

- främja det gränsöverskridande samarbetet, inte minst i ljuset av den kommande utvidgningen av EU. Skr.1999/2000:7

3.3 Phare/Tacis

Phare

Genom EU:s Phare-program erhåller de tio s.k. kandidatländerna stöd till de reformer som är nödvändiga för att de skall klara de krav som ställs inför ett medlemskap i unionen. Stödet fördelas så att 30 procent av resurserna användas till institutionsuppbyggnad och 70 procent till investeringar.

Från och med nästa år kommer Phare-programmet att kompletteras med två nya program för stöd till utveckling av jordbrukssektorn och strukturstöd inom transport- och miljösektorerna. Budgeten för det samlade förmedlemskapsstödet kommer under perioden 2000-2006 att uppgå till ca tre miljarder euro per år.

Huvudmetoden för institutionsuppbyggnad är s.k. twinning. Detta innebär att tjänstemän från medlemsländernas förvaltningar deltar i projekt för att bygga upp motsvarande förvaltning i ett kandidatland. Sverige deltar aktivt i detta program och är huvudansvarigt för flera projekt, bl.a. på miljöområdet i de baltiska staterna, och fortsatta ansträngningar kommer att göras för att på detta sätt omsätta den svenska utvidgningspolitiken i praktisk handling.

Flertalet investeringsprojekt upphandlas på europeisk nivå och således kan företag såväl från EU:s medlemsländer som kandidatländerna delta. Svenska företag har till dags dato vunnit förhållandevis få kontrakt även om trenden är svagt positiv. Med hänsyn till de stora investeringar som kommer att finansieras av EU under de kommande åren, inte minst inom miljö- och transportsektorerna, har regeringen avsatt särskilda medel för att stärka det svenska deltagandet i EU:s stödprogram.

Phare-programmet rymmer även medel för gränsnära samarbete vilka kan kombineras med Interreg-medel och omsättas i gemensamma gränsöverskridande program.

Tacis

Tacis-programmet omfattar alla länder inom Oberoende Staters Samväldet samt Mongoliet. Det är därför en relativt begränsad del av programmet som omfattar Östersjöregionen, även om Ryssland är en av huvudmottagarna. Insatserna skall inriktas på att stödja övergången till en marknadsekonomi med speciell tonvikt på att stödja demokrati och utvecklingen av ett rättssamhälle. En ny Tacis-förordning för år 2000-2006 är för närvarande under beredning.

Huvuddelen av insatserna har hittills bestått av tekniskt samarbete. Den nya förordningen öppnar dock upp möjligheten för ökade investeringar. Stöd till den ekonomiska omstruktureringen och förvaltningsbistånd har hittills varit dominerande, men initiativ inom den sociala sektorn samt miljöprojekt har ökat sina andelar under de senaste åren. Det finns även

ett särskilt program för gränsöverskridande samarbete. Det är den svenska regeringens ambition att mer av Tacis-medlen skall allokeras till nordvästra Ryssland. Skr.1999/2000:7

Liksom för Phare-programmet upphandlas projekten på europeisk nivå. Svenska företag har hittills vunnit en mycket begränsad andel av kontrakten.

Tacis-programmet rymmer även medel för gränsnära samarbete vilka kan kombineras med Interreg-medel och omsättas i gemensamma gränsöverskridande program.

3.4 Den nordliga dimensionen

Europeiska rådet i Luxemburg 1997 gav, på finskt initiativ, EU-kommissionen i uppdrag att utarbета en interimrapport om EU:s nordliga dimension. Rapporten presenterades för Europeiska rådet i Wien i december 1998. I rapporten konstaterades att EU skulle ha en "nordlig dimension" för sin yttre och inre politik. Allmänna rådet gavs i uppdrag att utarbета riktlinjer på relevanta områden. Riktlinjerna godkändes den 31 maj 1999 och noterades av Europeiska rådet i Köln den 3-4 juni. Det geografiska området som definieras i riktlinjerna är identiskt med medlemskretsen i Östersjöstaternas råd.

En särskild europeisk utrikesministerkonferens om den nordliga dimensionen kommer att äga rum i Helsingfors den 11-12 november 1999. Resultaten kommer att rapporteras till Europeiska rådet i Helsingfors i december.

De riktlinjer som antagits av Allmänna rådet är EU:s första försök att konkretisera sin "nordliga dimension". Medlemsstaterna har enats om vissa prioriterade inriktningar för unionens politik inom ett antal politikområden och specificerat prioriterade sektorer som anses viktiga för utvecklingen i de nordliga områdena och för unionens förhållningssätt gentemot övriga delar av norra Europa.

3.5 Andra EU-länders Östersjöpolitik

Tyskland

Trots ett politiskt uttalat starkt intresse för Östersjöregionen, har uppmärksamheten i praktiken i Bonn/Berlin tills alldeles nyligen varit relativt sval. De tyska näringslivssatsningar som sker i Östersjöområdet är till stor del betingade av behovet att stimulera näringslivet i framför allt Mecklenburg-Vorpommern. Dessa satsningar sker huvudsakligen inom ramen för återuppbyggnaden av östra Tyskland och ej i ett bredare integrerat Östersjöperspektiv. Östersjöregionen tillmäts idag emellertid en större betydelse och prioriteras högre, inte bara i nordtyska sammanhang. Detta visar sig såväl i ökad samordning av de tre nordtyska delstaternas agerande och strategier som i uttalanden från den nya förbundsregeringen om Östersjöarbetet. De utrikespolitiska ramförutsättningarna i Östersjöområdet, menar man, erbjuder goda

förutsättningar för ett förebildligt regionalt samarbete, även omfattande Ryssland. Skr.1999/2000:7

Tysklands handel med Östersjöländerna utgör närmare 10 procent av den totala utrikeshandelsomsättningen. De viktigaste handelspartnerna är Sverige, Danmark, Polen och Ryssland. Handeln med Polen och de baltiska staterna befinner sig i en mycket dynamisk fas med en ökning av handelsvolymen med 30-40 procent per år. Tyskland ser en stor potential i den fortsatta marknadsliberaliseringen i de nya marknadsekonomierna runt Östersjön. Speciellt intresse visar man export av kapitalvaror till den omfattande uppbyggnaden av infrastruktur och näringsliv i transformationsländerna. Uppbyggnaden av nät och nätverk inom bl.a. transport och forskning är en prioriterad uppgift. Man ser en stark utvecklingspotential för bl.a. forskning, teknologi och innovation vad gäller utbyggnaden av de regionala energinäten. Inom tjänstesektorn ser tyskarna en potential vad gäller transporter, speciellt sjöfart, och turism. De tyska investeringarna inom Östersjöområdet på 1-2 miljarder DM per år går till framför allt Sverige, Danmark och Polen (ca 80 procent). Investeringar sker framför allt inom verkstads-, den kemiska och elektronikindustrin.

Finland

Av Finlands export 1998 gick sammanlagt 36,3 procent till Östersjöländerna. Motsvarande importsiffra var 39,9 procent.

Varuhandeln mellan Finland och Sverige är omfattande. Sveriges export till Finland 1998 uppgick till 35 miljarder SEK eller 5,2 procent av Sveriges totala export. Motsvarande importsiffra var 26 miljarder SEK eller 4,9 procent av den totala importen. Den traditionella handeln länderna emellan har dock under den senaste tioårsperioden förändrats och kan alltmer beskrivas som en integration av ländernas näringsliv.

I och med att det finska initiativet om en nordlig dimension blivit en del av EU:s gemensamma politik, definieras det finska närområdessamarbetet som ett nationellt instrument för att utveckla unionens nordliga dimension.

Till närområdessamarbetet, som omfattar Ryssland och de baltiska länderna och som sedan 1990 utgjort en bestående del av Finlands utrikespolitik och ekonomiska samarbete, har under detta årtionde allokerats omkring 5,3 miljarder FIM. I siffran ingår även Finlands bidrag till Tacis- och Phare-programmen.

Hälften av dessa 5,3 miljarder är gåvobistånd och de viktigaste mottagarna är de baltiska länderna, Finlands närområden i Ryssland samt Polen och Ukraina. Utgångspunkten är att samlarbetsprojekten skall gynna finska politiska och ekonomiska intressen samtidigt som de tjänar mottagarländernas behov. Verksamheten kan delas in i projektsamarbete, sektoriellt samarbete mellan myndigheter och samarbete mellan ickestatliga organisationer.

I samarbetet på det ryska närområdet ligger tyngdpunkten på miljö, kärnsäkerhet, omhändertagande av kärnavfall, skogsbruk, infrastruktur samt utveckling av gräns- och transittrafiken. Beträffande de baltiska

länderna ligger tyngdpunkten på förberedandet av ländernas EU-medlemskap, miljö, demokrati och säkerhetsfrämjande projekt. Skr.1999/2000:7

Samtliga ministerier, ett stort antal centrala, regionala och lokala myndigheter samt organisationer deltar i närområdessamarbetet. Anslagen är sedan 1997 huvudsakligen koncentrerade till Utrikesministeriets huvudtitel i syfte att effektivisera verksamheten. 1999 uppgår den statliga budgeten för närområdessamarbetet till 227,5 miljoner FIM, varav omkring 75 miljoner fördelades via multilateralt samarbete. Härtill kommer Finlands bidrag till Phare- och Tacis-programmen som 1998 uppgick till sammanlagt 130 miljoner FIM. Den finska policyn som drivs inom ramen för det gemensamma arbetet med dessa program är att stödja projekt inom sak- och geografiska områden som är av betydelse för Finland.

Avsikten är att öka samarbetet med internationella finansieringsorgan såsom Världsbanken, EBRD och Nordiska investeringsbanken, genom att kanalisera bilateralt bistånd till projekt finansierade av dessa institutioner.

En enhet för projektfrämjande bildades temporärt i Handels- och industriministeriet 1997. Enheten som haft en mycket självständig ställning har arbetat nära företagen. Budgeten för verksamheten uppgår 1999 till 6,7 miljoner FIM. Verksamheten kommer från och med årsskiftet att flyttas till Finpro (tidigare Utrikeshandelsförbundet).

Finska företag har med framgång deltagit i anbudsgivningar för projekt finansierade av olika multilaterala organ och vunnit projekt för summor som i många fall överstiger det finska bidraget till organisationen i fråga.

Finpro, som är en myndighet under Handels- och industriministeriet mottar omkring 100 miljoner FIM från statsbudgeten för att bedriva exportfrämjande verksamhet. Verksamheten håller på att omstruktureras för att på sikt i större utsträckning bli självfinansierande. Finpro har en enhet som går under benämningen "Nya Nordeuropa", och vars uppgift är att främja export främst till Ryssland och Baltikum.

Någon särskild Östersjöenhet finns dock inte på Finpro.

Danmark

Danmark administrerar stöd till Östeuropa, den s.k. "Øststøtten", inom sex program: 1) det s.k. FEU-programmet för Estlands, Lettlands, Litauens och Polens EU-förberedelser, 2) FEU plus de sex övriga ansökarländernas EU-förberedelser, 3) tekniskt bistånd till Ryssland, 4) återuppbyggnadsbistånd till f.d. Jugoslavien, 5) stöd till humanitära transporter samt 6) demokrati- och suveränitetsstöd. 1999 uppgår Øststøtten till cirka 1,2 miljarder DKK varav 4/5 fördelas bilateralt medan 1/5 kanaliseras via internationella organisationer. Östersjön - särskilt Baltikum - är ett prioriterat område inom Øststøtten.

Den danska regeringen lade 1997 fram en strategi inom Øststøtten där betoningen på Östersjön (de baltiska länderna, Kaliningradregionen, S:t Petersburgsområdet samt Polen) förstärks. Samtidigt avsattes för åren 1998-2001 drygt 2,5 miljarder DKK till danska initiativ i Östersjöregionen varav 2 miljarder är öronmärkta för insatser på miljöområdet och 45 miljoner kronor ska användas till "det sociale

initiativ" för att lindra social nöd i Östersjöregionen. Även biståndet till EU-ansökarländernas förberedelser prioriteras. Därutöver beviljas medel till Demokratifonden och inom försvarsbudgeten för försvarets samarbete mot Öst.

Östersjöstrategin baseras på en miljömässigt bärkraftig ekonomisk tillväxt enligt marknadekonomiska principer. Den syftar till ett ökat regionalt samarbete mellan länderna kring Östersjön, vilket förutsätter en stabil och konsoliderad demokratisk politisk utveckling.

Den danska regeringen betonar det säkerhetspolitiska intresset av att förebygga den sociala nöd i Östersjöområdet som konstaterats i en rad internationella rapporter. För övrigt fastslås att en hög standard på social- och välfärdsområdet i Östersjöregionen är en central dansk målsättning. Ett viktigt medel för att uppnå bättre välfärd är att stärka utvecklingen av frivilligorganisationer som ägnar sig åt humanitära insatser till utsatta grupper. Danmark utarbetar och genomför även handlingsplaner på det sociala området som ett led i en mer långsiktig biståndsinsats.

De allmänna målen för Øststøtten är att stödja reform- och demokratiseringsprocessen i Central- och Östeuropa och stärka det ekonomiska samarbetet och relationerna mellan dessa länder och Danmark samt att påskynda näringslivets utveckling och bistå med miljöförbättringar. Särskild vikt läggs vid att programmen når största möjliga spridningseffekt och tilldrar sig medfinansiering från mottagarländerna och helst även internationella finansiärer samt att danskt näringsliv involveras i största möjliga omfattning så att erfarenheter och kontakter skapas för ett långsiktigt samarbete.

Danmarks ordförandeskap i Östersjöstaternas råd 1997-98 gav möjlighet att arbeta mot dessa målsättningar i enlighet med Rådets arbete. Øststøtten indelades 1994 i tre pelare: miljörelaterat, näringslivsrelaterat respektive tekniskt bistånd.

Det miljörelaterade biståndet fokuserar på anpassningen till EU:s miljöstandarder. Relevanta sektorer är lantbruk, skogsbruk, industri och transport. Inom energiområdet satsar Danmark på effektiviserande och energibesparande åtgärder samt att införa hållbara alternativ till kärnkraft så att de "osäkra" kärnkraftverken runt Östersjön kan läggas ner. Särskilt satsas på geografiska områden där miljöriskerna bedöms vara gränsöverskridande.

Det näringslivsrelaterade biståndet främjas genom kreditgivning och investeringsgarantier till danska företag som vill handla med eller etablera sig i Östersjöområdet. Detta sker bl.a. genom Investeringsfonden for Østlande, Investeringsgarantiordningen samt Exportkreditordningen. Särskilt betonas möjligheterna med de expanderande marknaderna i området för danska små- och medelstora företag. Ledarskapsutveckling och kontaktskapande samt initiativ för kvalificerad rådgivning är insatser som görs för motsvarande små- och medelstora företag på andra sidan Östersjön.

Det tekniskt-administrativa biståndet fokuseras på bidrag till demokrati, stabilitet och suveränitet och riktas särskilt mot "de ryska Östersjöområdena". Även kommande EU-grannar som Ukraina, Moldavien och Vitryssland kommer att få begränsad del av detta bistånd.

År 1998 gjordes en utvärdering av Øststøtten for åren 1994-97. I rapporten betonas fortsatt koncentrerade insatser på få men stora program inom de fastlagda områdena miljö, förberedelse av EU-medlemskap, näringslivsutveckling samt främjande av demokrati och stabilitet. Rapporten efterlyser förbättrad förankring hos mottagarna liksom klarare målsättningar, stärkta informationsinsatser samt förbättrad koordination såväl internt som med EU, internationella organisationer och andra länder. Skr.1999/2000:7

4 Strategi för ekonomisk utveckling och samarbete i Östersjöregionen

Tio år efter Berlinmurens fall kan konstateras att de nya demokratierna i Östersjöregionen har gjort mycket stora framsteg i sin ekonomiska omvandling även om utvecklingen i Ryssland i många avseenden har släpat efter. Efter oundvikliga inledande problem har flertalet länder i regionen uppnått en hög grad av makroekonomisk stabilitet och grunden har lagts för fungerande marknadsekonomi och stabil tillväxt. Perspektivet för alla länder i regionen utom Ryssland är medlemskap i den Europeiska unionen.

Det politiska och ekonomiska närmandet till EU som ägt rum under hela perioden har i hög grad bidragit till de gjorda framstegen. De inhemska folkliga kraven att kandidatländerna omvandlas till rättsstater och fungerande ekonomier har givetvis dock varit avgörande.

Ända sedan Sverige inträdde i EU har regeringen framhållt den politiska och ekonomiska betydelsen av en snabb utvidgning av EU med kandidatländerna i Central- och Östeuropa, utan att avkall görs på de grundläggande kraven för medlemskap. Genom vårt utvecklings-samarbete har vi sökt bidra till att förbättra förutsättningarna för de central- och östeuropeiska ländernas integration i västeuropeiska samarbetsstrukturer.

Deltagandet i EU:s inre marknad med fri rörlighet för varor, tjänster, personer och kapital har inneburit stora fördelar för svenskt näringsliv och för tillväxt och sysselsättning i Sverige. Utvidgningen av den inre marknaden till att omfatta fler länder i vårt närområde skulle innebära ytterligare betydande fördelar och möjligheter.

Den gradvisa konsolidering och anpassning till EU:s regelverk som nu sker i kandidatländerna, och i slutändan givetvis själva EU-medlemskapet, innebär förändrade förutsättningar för regeringens åtgärder för att främja handel och investeringar och för utvecklingssamarbetet. Vi går nu in i en ny fas där det kanske inte finns samma starka skäl för särskilda bilaterala åtgärder som var fallet i tidigare skeden. Behovet av insatser i Ryssland kommer dock av allt att döma att vara fortsatt stort.

Samtidigt kan konstateras att den politiska och ekonomiska omvandlingen inte är avslutad, att de aktuella länderna som marknader fortfarande har många särdrag och att behoven på vissa områden både vad gäller investeringar och kunskapsöverföring fortfarande är mycket

stora. Det finns också andra skäl till varför särskilda insatser är motiverade även i ett längre perspektiv. Det gäller inte minst önskvärdheten att stärka och befästa gemenskapen mellan folken i Östersjöområdet och att tydliggöra det gemensamma ansvaret för en hållbar utveckling.

Regeringen har mot denna bakgrund, och med tanke på Östersjöområdets betydelse för Sverige, sett det som angeläget att formulera en strategi för ekonomisk utveckling och samarbete i Östersjöregionen under de kommande åren.

Målet för denna strategi är i allmänna termer demokrati, öppenhet, ekonomisk och social utveckling, samt ökat välbefinnande och jämställdhet inom alla länder i Östersjöregionen. För att detta mål skall uppnås är det väsentligt att makroekonomisk stabilitet uppnås och vidmakthålls, att den ekonomiska utvecklingen i omvärlden är gynnsam, att den sociala situationen förbättras, att marknadsekonomins och rättsstatens institutioner byggs upp och konsolideras samt att förutsättningarna för handel och investeringar i regionen är desamma som gäller mellan EU:s medlemsländer.

Medlemskap i EU för de baltiska länderna och Polen är viktigt ur alla dessa synvinklar. Ytterligare mål för strategin är att skapa bästa möjliga förutsättningar för svenska företag att delta i den ekonomiska utvecklingen i regionen, att bidra till ökad export och ökade investeringar samt att förstärka relationerna mellan Sverige och länderna på andra sidan Östersjön, och den svenska närvaron i dessa länder.

Jämställdhet är ett viktigt mål både i den svenska utrikespolitiken och i utvecklingssamarbetet. Detta är fallet också i den ekonomiska Östersjöstrategin.

Kommittén för ekonomiskt samarbete i Östersjöregionen (Dir.1998:97), Östersjöberedningen, har haft i uppdrag att utarbeta förslag till en gemensam strategi för Sveriges agerande på det ekonomiska området i Östersjöregionen. Den strategi som regeringen presenterar i det följande bygger på diskussioner som har ägt rum i denna kommitté.

EU:s utvidgning

På grundval av de beslut som fattades vid Europeiska rådets möte i Luxemburg i december 1997 inleddes formella medlemskapsförhandlingar i form av bilaterala regeringskonferenser med sex kandidatländer i mars 1998. Bland dessa länder finns Polen och Estland.

I överläggningarna har ett antal förhandlingskapitel provisoriskt lagts åt sidan som preliminärt överenskomna. Enligt gällande tidplan kommer samtliga kapitel att ha öppnats för förhandlingar under det portugisiska ordförandeskapet första halvåret 2000.

Regeringen skulle välkomna om det blev möjligt att avsluta medlemskapsförhandlingarna med bl.a. Estland och Polen under det svenska ordförandeskapet, på grundval av de inom unionen fattade besluten.

Med övriga kandidatländer – dvs. bl.a. Lettland och Litauen – inleddes en systematisk genomgång av EU:s regelverk och den av

kandidatländerna förda politiken i syfte att utvärdera förutsättningarna för formella förhandlingar. Dessa länder kommer att bli föremål för särskilda översynsrapporter som kommissionen ska presentera i mitten av oktober. Rapporterna ligger sedan till grund för beslut i frågan om formell förhandlingsstart med ytterligare kandidatländer vid Europeiska rådets möte i Helsingfors i december.

Regeringens bedömning är att förutsättningarna är goda för beslut vid detta möte om förhandlingsstart även med Lettland och Litauen.

Regeringen fäster största vikt vid att utvidgningprocessen drivs framåt så snabbt som möjligt och i enlighet med de fattade besluten. Att de baltiska länderna och Polen blir medlemmar i EU är ett starkt svenskt intresse av både politiska och ekonomiska skäl. Även om en stabil grund för fri handel i Östersjöområdet har lagts genom EU:s associationsavtal skulle en utvidgning med kandidatländerna i Östersjöregionen vara av stor betydelse för svenska företag och för den svenska ekonomin, inte minst genom anpassningen till hela det regelverk som styr den inre marknaden. Av stor betydelse är att medlemskapet skulle skapa ett stabilt regelverk för direktinvesteringar.

Regeringen fäster också stor vikt vid det stöd till kandidatländernas medlemskapsförberedelser som lämnas via Utrikesdepartementet och Sida i form av kunskapsöverföring.

EU–Ryssland

Med utgångspunkt från den gemensamma EU-strategin förutsätts att varje inkommande ordförandeskap inom ramen för sitt allmänna arbetsprogram lägger fram en arbetsplan för hur strategin skall genomföras. Detta ger utrymme för Sverige att inför sitt ordförandeskap lyfta fram de aspekter av förbindelserna EU-Ryssland som från svensk sida bedöms som särskilt angelägna.

Förberedelserna inför utarbetandet av denna arbetsplan kommer att inledas under hösten 1999 i arbetsgruppen för EU-Ryssland inom regeringskansliet. Utgångspunkten för beredningsprocessen kommer att vara den gemensamma strategin, de svenska prioriteringarna från arbetet med strategin (se ovan) samt slutsatserna i arbetsrapporten "Ryssland – en del av Europa". En huvuduppgift för arbetsgruppen blir att framlägga konkreta förslag hur dessa målsättningar skall kunna förverkligas.

Nordliga dimensionen

Sverige avser dra nytta av det nytänkande som den nordliga dimensionen ger möjlighet till inom EU för att främja unionens samarbete med Ryssland och för att driva på det regionala samarbetet i Östersjöstaternas råd och Barentsrådet. Detta är en viktig fråga inför och under det svenska ordförandeskapet i EU.

Ett ökat EU-engagemang för förhållandena i norra Europa behövs för att hantera och söka lösningar på gemensamma gränsöverskridande problem i norr (t.ex. kärnsäkerhet, transporter, energiförsörjning, handelshinder, miljöproblem). Den nordliga dimensionen bidrar till att

skapa en kollektiv medvetenhet inom unionen om förhållanden och utvecklingspotential i norra Europa. Skr.1999/2000:7

Regeringen avser att aktivt ta tillvara de möjligheter till ett ökat EU-engagemang i Östersjöområdet som fokuseringen på den nordliga dimensionen skapar.

Utvecklingssamarbetet

Det nu gällande programmet för utvecklingssamarbete med Central- och Östeuropa löper under perioden 1999-2001. Regeringen avser att återkomma under våren 2001 med förslag till eventuella insatser därefter.

Mot bakgrund av att EU-medlemskapet för kandidatländerna i Östersjöområdet kommer att ligga betydligt närmare vid den innevarande samarbetsperiodens slut har bedömningen gjorts att vissa insatser kommer att kunna fasas ut vid treårsperiodens utgång. Detta har bedömts möjligt för huvuddelen av det svenska stödet för institutionsuppbyggnad i Polen och Estland medan motsvarande insatser i Lettland och Litauen kan komma att fortgå ytterligare något år. Samtidigt finns enligt riksdagsbeslutet om treårsprogrammet skäl att för vissa sektorer anlägga ett längre tidsperspektiv.

Svenska företag besitter en bred kunskap med tydlig relevans för de insatser som görs inom utvecklingssamarbetet. Det finns en potential för att ytterligare stärka samarbetet mellan Sida och svenskt näringsliv som kan leda till ett bredare engagemang i utvecklingssamarbetet av de svenska företagen. Regeringen välkomnar de initiativ som har tagits under året i syfte att förstärka dialogen mellan Sida och företrädare för näringslivet.

Vid ett EU-medlemskap för de baltiska länderna och Polen kommer det EU-bistånd som nu utgår inom Phare-programmet att utgå.

Det säkerhetsfrämjande stödet

Mot bakgrund av de baltiska staternas positiva utveckling och förändrade behov kommer det säkerhetsfrämjande samarbetet att präglas av en högre grad av långsiktighet. Som ett led i denna strävan utarbetas i samråd med de baltiska staterna vägledande dokument som anger riktlinjerna för det fortsatta stödet. Dokumentet kommer även att underlätta mottagarländernas koordinering och prioritering av insatser på området. Avsikten är att följa upp de övergripande riktlinjerna med bilateralt överenskomna årsprogram inom Försvarsmaktens och andra myndigheters verksamhetsområden. Försvarsmakten har följaktligen fått regeringens uppdrag att utforma bilaterala årsprogram för insatser inom ramen för samarbetet med de baltiska staterna. Med hänsyn till EU-medlemskapets säkerhetspolitiska betydelse kommer insatser till stöd för kandidatländernas inträde i EU att fortsätta spela en viktig roll för samarbetet. Sveriges aktiva engagemang i BALTSEA-samarbetet samt stöd till BALTBAT, BALTRON och BALTDEFCOL kommer att fortsätta.

En utveckling av samarbetet med Ryssland, i synnerhet Kaliningradområdet, och Polen är en prioriterad del av det säkerhetsfrämjande samarbetet. Samarbetet med Ryssland skall bl.a. inriktas på ryska tull- och gränskontrollmyndigheter, stöd till upprättande av export- och importkontroll samt fysiskt skydd för bearbetning av kärnämnen. Det framtida samarbetet med Polen bör fortsättningsvis fokuseras på insatser inom civila områdena såsom bekämpning av internationell och organiserad brottslighet och beredskap mot olyckor och katastrofer samt asyl- och migrationspolitisk kompetens.

Det mellanstatliga Östersjösamarbetet

Sverige bör fullt ut utnyttja de möjligheter som det multilaterala Östersjösamarbetet erbjuder för att främja handel, investeringar och tillväxt i Östersjöområdet. Därvid bör sambanden med utvecklingen av demokratiska institutioner, social välfärd och miljö noga beaktas i form av ett effektivt genomförande av Baltic 21, Östersjöområdets Agenda 21. Östersjöstaternas råd bör stärkas.

Regeringen avser att ägna stor uppmärksamhet åt de ekonomiska frågorna inför det tredje Östersjötoppmötet som skall äga rum i Danmark under första halvåret 2000.

Det planerade handelsministermötet i Bergen i februari år 2000 är också mycket betydelsefullt. Förhoppningen är att konkreta framsteg då skall kunna redovisas i fråga om de rekommendationer som handelsministrarna antog vid sitt möte i Vilnius i juli 1998 för att avlägsna hinder för handel och investeringar och för att förbättra informationen om affärsmöjligheter i området. Vid behov bör Sverige ta ledningen i uppföljningen av handelsministrarnas rekommendationer och avsätta särskilda medel för ändamålet. Sådana medel kan användas för att ordna expertmöten och/eller lämna tekniskt bistånd till de länder som behöver stöd för att aktivt kunna delta i genomförandet.

Regeringen fäster också stor vikt vid energisamarbetet i Östersjöregionen och kommer att undersöka möjligheterna att vitalisera Östersjösamarbetet rörande andra ekonomiskt viktiga områden såsom transporter och arbetsmarknadspolitik.

Handelsfrämjande och exportfinansiering

Resurserna för information, rådgivning och annat stöd till svenska företag i Östersjöregionen har avsevärt förstärkts genom programmet Marknadsplats Östersjön inom Sveriges exportråd.

Den särskilda exportkreditgarantiramen som regeringen beslutade om år 1993 var en unik åtgärd för att möjliggöra för Exportkreditnämnden att ta större risker än vad som var möjligt inom det ordinarie systemet, och därigenom att främja svensk export.

Som regeringen framhållit i det föregående har riskläget i regionen avsevärt förbättrats, utom i Ryssland. Svenska företag har därför goda möjligheter att få riskavtäckning genom EKN:s ordinarie system för kreditfinansierad export till de baltiska staterna och Polen inom ramen

för de regler som styr EKN:s verksamhet inklusive internationella överenskommelser. Garantiinstituts och långivares erfarenhet av risktagande på Ryssland är för närvarande sådan att möjligheterna att få riskavlyft är mycket små. När det gäller möjligheterna till garantigivning på Ryssland gör regeringen ingen annan bedömning än EKN. Skr.1999/2000:7

Den särskilda garantiramen utvidgades hösten 1998 till 2,5 miljarder kronor. Regeringen gör för närvarande bedömningen att någon ytterligare utökning inte är aktuell.

Övriga näringslivsinriktade åtgärder

Regeringen har i tilläggsbudgeten 1999 föreslagit att reservationsanslaget Samarbete och utveckling i Östersjöregionen (Östersjömiljard I) åter förs upp i statsbudgeten.

I enlighet med sina direktiv har Östersjöberedningen avlämnat ett delbetänkande angående riktlinjer, inriktning, beredningsordning och administration för insatser som finansieras ur anslaget för Näringslivsutveckling i Östersjöregionen (Östersjömiljard II).

Beredningens förslag tar sin utgångspunkt i av regeringen fastlagda mål och principer för vilken typ av insatser som bör göras för att på lämpligt sätt främja handel och investeringar. Beredningen har mot denna bakgrund formulerat ett mer precist mål för insatserna, samt utformat sina förslag mot bakgrund av en problemanalys och med hänsyn till internationella åtaganden på bl.a. statsstödsområdet. Östersjöberedningens förslag bereds för närvarande inom regeringskansliet.

De insatser till stöd för institutionella förändringar som görs inom ramen för utvecklingssamarbetet, t.ex. utveckling av finans- och kapitalmarknad, skatte- och tullväsende, rättsapparaten, äganderätt och landreform, privatisering och institutionerna på infrastrukturiområdet, är av stor betydelse även ur näringslivssynvinkel.

Vikten av insatser inom miljö-, energi-, transport- och IT-sektorerna behandlas i det följande. Härutöver understryker regeringen vikten av insatser för att främja en tillräcklig och kvalitetssäkrad livsmedelsförsörjning i framför allt Ryssland. Svenska företag har goda möjligheter att medverka i insatser på detta område.

Internationella och nordiska finansieringsorgan i Östersjöregionen

Sverige kommer fortsatt att verka för en förstärkning av de multilaterala finansieringsorganens verksamhet i Östersjöregionen. Detta sker väsentligen i tre former.

För det första stödjer Sverige aktivt en utbyggnad av de multilaterala finansieringsorganens ordinarie aktiviteter i Östersjöregionen. Även om det finns ett övergripande svenskt egenintresse av insatser i regionen, är vissa projekttyper särskilt angelägna. Exempel på sådana är infrastrukturprojekt och miljöprojekt med gränsöverskridande effekter. Av stor betydelse är också strukturella och institutionsbyggande insatser som främjar ökade förbindelser med svenskt näringsliv. Detta gäller inte minst insatser inom den finansiella sektorn.

För det andra kan Sverige genom riktat finansiellt eller tekniskt stöd medverka till att bygga ut eller komplettera de multilaterala organens satsningar. Det kan ske genom att Sverige medverkar till samfinansiering med andra, däribland svenska, finansiärer. Dessutom initierar och finansierar Sverige särskilda fonder som förvaltas av respektive finansieringsorgan. Sådana fonder kan i sin tur täcka kostnaderna för bl.a. svenska konsultinsatser av olika slag.

För det tredje kan Sverige verka för en rimlig arbetsfördelning mellan olika finansiärer så att deras komparativa fördelar utnyttjas på bästa sätt. Samarbetet mellan de multilaterala organen har inte alltid fungerat tillfredsställande och i vissa fall har en icke önskvärd konkurrens uppkommit. Sverige kommer – såväl genom vårt agerande i de multilaterala bankerna som genom utformningen av det bilaterala stöd vi lämnar i anknytning till bankernas verksamhet – att bidra till en angelägen fokusering och specialisering.

Utöver detta samarbete finns det också anledning att fortsätta med de program, bland annat i form av rekryteringsstöd och särskilda tjänstemän, som syftar till att underlätta svenska företags medverkan i multilateralt finansierade projekt.

Inom respektive finansieringsorgan har Sverige löpande formella och informella kontakter med regionens länder. I flera fall delar Sverige valkrets med baltiska länder. Sådana kontakter är också ett viktigt hjälpmedel för att utforma svenska förslag till multilaterala insatser.

Nordiskt-baltiskt samarbete

De samnordiska närområdessatsningarna inom NMR:s budget kommer också i fortsättningen att ha hög prioritet. Det kan samtidigt visa sig vara effektivare att ibland driva projekt i bilateral eller annan form. Detta gäller inte minst inom områden som avser att utveckla handeln mellan länderna.

Regeringen fäster stor vikt vid de diskussioner som äger rum vid nordisk-baltiska ministermöten och avser överväga ytterligare initiativ för att stärka det nordiskt-baltiska samarbetet.

Vänortskontakter, decentraliserat samarbete

Regeringen välkomnar det engagemang som svenska kommuner, län, enskilda organisationer, företag och enskilda uppvisar för att på olika sätt främja kontakterna och samarbetet med länderna på andra sidan Östersjön. Ett ökat utbyte mellan människor och organisationer bidrar aktivt till hela Östersjöns utveckling.

En viktig del av det decentraliserade samarbetet ligger i möjligheterna att i våra grannländer skapa brohuvuden för den regionalt förankrade mindre och medelstora svenska företagsamheten och därigenom främja tillväxt och sysselsättning på båda sidor om Östersjön. Kommuner och regioner kan medverka till att skapa en bättre lokal och regional infrastruktur för företagsamheten och fungera som "dörröppnare" i regioner och orter med Sverigeanknytning. Genom de regionala

tillväxtavtalen kan vänortskontakterna också få ett ökat näringslivsinnehåll. Regeringen ser med intresse på möjligheterna att i ökad utsträckning kombinera svenska kommuners erfarenheter av investeringar i och drift av kommunal infrastruktur med leveranser av mjuk och hårdvara från svenska företag. Skr.1999/2000:7

Särskilt stöd kommer att utgå till vänortskontakter under det svenska ordförandeskapet i EU.

Miljö- och energisamarbete

Sverige har ett starkt intresse av att miljöförbättrande investeringar kommer till stånd i länderna på andra sidan Östersjön. Dels har vi ett egenintresse av rent vatten och ren luft i Östersjöområdet. Dels finns ekonomiska, sociala, allmänpolitiska och hälsopolitiska motiv att bistå samarbetsländerna på detta område. Vidare finns klimatpolitiska skäl att bidra till investeringar i effektivare energisystem. Därtill måste de länder som kandiderar till EU-medlemskap göra omfattande investeringar i miljöförbättrande åtgärder för att klara medlemskapets krav. I detta sammanhang erinras om de projekt som genomförs inom ramen för klimatkonventionen i framförallt Baltikum. Sammanlagt har dessa projekt av Statens energimyndighet beräknats motsvara en utsläppsminskning om 35 000 ton koldioxid per år.

Goda möjligheter finns för svenska företag att medverka i dessa investeringar, som bedöms bli mycket omfattande.

Regeringen ger mot denna bakgrund hög prioritet åt det mellanstatliga samarbetet på miljö- och energiområdena samt miljö- och energiinsatser inom utvecklingssamarbetet, inom det klimatpolitiskt motiverade stödet samt inom de särskilda resurserna för näringslivsutveckling i Östersjöregionen. Som framgått i det föregående har avsevärda insatser gjorts på alla dessa områden.

Östersjöberedningen har i sitt delbetänkande föreslagit att Sida även i fortsättningen skall ge hög prioritet åt miljö- och energirelaterade projekt i de kommande årens utvecklingssamarbete och att Sida aktivt ska samarbeta med och utnyttja den svenska resursbasen. Beredningen har vidare föreslagit att medel ur anslaget för näringslivsutveckling i Östersjöregionen bör anslås för delfinansiering med gåva av ytterligare angelägna miljö- och energisatsningar med svensk medverkan. Förslagen bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Transporter

Utvecklingen av transporterna till och från de länder runt Östersjön som inte är medlemmar i EU är viktiga och kommer att bli ännu mer betydelsefulla ju mer det svenska handelsutbytet med dessa länder utvecklas. Det är angeläget med åtgärder som förbättrar framkomligheten och effektiviserar det befintliga transportsystemet, t.ex. genom underlättande av gränspassager. Den potential som finns för att effektivisera utnyttjande av befintlig infrastruktur, bl.a. hamnar, bör tas tillvara. Sverige har via Sida samt genom medel ur den s.k.

Östersjömiljarden stött en uppbyggnad av myndighetsstrukturen samt trafiksäkerhets- och miljöprojekt i de nya staterna. Det återstår dock mycket arbete för att komma tillrätta med de miljö- och säkerhetsproblem som alltför finns inom transportsektorn.

Regionens transportfrågor har, förutom vid bilaterala möten, behandlats vid olika ministermöten. Dessa frågor behandlas dessutom av ett flertal fora där Sverige deltar aktivt, t.ex. HELCOM och Agenda 21 för Östersjön. Även inom EU pågår arbete för Östersjöregionen med särskild fokus på de länder som ansökt om medlemskap i unionen. Regeringen avser att också i fortsättningen aktivt engagera sig i detta arbete.

IT

Sverige har en internationellt sett mycket stark position på IT-området. Detta gäller både på utbudssidan, där svenska företag har ledande positioner när det gäller telekommunikationer och internetapplikationer, och på användarsidan där indikatorerna är bl.a. datortäthet, användningen av mobiltelefoner samt tillgång till internet.

I ett Östersjöperspektiv har Sverige flera intressen på IT-området. Dels är det viktigt att infrastrukturen byggs ut och moderniseras i länderna på andra sidan Östersjön. Privatiseringar av statliga televerk och utländskt deltagande är viktiga ur denna synvinkel. Telia medverkar aktivt i denna utveckling med betydande investeringar. Det finns behov av stöd för uppbyggnad av de regelverk och institutioner som behövs i en modern avreglerad telekomvärld. Det finns även ett svenskt intresse av en förstärkt infrastruktur för tele- och datakommunikation över Östersjön i syfte att underlätta kontakter och stimulera handel och investeringar.

I enlighet med förslaget från Östersjöberedningen kommer initiativ att tas till en genomgång av pågående IT-projekt som ska ligga till grund för överväganden av nya initiativ på området.

Kärnsäkerhet

De svenska säkerhets- och strålskyddsmyndigheternas arbete är internationellt erkänt både i väst och bland våra samarbetsländer i Central- och Östeuropa. För analys av säkerhetsfrågor och genomförande av säkerhetshöjande åtgärder har ett flertal svenska konsultföretag och svensk industri visat hög kompetens och kunnande, främst vid kärnkraftverket Ignalina i Litauen. Inom området hantering av använt kärnbränsle och radioaktivt avfall har svensk industri ett internationellt erkänt gott rykte som väl kommer till pass för insatser i Östersjöregionen. Svensk industri har vidare medverkat i internationella studier om demontering av kärnkraftsanläggningar. De kunskaper som härigenom införskaffats kan komma att visa sig kommersiellt mycket gångbara i samband med framtida nedläggningar av kärnkraftverk i Östersjöregionen.

Sverige bör fortsätta sina bilaterala insatser och samarbete med andra bidragsgivare för att höja säkerheten vid kärnkraftsanläggningar i vårt

närområde. Detta innebär att fortsätta det nuvarande samarbetet med Litauen avseende kärnkraftverket Ignalina och med Ryssland rörande kärnkraftverken på Kolahalvön och utanför S:t Petersburg. Syftet är fortsatt analys av riskbilden följt av genomförande av de säkerhetshöjande åtgärder som är mest prioriterade och kostnads-effektiva. Fortsatt uppmärksamhet bör även riktas mot problemen med använt kärnbränsle och radioaktivt avfall från skrotade ryska atomubåtar och atomisbrytare i nordvästra Ryssland. En fördjupning av det nordiska samarbetet och samarbetet med EU:s Phare- och Tacis-program bör eftersträvas.

Arbetet med att höja säkerheten vid driften av kärntekniska anläggningar, under tiden de inte kan stängas ned av energibalansskäl, bör kompletteras med en ökning av miljöförbättrande insatser kopplade till den kärntekniska verksamheten. Radioaktiva restprodukter, inkluderande använt kärnbränsle, innebär ett både kort- och långsiktigt hot mot människan och miljön om det inte hanteras på ett korrekt sätt. Det är därför viktigt att göra kraftfulla insatser på dessa områden. Häri ingår att ta hand om det avfall som samlats i vårt geografiska närområde och som förvaras under otillfredsställande former.

Svenska myndigheter, svensk industri och svenska konsultföretag har i dag via internationellt samarbete goda förutsättningar att bidra till en förbättring av säkerheten vid kärntekniska anläggningar och av hanteringen av radioaktivt avfall och utbränt kärnbränsle inom Östersjöregionen. Regeringen avser ägna detta frågekomplex särskild uppmärksamhet inför och under det svenska ordförandeskapet i EU, i synnerhet med tanke på förhållandena i Ryssland och Litauen.

Kärnsäkerhet är en nationell angelägenhet och det saknas EU-regelverk på området. Trots detta har frågan aktualiserats i diskussionerna om den pågående utvidgningen.

Social utveckling

Frågor rörande sociala förhållanden och hälso- och sjukvård är viktiga i de central- och östeuropeiska ländernas fortsatta utveckling.

Det finns ett starkt intresse i Sverige för arbete med dessa frågor i Östersjöregionen, både från enskilda konsulter, företag, institutioner och myndigheter. Världsbanken har prioriterat sektorn i sitt samarbete och har i hög utsträckning använt sig av svensk expertis, både i de baltiska staterna och i Ryssland. Svenska insatser inriktade på social- och hälso- och sjukvårdssektorn kan bidra till att lägga grunden för en fortsatt ekonomisk utveckling. Därutöver har det visat sig finnas förutsättningar både för svensk export och svenska affärsmässiga investeringar som en biprodukt av offentligt stödda insatser.

Regeringen anser det viktigt att stödja en god social utveckling i Östersjöområdet genom uppbyggnad av system för socialförsäkring och socialtjänst samt att stödja en god hälsoutveckling genom stärkt folkhälsa och förbättrade hälso- och sjukvårdssystem.

Regeringen understryker också vikten av uppmärksamhet åt utvecklingen på arbetslivs- och arbetsmiljöområdet i länderna på andra

sidan Östersjön. ILO:s konventioner liksom EU:s regelverk på Skr.1999/2000:7 arbetsmarknads- och arbetslivsområdet är här viktiga utgångspunkter.

Utbildning och kultur

Regeringen avser fortsätta vidareutveckla kultur- och utbildningssamarbetet med de nya demokratierna i Östersjöregionen bl.a. genom att ta fasta på det stora intresse som finns för Sverige, det svenska samhället och det svenska språket. Visbystipendierna och Östersjöstipendierna är två exempel på satsningar av stort värde för att utveckla de långsiktiga relationerna mellan Sverige och länderna på andra sidan Östersjön.

Erfarenheterna av de svenska kulturinsatserna i samband med Östersjömiljard I bör tas tillvara och utvecklas i syfte att ligga till grund för andra projekt inom kultursektorn. De byggnadsvårdsprojekt som bedrivits under ledning av Riksantikvarieämbetet har varit framgångsrika och har goda förutsättningar att ge effekter även inom handel, regional utveckling och turism.

Barentssamarbetet

Barentssamarbetet bör stärkas och fördjupas samtidigt som det svenska deltagandet baseras mer direkt på regionala strukturer.

Regeringens bedömning är att direkta företagskontakter bör underlättas. Länsstyrelserna i Norrbotten och Västerbotten bör i samråd med näringslivets företrädare överväga hur man bäst kan stödja verksamheten vid de lokala centra för marknadsservice till svenska företag och andra intressenter som har upprättats i Murmansk och Petrozavodsk och det ryska center för företagsinformation och kontakter som nyligen öppnades i Luleå.

Öresund

Öresundsregionen har potential att utvecklas till ett gränsöverskridande, regionalt centrum med stark internationell attraktionskraft på företagsamhet och investeringar. Den svensk-danska inventeringen av hinder, som redovisas i Öresundsrapporten, har visat på ett flertal utmaningar att övervinna för att främja rörligheten över sundet. Arbetet med att riva dessa hinder är redan i full gång. Utöver lokala och regionala aktörer involveras regeringarna. Detta har gjort Öresundsprojektet till en central bilateral satsning. Vidare utgör Öresundsarbetet ett pilotprojekt i europeisk integration och erfarenheterna kan utnyttjas som modell såväl beträffande andra gränssnitt i Norden som i det bredare EU-arbetet.

Erfarenheterna av den särskilda satsningen på Polen år 1999 kommer att sammanställas i en särskild rapport. Redan nu kan konstateras att resultaten har varit mycket positiva.

Regeringen anser att den modell som använts för Polensatsningen – koncentrerade insatser på ett visst land under en viss tidsperiod – har många fördelar.

Under år 2000 avser regeringen genomföra en särskild satsning på de tre baltiska länderna. Insatserna syftar till att främja de baltiska staternas närmande till EU inför det svenska ordförandeskapet och till att ytterligare stärka banden med Sverige genom bl.a. ett intensifierat besöksutbyte.

6 Samråd mellan staten och näringslivet

Regeringen har uppskattat det engagemang för utvecklingen i Östersjöområdet som uppvisats från ledande näringslivshåll och de viktiga impulser och bidrag som gjorts inte minst inför det första mötet med Östersjöstaternas regeringschefer år 1996.

Flertalet av de initiativ som har tagits inom Östersjöpolitiken har haft som syfte att förstärka samarbetet mellan staten och näringslivet och att förbättra villkoren för svenska företag att verka i Östersjöregionen.

Statsministerns Östersjöråd inrättades 1996 efter toppmötet i Visby, med deltagande av ledande representanter för svenskt näringsliv.

I Östersjöhandelskommittén ingick en rad representanter för svenska företag och kommittén hade som huvuduppgift att analysera problem och hinder just ur ett företagsperspektiv. Ordföranden i Industriförbundets Östersjögrupp har ingått som vice ordförande i Östersjöberedningen, jämte flera andra representanter för svenska företag. Synpunkter från näringslivet har varit vägledande både när det gäller utnyttjande av Anslaget för Näringslivsutveckling i Östersjöregionen och när det gäller regeringens strategi för ekonomiskt samarbete och utveckling. En nära dialog har under senare år ägt rum mellan företrädare för regeringen och företagsgrupperingen Svensk Projektexport om åtgärder för att främja svensk projektexport, inte minst i Östersjöområdet. Regelbundna samtal äger rum mellan representanter för regeringen och Sveriges Industriförbund om handelspolitik och exportfrämjande. En intensifierad dialog har inletts mellan Sida och företrädare för näringslivet om svenska företags medverkan i utvecklingssamarbetet. Härutöver pågår ett mycket omfattande löpande samarbete och en löpande dialog mellan utrikesförvaltningen och företagen. Utrikesförvaltningens resurser på detta område har under senare år förstärkts avsevärt.

Framtagande av regionala tillväxtavtal har inneburit ett intensivt samarbete mellan näringsliv, stat, kommuner, universitet, högskolor, m.fl. på regional nivå.

Att målen för regeringens Östersjöstrategi uppnås är ett nationellt intresse. Insatser och engagemang kommer att erfordras av en rad olika aktörer i det svenska samhället. Svenska företag spelar en nyckelroll. Skr.1999/2000:7

Regeringen anser mot denna bakgrund att det är önskvärt med ett intensifierat och effektiviserat samråd mellan staten och näringslivet för att följa upp och vidareutveckla Östersjöstrategin och Östersjöpolitiken. Ett sådant samråd framstår som särskilt angeläget med tanke på det förestående svenska ordförandeskapet i EU. Regeringen avser ta initiativ till överläggningar med företrädare för svenskt näringsliv om formerna för den fortsatta dialogen.

7.1 Tabell 1:1, Sveriges handel med länder i Östersjöregionen, 1991 – 1999

Värde i miljoner kronor, löpande priser

Export = Bestämmelseland

Import = Ursprungsland

Land*	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1998(a)	1999(a)
Estland										
export	92	424	815	1 520	1 687	1 762	3 108	3 535	1 145	1 042
import	61	561	746	1 284	1 661	1 968	3 060	3 765	1 154	1 450
balans	32	-137	69	236	26	-205	47	-231	-8	-409
Lettland										
export	45	332	566	861	1 305	1 391	1 893	1 992	735	494
import	69	558	809	1 769	2 140	1 188	1 316	1 927	615	689
balans	-24	-226	-244	-908	-835	203	577	65	120	-195
Litauen										
export	14	196	283	553	843	975	1 346	1 819	503	400
import	10	277	411	633	594	480	678	796	234	357
balans	4	-81	-128	-80	249	495	668	1 023	268	44
Polen										
export	2 279	2 183	3 297	4 589	6 602	7 159	10 126	10 661	3 488	3 370
import	2 271	2 418	2 497	3 575	4 201	3 968	4 902	5 748	1 910	1 889
balans	9	-234	801	1 014	2 401	3 190	5 224	4 913	1 578	1 481
Ryssland										
export	0	1 639	2 589	3 441	4 747	4 855	6 968	6 050	2 483	1 141
import	38	2 733	3 394	5 619	5 306	5 937	6 939	5 256	1 640	1 890
balans	-37	-1 094	-806	-2 178	-560	-1 082	29	795	843	-749
Sovjetunionen										
export	2 308	278	2							
import	3 310	436	2							
balans	-1 002	-157	0							

Källa: SCB

(a) januari – april

(*) Efter EU inträdet 1995 är uppgifterna om import på basis av ursprungsland inte helt jämförbara med tidigare år på grund av att varor som förtullats i annat EU-land och därefter införts till Sverige inte ingår i statistiken.

8 Bilaga 2

8.1 Projektredovisning av Östersjömiljard I

1. Hallandsmodellen i Olsztyn; renovering av kulturhus i Sverige och Polen

<i>Regerings- beslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
970529, Ku97/2053/K a	Riksantikvarieämbetet	25,0	Ku	1997-99

Syfte: Pilotprojekt för att undersöka om ett framgångsrikt svenskt arbetsmarknads- och byggnadsvårdsprojekt kan genomföras under andra förutsättningar i ett grannland. Tanken är att kunna sprida det till övriga regioner runt Östersjön. Projektet syftar vidare till att skapa sysselsättning och att rädda angelägna kulturarv.

Åtgärder: En gemensam svensk/polsk ledningsgrupp valde ut åtta restaureringsobjekt, tre byggnader i polska Olsztyn, och fem byggnader i Halland. Det transnationella samarbetet har sedan utvecklats i sex olika pooler i vilka ett omfattande erfarenhets- och kunskapsutbyte skett mellan polacker och svenskar. Valet av byggnader har präglats av de framtida aktiviteter som kommer att bedrivas i dem och prioritet har givits till verksamheter som anses skapa möjligheter till regional utveckling och tillväxt. Byggnaderna kommer att återinvigas som ekologiskt centrum, ungdomscentrum, Östersjöcentrum, etc.

Status: Arbetet pågår fortfarande på en av byggnaderna i Polen och på tre av byggnaderna i Sverige. Det pågående restaureringsarbetet i Halland beräknas avslutas under hösten 1999 medan restaureringen i Polen beräknas avslutas under sommaren år 2000. Restaureringsarbetet har sysselsatt 40 byggnadsarbetare i Halland och närmare 100 i Polen. Till detta kommer projektledningen på fyra personer (två i vardera länet), samt projektörer, leverantörer, tjänstemän med flera som inte jobbar heltid med Hallandsmodellen. **Försenat. Beräknas slutföras sommaren år 2000.**

2. Demonstrationsfarm i S:t Petersburg

<i>Regerings- beslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
970522 Jo97/273	Tetra-Laval	5,0	Jo	1998-2000

Syfte: Att utveckla en effektiv mjölkproduktion i nordvästra Ryssland (drivs parallellt med Petmolprojektet, se projekt nr. 3). Skr.1999/2000:7

Åtgärder: Swede Agri utbildar nyckelpersoner på Prinevskoe-gården och andra gårdar i Leningrads län. Förutom de åtgärder som beskrivs närmare i projekt nr. 3 anordnas seminarier med deltagare från andra gårdar och S:t Petersburgs Jordbruksministerium och Jordbruksuniversitet. Därtill renoveras och upprustas en demonstrationslokal.

Status: En viss ökning i mjölkproduktionen har kunnat uppmätas men jämfört med 1997 har produktionen minskat. Demonstrationslokalen invigdes av jordbruksminister Margareta Winberg i juni 1999.

Pågående. Beräknas avslutas juli år 2000.

3. Mejeri i S:t Petersburg; Petmolprojektet

<i>Regerings- beslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
970605 jo97/272	Tetra-Laval	28,0	Jo	1997-2000

Syfte: Att öka kvalitet och kvantitet på lokalt producerad mjölk.

Åtgärder:

Underprojekt 1

Swede Agri utbildar mjölkproducenter från åtta olika mjölkgårdar genom möten med gårdsdirektörer, löpande analyser av mjölkgårdarnas produktion, besättningens hälsotillstånd, foderproduktion och fodersammansättning. Baserat på analyserna har utbildningsprogram utformats för respektive gård. Blodprov har tagits på samtliga gårdars besättning och analyserats i Sverige.

Underprojekt 2

Utbildnings- och marknadsutvecklingsinsatser för Petmols återförsäljare, distributörer och konsumenter genom utbildning av försäljare, återförsäljare och distributörer i modern marknadsföring. Informationsinsatser till konsumenter om vikten av näringsriktig kost/mejeriprodukter samt marknadsundersökningar.

Status:

Underprojekt 1

Under de första månaderna 1998 uppvisade de åtta gårdarna en ökning av mjölkproduktionen med 15,7 procent jämfört med samma period 1997. Det andra halvårets ökning blev betydligt mindre p.g.a. den ekonomiska krisen i Ryssland, som förorsakade problem med foderimporten. Den genomsnittliga produktionsökningen för 1998 blev till slut 10,9 procent.

Genom ny Alfa Laval Agri-utrustning har kvaliteten på mjölk höjts avsevärt. 92,8 procent av mjölken ligger nu i de två högsta klasserna jämfört med 83,7 procent 1997. De åtta mjölkgårdarna har blivit förebilder för Petmols övriga mjölkleverantörer.

Underprojekt 2

Försäljningen av Petmols mjölk ökade med 72 procent under 1997. Varumärket etablerades i S:t Petersburg med omnejd och mjölkkonsumtionen ökade. Efter krisen 1998 sjönk försäljningen kraftigt och genomsnittsökningen för hela 1998 slutade på 8 procent. Skr.1999/2000:7

Som uppföljningsåtgärd har ett Petmol Advice Centre planerats och godkänts av Petmols ledning. Där ska andra leverantörer till Petmol kunna få råd och hjälp. Mjölkgårdarna i projektet har dessutom försetts med dataprogram för analyser och uppföljning. Petmols direktör lade vid ett besök i Stockholm fram önskemål om en utvidgning av utbildningsprogrammet för ytterligare 13 mjölkgårdar.

Pågående. Beräknas avslutas juli år 2000.

4. Utveckling av kollektivtrafiken i de baltiska länderna

Regeringsbeslut, Dnr	Ansökande	Belopp (miljoner kronor)	Handl. dep.	Beräknad projektlängd
970605	Vägverket [Se även nr 9 och 51]	57,5(*)	N	t.o.m. år 2001

- ca 2001 - ca 2001

(*) Ursprungligen 40 miljoner kronor, senare har 10 miljoner kronor överförts från "Vägrafikprojekt i Litauen, Lettland och Estland," projekt nr. 9 och 7,5 miljoner kronor från "Uppdrag om ökat stöd till kollektivtrafiken," projekt nr. 51.

Syfte: Att stödja kollektivtrafikens utveckling i Baltikum genom bistånd i form av begagnade svensktillverkade bussar inklusive reservdelar och verkstadskompetens.

Åtgärder: Projektet om utveckling av kollektivtrafiken startade 1997 och fram t.o.m. juni 1999 har 135 bussar överlämnats som gåva. Mottagare är 18 kommunägda och statliga bussbolag. Bussarna är fullt trafikdugliga och trafiksäkerhetstestade. Före leverans har omfattande utbildningsprogram genomförts avseende trafikplanering, trafikpolitik, drift av bussbolag, marknadsföring, ekonomi, miljö, service och verkstadsteknik. I anslutning till leverans har praktiska demonstrationer och genomgångar hållits vid respektive företag och kommun. Parallellt med pågående bussleveranser genomförs även reservdelsuppbyggnad och tekniskt stöd.

Status: Förbättringar i trafikförsörjning och miljö har uppmätts. Det baltiska bussbeståndets kvalitet har väsentligen höjts. Företagen utvecklas positivt avseende passageraromdöme, ekonomi och tillämpning av svenskt kunnande. Genom utbildning har även bussbolagen fått bättre framtidsutsikter.

Ökad sysselsättning i Sverige uppnås genom att överlämnade bussar kommer att behöva ersättas med nyproducerade bussar. Med all sannolikhet kommer huvuddelen av dessa vara svenska.

Drygt 100 bussar återstår att leverera, vilket bör ske under 1999. Utbildning och kostnader löper enligt tidsplan och budget. Av anslagets grundbelopp 38,5 miljoner kronor är hittills 18 miljoner kronor förbrukade. Av tilläggsbeloppet 17,5 miljoner kronor är en liten del tagen i anspråk. Kommunikationsforskningsberedningen (KFB) disponerar 1,5

miljoner kronor för att utvärdera projektet. För att säkerställa ett gott resultat av projektet är stöd med reservdelar och fortsatt kunskapsöverföring viktiga avslutande delar.

Projektet löper enligt tidsplan och budget.

Skr.1999/2000:7

5. Sjöräddningsutbildning i Estland

<i>Regeringsbeslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
970605 K97/2260/2 K97/2261/2	Sjöbefälsskolan i Kalmar	2,0	N	1997-99

Syfte: Att anpassa kursplaner för utbildning av sjöingenjörer till internationell standard.

Åtgärder: Framtagande av kursplan, utbildning av lärare, framtagande av praktikjournal samt leverans av undervisningslitteratur.

Status: Sjöingenjörsutbildningen kommer att uppfylla de internationella kraven som ställs i STCW 95, förutsatt att den nya kursplanen introduceras till fullo och att nödvändiga medel för utbyggnad av laborationsutrustning kan anskaffas.

2-3 personer har engagerats utöver ordinarie lärare vid Sjöbefälsskolan i Kalmar.

Avslutat.

6. Port Environment Management; Utbildning om spilloljeuppsamling i Baltikum

<i>Regeringsbeslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
970605 K96/3914/SM K97/2305/2	Sjöfartsverket	2,0	N	1998-99

Syfte: Att stödja miljöförbättrande åtgärder i östra Östersjön vad avser hamnars kapacitet och förmåga att ta emot fartygsgenererat avfall.

Åtgärder: Institutionellt stöd och stöd till förstärkning av miljöhanteringen inom sjöfartssektorn. Insatser beträffande status på mottagningsanläggningarna för fartygsgenererat avfall, genomförande av seminarium om "Port Environment Management" i Sverige, genomförande av seminarium om "Port Waste Management" i Kaliningrad samt rapportering av gjorda insatser till HELCOM REFAC STEER i Helsingfors. Avslutande insatser blir en investeringsstudie av mottagningsanläggningar i Polen, uppföljning av status på mottagningsanläggningar i Kaliningrad samt ett seminarium om miljödifferentierade hamn- och sjöfartsavgifter.

Status: Projektet har medfört fokusering och prioritering av insatser för förebyggande miljöskydd och överfört kunskap om "Port Waste Mangement Plan". Skr.1999/2000:7

Projektet har utgjort en grund som kunnat byggas på med hjälp av ländernas egna resurser och investeringsstöd utifrån.

Bl.a. har insatser gjorts vid mottagningsanläggningen i Szczecin och framtagande av "Port Waste Management Plan" i flera hamnar.

Pågående. Beräknas avslutas under hösten 1999.

7. Åtgärdsplan för effektivisering av den kommunaltekniska försörjningen i Jelgavaregionen, Lettland (APLAN-projektet)

<i>Regerings- beslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
970529	Länsstyrelsen Södermanland	5,0	N	1997 - 2002

Syfte: Att på lång sikt förbättra effektiviteten av kommunala tjänster som gas, energi, dricks- och avloppsvatten samt uppvärmning av bostäder i Jelgavaregionen.

Åtgärder: Ett förslag till konkreta åtgärder 1999 har utarbetats. Förslaget upptar platser som är i behov av förbättringar enligt de svensk-lettiska undersökningarna. Förslaget innebär bl.a. att renovera ledningsnäten i samhällena samt att knyta dem till en ny och modern reningsanläggning. Jelgavas regionstyrelse har fattat beslut om att bidra med 1,5 miljoner kronor. Överstyrelsen för civil beredskap (ÖCB) har beviljat 0,4 miljoner kronor till ett delprojekt gällande riskhantering. Samarbetet genomförs delvis i enlighet med den s.k. "Sörmlandsmodellen", vilket innebär till stor del nya former för huvudmannaskap, formulering och metoder.

Status: Projektering, planering, genomförande, utbildning och uppföljning sker i svensk regi och under svensk ledning. Utrustningen blir svensktillverkad. Anläggningarna i Lieplaton kan bli goda förevisnings- och utbildningsobjekt. För närvarande är hälften av utrustning och arbetskraft i de pågående förbättringsåtgärderna på ca 6 miljoner kronor svensk. Ett helhetsgrepp har uppnåtts genom en fullständig och systematisk utredning och inspektion av alla kommunaltekniska anläggningar och system i Jelgavas län. Se även Aplan-projektets rapport nr 5 "Results of Investigations of the Municipal Services in the Jelgava Region" Projektet är ett viktigt "brohuvud" för regionalt förankrad svensk företagsamhet. Det har byggt upp kunskap inom främst miljöskydd och kommunalteknik, vilket gynnar svenska företag som önskar etablera sig på den lettiska marknaden.

Projektet löper enligt tidsplan och budget.

8. Marinbiologiskt Centrum; Kalmarsundslaboratoriet

<i>Regerings- beslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
970605 N96/2981	Kalmar Högskola	12,5 på 5 år	N	1998 - 2003

r.1999/2000:7

Syfte: Drift av Marinbiologiskt Centrum i Kalmar.

Åtgärder: Anslaget är ett bidrag till driften av ett forskningscenter med inriktning på marinbiologi vid Kalmar Högskola. Verksamheten vid centret innefattar studiebesök, informationsträffar och workshops för intresseorganisationer, föreningar, myndigheter, företag och regionala organ med fokus på Östersjön och dess miljö med inriktning på information och praktisk problemlösning. En internationell miljöutbildning har genomförts under utbildningsdagar 1998/99. I juni-juli 1999 genomfördes en forskarutbildningskurs med deltagare från Estland, Danmark, Sverige, Norge, Finland, Island och Vietnam. Vidare har de EU-finansierade projekten DOMTOX och NUTOX genomförts. Med deltagare från Estland, Lettland, Frankrike, Skottland och Sverige har DOMTOX genomfört experiment i Riga. År 2000 kommer ett mesokosmexperiment att genomföras på Kalmarsundslaboratoriet. Med deltagare från Spanien, Tyskland, Frankrike, Norge och Sverige har NUTOX genomfört experiment under två veckor i Kalmar.

I november 1998 samlade workshop EUROHAB ett fyrtiotal deltagare från europeiska länder.

I samverkan med Tallinn Technical University, University of Latvia, CESAMS, Riga, Kaunas University of Technology och Technical University of Szczecin ges en masterkurs på 40 poäng, av vilka åtta poäng är förlagda i Kalmar.

Med samma parter som ovan samt Kaliningrad State Technical University gavs ytterligare en masterkurs på fem poäng med moment förlagda i Kalmar augusti 1999.

Under juni 1999 utbildades polska universitetslärare som ett led i Tempus-programmet.

Status: Etablering av UNEP-organet GIWA, Global International Waters Assessment. Chefstjänsten är tillsatt och ledningsorganisationen under uppbyggnad. Som första "pilot assessment" med engagemang från samtliga Östersjöstater kommer en kartläggning av Östersjöregionen att genomföras med fokusering på orsaker till vattenföroreningar och miljöförstörelse i övrigt.

Centret avser även att fortsätta utveckla näringslivssamverkan i nya former samt att få till stånd flera konkreta samverkanprojekt. Under planering är även en internationell workshop tillsammans med KTH och SIWI våren år 2000.

Målsättningen är att skapa en gemensam, nätverksbaserad forskarutbildning i miljövetenskap med Kalmarsundslaboratoriet som nod med GIWA i en central roll. Utöver den internationella miljöutbildningen finns även det ordinarie kursutbudet som innefattar ett flertal kurser inom miljöområdet.

Pågående. Utbetalning avslutas 2003.

9. Vägtrafikprojekt i Litauen, Lettland och Estland

<i>Regerings- beslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
970626	Vägverket [Se även nr 4]	15,0(*)	N	1998 – 2000

1998 - 20001998 -

(*) Ursprungligen 25 miljoner, senare har 10 miljoner kronor överförts till "Utveckling av kollektivtrafiken i de baltiska länderna " projekt nr. 4.

Syfte: Att utveckla informationssystem och metoder för styrning av nationellt vägnät i Estland, att etablera grunder för informationssystem, rutiner, kontroll av beläggningar och broreparationer i Lettland samt att bygga upp informationssystem avseende förare, fordon, transporter och trafiksäkerhet i Litauen.

Åtgärder: Aktiviteter genomförs med svenska experter som möter kolleger i respektive vägverk. Regler, mallar och instruktioner utarbetas inför ländernas kommande EU-medlemskap. Även praktiska övningar och tillämpningar utförs. Ett åtgärdsprogram har framtagits i samarbete med det lettiska vägverket. I Estland är en förundersökning klar, bl.a. har olycksdata insamlats, lagrats och analyserats. Samarbetet med Litauen avbröts i juni 1998 efter samråd med det litauiska transportministeriet och 10 miljoner kronor omfördelades till kollektivtrafikprojektet i Litauen. Swedroad genomför projekteringar.

Status: En förbättring av informationssystemet har uppmätts hos det estniska vägverket. Kunskap i hanteringen av åtgärder vid trafikolycksplatser i Lettland har förbättrats. Även utformning av åtgärder för trafiksäkerhet och vägsystem har förbättrats. Erfarenhet i upphandling samt teknisk kontroll har uppnåtts hos de baltiska myndigheterna. Projekten löper en aning efter tidsplan, främst p.g.a. brist på personal som skall följa med och lära i arbetet. Hittills har 6,8 miljoner kronor tagits i anspråk. Projektet pågår fram till år 2000 varefter utvärdering och redovisning följer.

Projektet löper enligt tidsplan och budget.

10. Utveckling av flygtrafiktjänstsektorn i nordvästra regionen i Ryssland; flygledning i S:t Petersburg; Westgateproject

Skr.1999/2000:7

<i>Regeringsbeslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
970626 K97/1833/2	Swedavia	15,5	N	1998-2000

Syfte: Att upprätta avtal mellan Swedavia AB och Sev-Zapaerocontrol angående utvecklingssamarbete inom flygtrafiktjänsten för att höja flygsäkerheten och effektiviteten samt att anpassa systemen till europeisk standard.

Åtgärder: Etablering av gemensam projektorganisation. En styrgrupp för projektet har utsetts och avhållit ett antal möten. Arbetet har fortskridit i faserna projektplanering, fakta och kunskapsinhämtning. Projektarbetet har indelats i tre huvudområden; "Operational Management Development" (OMD), "Airspace Management" (ASM) och "Leadership and Planning Program"(LPP). Luftrums- och procedurförändringar kommer även att genomföras enligt internationell standard samt utbildning och utveckling av regionledningen.

Status: Utdragna kontraktsförhandlingar har resulterat i att de konkreta arbetsinsatserna påbörjats senare än planerat. Erfarenhetsöverföring, projektplanering och studiebesök i Sverige har dock påbörjats.

Följande sysselsättningseffekter kan noteras: 1,5 årsarbetare har rekryterats till ansvariga positioner i projektledningen. Därutöver tillkommer specialister som rekryterats för tidsbegränsade aktiviteter, fyra helårsresurser 1999 och sex helårsresurser 2000. Utöver detta kan effekterna av utbildningsinsatserna vid FLSS i Malmö noteras.

Pågående. Försenat, beräknas avslutas december år 2000.

11. Ansökan från Vattenfall återtagen

12. Smittskyddssamarbete i Baltikum

<i>Regeringsbeslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
970605	Smittskyddsinstitutet	10,0	S	t.o.m. 2001

Syfte: Att utveckla och stärka smittskyddet i närområdet.

Åtgärder: En kartläggning över de baltiska staternas nuvarande kontroll över smittsamma sjukdomar och samarbete med de nordiska länderna har genomförts. Problem i kontrollen över smittsamma sjukdomar, behov och möjliga områden för samarbete har identifierats. Långsiktiga gemensamma projekt mellan Smittskyddsinstitutet (SMI) och centra i S:t Petersburg och Baltikum har initierats. Utbildning i

mikrobiologi, epidemiologi och andra smittsamma sjukdomar har genomförts genom intensivkurser, stipendier för enskilda utbildningsprogram samt en master-utbildning med möjlighet till fortsatt forskning i samarbete med Karolinska Institutet (KI). En delegation från SMI besökte S:t Petersburg i mars 1999.

Ett flertal möten med motsvarande myndigheter i Estland, Lettland och Litauen har genomförts. Rundabordsamtal och symposium med representanter för de baltiska länderna och S:t Petersburg om framtida samarbete hölls i maj 1999.

Status: Samtliga projekt har kommit igång. Flera av projekten innefattar en nödvändig upprustning av laboratorier i de baltiska staterna. Ett antal nya projektförslag har uppkommit under diskussioner med baltiska samarbetspartners. Förhandlingar kring de enskilda projekten har resulterat i att ett flertal avtal kunnat slutas kring framtida samarbete. Använda medel uppgår hittills till 1,91 miljoner kronor och reserverade medel för projekt för vilka avtal är upprättade uppgår till 5,14 miljoner kronor. Projekten har hittills inte krävt större ekonomiska resurser eftersom de till stor del varit under uppbyggnad och planering. Projekten löper enligt tidsplan. Under år 2000 beräknas en miljon kronor delas ut i form av stipendier i samband med master-utbildningen.

Projektet löper enligt tidsplan och budget.

13 (1) Miljöplan vid armébasen Adazi i Lettland

<i>Regeringsbeslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Hand l. dep.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
980122 990218	Försvarsmakten	1,7(*)	Fö	t.o.m. dec. 99

(*) Ursprungligen 0,85 miljoner kronor

Syfte: Att bistå Lettland i utarbetandet av en miljöplan för armébasen i Adazi.

Åtgärder: Under våren och sommaren 1998 genomfördes gemensamma besök i Lettland av Sverige och USA. Nio workshops har genomförts i Riga. Beskrivningar och genomgång av basens historia har genomförts, liksom identifiering av brister. Andra berörda svenska myndigheter är Försvarets materielverk, Försvarets forskningsanstalt och Confortia.

Status: Projektet har blottlagt miljöproblem och brist på miljökunskap hos letterna. Steg har tagits genom utnämning av en miljöchef inom den lettiska försvarsmakten och en miljöofficer vid Adazibasen. Miljökunskandet ökar hos de militära myndigheterna. En effekt är att militära och civila myndigheter nu samarbetar. Planen kommer att tjäna som modell för miljöplaner vid andra baser. Hittills har 1,26 miljoner kronor använts. Projektet har till vissa delar varit tungt att administrera, men löper nu enligt tidsplan och enligt reviderad budget.

13 (2) Regionalt utbildningscentrum i Nemencine, Litauen

<i>Regerings- beslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
980122	Försvarsmakten	0,95	Fö	t.o.m. dec 1999

Syfte: Att ge baltiska regements- och flottiljchefer en överblick av grundläggande miljöarbete, lära miljöofficerare ett mer detaljerat miljöarbete samt utbilda miljöutbildare.

Åtgärder: Under 1998 genomfördes två besök i Vilnius och en projektplan lades upp för samarbetet med de litauiska myndigheterna. Under 1999 hölls tre kurser tillsammans med amerikanska myndigheter: en endagskurs för regementschefer, en veckokurs för miljöofficerare samt en tvåveckorskurs för miljöutbildare. Vid kursen för regementschefer deltog även viceministrar från Litauens försvarsdepartement och miljödepartement, liksom Litauens ÖB.

Status: En effekt av projektet är att baltiska nationella miljöutbildningar nu genomförs under ledning av de utbildade miljöutbildarna. I samarbete med svenska myndigheter utarbetas även en flerårsplan för att säkerställa att utbildningarna inte blir engångsföreteelser. Hittills har 0,48 miljoner kronor använts. Projektet har stor betydelse för försvarsmiljöarbetet i den baltiska regionen. Kostnader löper enligt budget.

14. Torkningsåtgärder i Polen

(Se även projekt nr. 16.)

<i>Regerings- beslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep/org.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
980319 UD98/369/EC	Sida	5,0	UD/Sida	

Syfte: Behovet av torkningsinsatser efter översvämningskatastrofen var större än vad som förutsågs varför ytterligare fem miljoner kronor avsattes för ändamålet.

Åtgärder/Status: Se projekt nr. 16.

15. Stipendier Visbyprogrammet

Skr.1999/2000:7

<i>Regerings- beslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep/org.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
970417 U97/645/UH	Svenska institutet	120,0		

Syfte: Det övergripande syftet är att bidra till att utvecklingen runt Östersjön fortskrider och att den ekonomiska och politiska reformprocessen påskyndas. Vidare syftar programmet till att stärka samarbetet och förbindelserna mellan länderna i Östersjöområdet samt att öka förståelsen för varandras kulturer. Med Östersjöområdet avses härmed Estland, Lettland, Litauen, Polen och nordvästra Ryssland (städerna S:t Petersburg och Kaliningrad, länen Leningrad, Novgorod, Pskov, Archangelsk och Murmansk samt republiken Karelen). Andra delar av Ryssland kan även omfattas av programmet om detta bedöms gynna reformprocessen och vara av betydelse för det svensk-ryska samarbetet.

Åtgärder: Programmet som avser forskning, forskarutbildning och utbildning på mastersnivå kan dels utgå till forskningsprojekt och nätverk, dels som individuella stipendier. Svenska institutet, SI gavs i uppdrag att administrera Visbyprogrammet.

Status: Cirka 300 ansökningar totalt uppgående till cirka 90 miljoner kronor avseende forskningsprojekt och nätverk har stötts genom programmet. Till individuella stipendier har cirka 12 miljoner kronor lämnats.

16. Katastrofprogram i Polen; Näringslivsprogrammet

(Se även projekt nr. 14.)

<i>Regerings- beslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep/org.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
971125 UD97/1719 /EC	Sida	50,0	UD/Sida	1997-

Syfte: Medverkan av svenska resurser för katastrofhjälp till över-
svämningsdrabbade delar av Polen.

Åtgärder: En kommitté tillkallades av regeringen i augusti 1997 med uppgift att efter samråd med svenskt näringsliv och polska myndigheter lämna förslag på näringslivsinsatser. Följande föreslogs: leveranser från ABB till eldistributionsbolaget i Wroclaw, leveranser till vattenverket i Wroclaw, torkning av offentliga lokaler i Wroclaw och sjukhuset i Kedzierzyn-Koz´le, leverans av maskiner och utbildning för återställande av järnvägsnätet samt utrustning till sjukhuset i Kedzierzyn-Koz´le. Regeringen beslutade att ärendet skulle beredas vidare av Sida.

Status:

Elbolaget i Wroclaw

Skr.1999/2000:7

Kontrakt har avtalats mellan ABB Elpar och Zakad Energetyczny Wroclaw S.A. Utrustningen omfattar brytare tillverkade av ABB Ludvika, mellan- och lågspänningskabel tillverkad av ABB Karlskrona samt kabeltillbehör tillverkad av ABB Alingsås. All utrustning levererad. Slutrapport och en sista utbetalning återstår.

Pågående. Beräknas avslutas hösten 1999.

Rehabilitering av vattenverket i Wroclaw

Stöd har givits till inventering av skadorna efter översvämningen och till återuppbyggnaden av vattenverket. Konsultinsatser stöddes vid upphandlingen av svensk leverantör. Leverantören av utrustning har kontrakterats och arbetet har påbörjats.

Pågående.

Torkning av offentliga lokaler i Wroclaw samt sjukhus i Kedzierzyn-Koz'le

Kontrakt har ingåtts mellan SP Skadeservice AB, Vikingstad och ett femtontal olika polska organisationer. Torkningsarbetena slutförda. Med hjälp av det nya anslaget på fem miljoner kronor (se nr 14) har kontrakt tecknats mellan Munters AB, Svensk Fukt- och Miljöteknik AB/Örebro Skadeteknik AB och ett flertal polska parter. Arbetet på några objekt är avslutade men på flertalet pågår torkningsarbetet.

Pågående. Beräknas avslutas under första halvåret år 2000.

Maskiner och utbildning för återställande av järnvägsnätet

Kontrakt tecknat mellan Rosenqvist Rail Tech AB, Hudiksvall och PRKil Wroclaw S.A. All utrustning har levererats och utbildning i Sverige och Polen har genomförts.

Avslutat.

Utrustning till sjukhuset I Kedzierzyn-Koz'le

Svensk konsult hjälp har ställts till sjukhusets förfogande i samband med upphandling av utrustningen. Merparten av utrustningen är levererad.

Pågående.

17. Aktionsgruppen mot organiserad brottslighet i Östersjöområdet

<i>Regerings- beslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep/org.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
971002 FA97/838	RK	5,0		

Syfte: Att finansiera möteskostnader för aktionsgruppen och berörda svenska myndigheters merkostnader för deltagande i möten som äger rum inom ramen för aktionsgruppens arbete samt att möjliggöra deltagande av företrädare från berörda myndigheter i främst Estland, Lettland och Litauen men även Polen och Ryssland.

Åtgärder: Vid toppmötet i Visby i maj 1996 beslutade regeringscheferna i Östersjöområdet att tillsätta en särskild aktionsgrupp

mot organiserad brottslighet bestående av personliga representanter. Skr.1999/2000:7
Aktionsgruppen fick uppdraget att utarbeta konkreta åtgärder mot organiserad brottslighet och omedelbart påbörja genomförandet av dessa och andra konkreta förslag för att förstärka det regionala samarbetet på området. Gruppen överlämnade sin rapport och sina förslag inför framtiden vid det andra Östersjötoppmötet i Riga den 22-23 januari 1998. Regeringscheferna visade stor uppskattning för de konkreta åtgärder som hittills hade genomförts och gav aktionsgruppen ett förlängt mandat för 1998 i enlighet med dess förslag.

Arbetet började vid ett första möte i Stockholm i juni 1996. Sverige är ordförande genom statssekreterare Pär Nuder och Sverige fortsätter som ordförande under 1998. Justitiedepartementet ansvarar för sekretariatet i aktionsgruppen. Arbetet har delats in i fyra huvudområden:

- 1.Ökat och förbättrat informationsutbyte.
- 2.Gemensamma konkreta och operativa aktioner/åtgärder.
- 3.Rättsligt samarbete.
- 4.Undersökningar/utredningar, utbildning och annat samarbete.

Det tjugonde mötet i Aktionsgruppen hölls den 23-24 september 1999. Den operativa kommittén (OPC), som inrättades efter toppmötet i Riga 1998, är underställd aktionsgruppen och består av företrädare från olika brottsbekämpande myndigheter i Östersjöområdet såsom polis, tull, kust/gränsbevakning och åklagarämbeten. OPC har hittills sammanträtt tolv gånger. Särskilda medel har avsatts för OPC:s verksamhet. Expertmöten hålls regelbundet inom följande områden: narkotika, stulna fordon, illegal migration, penningtvätt, högbeskattade varor och vittnesskydd. Som exempel på genomförda åtgärder kan nämnas att följande gemensamma operationer har hittills genomförts: sex mot illegal migration, sex mot narkotika samt fem mot stulna fordon.

Status: Arbetet i aktionsgruppen fortsätter i nuvarande form till och med år 2000 efter att regeringscheferna förlängt aktionsgruppens mandat i en skriftlig procedur. Hittills har 2,5 miljoner kronor för ovan nämnda syfte. Operationer och andra operativa åtgärder finansieras från respektive lands nationella budget.

18. Sjukvårdsstrukturplan Riga

<i>Regeringsbeslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
971002	Scandinavian Care Consultants AB	4,0	S	dec 97 – juni 98 Avslutat

Syfte: Att utveckla en strukturplan för sjukvården i Riga.

Åtgärder: I planen redovisas hur Riga bör förändra sin sjukvård fram till år 2010. Jämförande studier har genomförts per diagnosgrupper med

Stockholm som referens. I planen framgår att antalet sjukhus bör minskas från nuvarande 38 till tre akutsjukhus och sex lokalsjukhus. Skr.1999/2000:7

Status: Planen presenterades i juni 1998. Som uppföljningsåtgärd planeras ett seminarium med Sweco. Se projekt nr. 22.

19. Ersättning för utredningar

<i>Regerings- beslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep/org.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
980528 Ku98/1099	Swedfund, Kommunförbundet	4,0	SB	

Status: Swedfund och Kommunförbundet har genomfört analyser av inkomna projektförslag för regeringens räkning.

20. Stödprogram för mindre företag – Markings utredning

<i>Regerings- beslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep/org.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
970814 N97/2434	RK	0,6		

Syfte: Att föreslå åtgärder som stimulerar små och medelstora företag i Sverige till ökade marknadssatsningar och internationalisering i de återöppnade marknaderna i Östersjöområdet.

Åtgärder/Status: Utredningen genomförd, DS 1998:12. Den presenterades i februari 1998. Utredningens förslag och synpunkter har utgjort en del av underlaget för den s.k. Östersjöberedningens arbete.

21. Näringslivsinitiativ för miljön i Östersjön; Baltic Sea 2008

<i>Regerings- beslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep/org.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
980716 N98/47	ICC Sweden- Baltic Sea 2008	1,0	N	1998

Syfte: Att återställa Östersjöns vattenkvalitet till 40-talets värden.

Åtgärder: Anslaget är ett bidrag till finansieringen av stiftelsen Baltic Sea 2008:s verksamhet under 1998. De anslagna medlen har medfört att stiftelsen kunnat förbereda och etablera Stockholmskontoret, utföra förberedande aktiviteter för Finska viken inklusive planeringsmöten i Helsingfors och S:t Petersburg, identifiera konkreta projekt i S:t Petersburg inom områden som färskvatten, tillverkande industri och jordbruk, genomföra ett inledande seminarium i Polen samt förbereda för

programmets arbete genom analys av potentiella kopplingar till branschorganisationer, industriförbund, DGIII, Baltic Sea 21, UBC, HELCOM, ICES, GIWA, MISTRA, IBSFC, GEF etc. Skr.1999/2000:7

Status: Det preliminära handlingsprogrammet för 1999-2001 avser i Rysslands fall vattenrening i avrinningsområdet från S:t Petersburg som löper ut i floden Neva samt i gränsfloden till Estland. Vad gäller Estland planeras insatser främst mot oljeskifferläckage till Östersjön. Gdanskbukten är ett annat prioriterat område där tyngdpunkten på insatserna kommer att läggas på källan till föroreningarna som finns längs floden Wisla. Man planerar också att utarbeta branschvisa handlingsplaner.

Handlingsprogrammet för 2002-2008 kommer att baseras på erfarenheterna från nuvarande handlingsprogram.

Avslutat.

22. Uppföljning av sjukvårdsstrukturplan Riga

<i>Regerings- beslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
980625 S98/3741/SK	Scandinavian Care Consultants AB	2,0	S	juni 98 – mars 99. Avslutat

Syfte: Att utarbeta ett förslag för genomförande av sjukvårdsstrukturplan Riga.

Åtgärder: Under fas två har en implementeringsplan utarbetats baserad på strukturplanen (se projekt nr. 18) för att översiktligt beskriva hur förändringsarbetet skall bedrivas. Två av sex upptagningsområden har planerats i detalj.

Status: Kostnadsfrågor: Två miljoner kronor anslaget och utbetalt. Se även projekt nr. 53.

Avslutat.

23. Utarbetande av en strukturplan för sjukvården i området Daugavpils

<i>Regerings- beslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
980813 S98/3738/SK	Scandinavian Care Consultants AB	2,1	S	juni 98 – mars 99. Avslutat

Syfte: Att utarbeta en strukturplan för sjukvården i området Daugavpils i Lettland.

Åtgärder: En plan har utarbetats om hur Daugavpils bör förändra sin sjukvård fram till år 2010. Ett antal upptagningsområden definieras och

jämförande studie med Stockholm har genomförts. Se även projekt nr. Skr.1999/2000:7 18, 22 och 53.

Status: Avslutat.

24. Gränsöverskridande vatten

<i>Regeringsbeslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
980617	Naturvårdsverket	4,0	N	1999-2002

Syfte: Att stödja samarbete och utbyte av information gällande tre gränsöverskridande vatten öster om Östersjön samt att få till stånd ett samarbete mellan länder som delar avrinningsområde med målet att upprätta gemensamma aktionsplaner och flodkommissioner.

Åtgärder: Åren 1997 till 1998 genomfördes miljöövervakningsprojekt i Peipussjön. Under 1999 förfärdigades en gemensam rapport om miljötillståndet i avrinningsområdet. En gemensam GIS-databas, ett nätverk av GIS-experters samt en intressekatalog för avrinningsområdet har upprättats. Ett seminarium för att vidareutveckla ett avtalsförslag om samarbetet i floden Daugava har även genomförts.

Programmet finansieras även av Sida. Totalkostnaden är 15 miljoner kronor. Planerade åtgärder är att utveckla en regional website, lämna stöd till fiskeövervakningen samt genomföra utbildning i vattenplanering för bl.a. Ryssland och Vitryssland.

Status: Projektet har hittills byggt upp ett informationsnätverk mellan de olika myndighetsaktörerna i båda länderna samt en hemsida som har utvecklats av "Lake Peipsi Project" (LPP).

Projektet löper enligt tidsplan och budget.

25. Utställning i Ryssland och Sverige

<i>Regeringsbeslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
980924	Nationalmuseum och Livrustkammaren	8,0	K	1998-1999 Avslutat

Syfte: Att visa utställningarna Katarina II och Gustav III samt Peter den Store och Karl XII i Stockholm och S:t Petersburg.

Åtgärder: Samarbetsprojekt med Eremitaget i S:t Petersburg. Visning i Stockholm höst-vinter 1998-99 och i S:t Petersburg vår-sommar 1999, ett resultat av ett flerårigt ryskt-svenskt arbete. Bl.a. lånade Nationalmuseum 300 föremål och Livrustkammaren drygt 200 från Eremitaget. En stor mängd trycksaker på ryska och estniska togs även fram om utställningarna. I samband med dem anordnades ett flertal seminarier och

workshops, om utställningsförfarande, konservering, publikverksamhet och marknadsföring. Skr.1999/2000:7

Status: Peter den Store och Karl XII var den största utställningen någonsin i Livrustkammarens historia. Utställningarna hade i Sverige 123 790 respektive 68 930 besökare. Flera personalkategorier från Eremitaget deltog och värdefulla erfarenheter utbyttes och många nya kontakter skapades. Ett fördjupat kunskapsutbyte mellan svenska och ryska konservatorer och intendenten har även resulterat i att viktiga personliga kontakter knutits och har betydelse som brobyggen för framtiden.

Avslutat.

26. Projekt Österled; renovering av kulturbyggnader i Tallinn.

<i>Regerings- beslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep/org.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
980219 Ku98/232/Ka	Riksantikvarieämbetet	35,0	Ku	1998-99

Syfte: Att restaurera Kadriorgs slott, svenska S:t Mikaelsskyrkan och ett trähus i stadsdelen Kalamaja i Tallinn.

Åtgärder: Målet är att bevara de kulturhistoriska värdena, att miljöaspekter lyfts fram, att strukturer byggs för kunskapsutbyte, att främja jämställdhetsarbete samt att skapa förutsättningar för turism, kulturutbyte och handel. Projektet avser att sysselsätta 65 tidigare arbetslösa personer. Ledningsgruppen med Riksantikvarieämbetet (RA) och stiftelsen Österled ägnar sig åt de strategiska frågorna och för varje restaureringsobjekt finns en styrgrupp. RA fungerar som stöd till sin estniska motsvarighet. Samtliga konsulter är estniska och RA har vid flera tillfällen bjudit in svenska experter som fungerat som stöd för den estniske arkitekten med konsultansvaret. Insatserna handlar om praktisk byggnadsvård och om utbildningsinsatser som lärlingsutbildning för ester och seminarier där både svenska och estniska experter medverkar som föreläsare. En viktig punkt är spridandet av svensk miljösyn. Vidare har en studieresa och en "träresa" arrangerats till Sverige.

Status: Generalentreprenör för projektet är svenska Celanders Eesti AS. Arbetet pågår på de tre byggnaderna och en rad delprojekt har utförts, bl.a. en film om trädstadens möjligheter, utformning av en ordlista samt liten handbok. Riksantikvarieämbetet är inbjudet att föreläsa på Konsthögskolan och medverka i bedömning av förslag till ytterligare rustningsprojekt i Tallin. RA kommer även att medverka vid konferensen "Trästäder i Europa" i Tallin under september. Ett seminarium planeras för september, vid vilket projektet ska presenteras och diskuteras av deltagare från övriga Östersjöländer.

Pågående. Beräknas avslutas under 1999.

27. Uppgradering av transformatorstation i Kaunas, Litauen

Skr.1999/2000:7

<i>Regerings- beslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
981001	Lietuvos Energija ABB Project & Trade	25,0	N NUTEK	

Syfte: Att uppgradera transformatorstationen i Kaunas och därigenom förbättra driftsäkerheten i det litauiska elsystemet.

Åtgärder/Status: Förhandlingar pågår.

28. Miljöswap i Polen

<i>Regerings- beslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep/org.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
970911 UD97/1632 /EC	Sida-EKN	25,0	UD/Sida	

Syfte: Regeringen har beslutat skriva av 50 miljoner kronor av Polens skuld till Sverige mot att motsvarande belopp av Polen ställs till den s.k. Ekofondens förfogande. Samtidigt ska EKN ersättas med 50 miljoner kronor. 25 miljoner kronor anslås från Östersjömiljarden medan Sida ställer resterande 25 miljoner kronor, reserverade för miljösatningar i Polen, till EKN:s förfogande.

Åtgärder: Enligt Ekofondens stadgar ska anslag ges till projekt som syftar till att förhindra gränsöverskridande luftföroreningar av svavel- och kväveoxider, minska föroreningarna och övergödslingen av Östersjön, minska gaserna som leder till globala klimatiförändringar, skydda biologisk mångfald samt främja sophantering och återvinning av förorenat avfall. En renare och bättre miljö i Polen ger en renare miljö i Sverige och i hela Östersjöregionen. Projekt leder till upphandling från svenska företag och anslaget kommer på så vis tillbaka till Sverige.

Status: OECD har tillsammans med Phare gjort en utvärdering av Ekofonden som visar att fonden fungerar på ett effektivt och bra sätt. För Sveriges del handlar det om en nästan total återförsel av anslaget. 97,6 procent av beloppet har gått tillbaka till Sverige genom uppdrag till svenska företag. Till skillnad från den polska nationalfonden, som ger lån till liknande projekt, skänker Ekofonden pengar.

Pågående. Avslutas september år 2000.

29. Polen i fokus

<i>Regerings- beslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep/org.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
---------------------------------------	------------------	---	----------------------------	----------------------------------

981008 UD98/1289 /EC	UD	5,0	UD	1999	Skr.1999/2000:7
----------------------------	----	-----	----	------	-----------------

Syfte: Att åskådliggöra det breda svenska intresset för Polen. Projektet avser att manifesteras det breda svenska engagemanget för landet och att långsiktigt stärka kontakterna mellan alla samhällssektorer i båda länderna.

Åtgärder: En del av projektet har varit att arrangera regionala Sverigedagar under 1999 i tio polska städer. Sverigedagarna innehåller företagsutställningar, seminarier och information om polska företags möjligheter att exportera till Sverige, kulturella inslag med gästspel av svenska kulturinstitutioner, turistinformation och ungdomssatsningar. Härutöver har de anslagna medlen gått till projektsekretariatet, lokalanställningar, logo, logopaket, trycksaker, kulturbidrag, turistrådet, skärmställning, samt ambassadens och generalkonsulatets i Gdansk aktiviteter.

Status: Projektet har resulterat i ett stort svenskt engagemang på olika nivåer. Bland andra har Arvidsjaur Kommun, Kommunförbundet Blekinge, Uppsala Universitet, Östersjöinstitutet, Regionförbundet Kalmar, Länsstyrelsen Västmanland, Region Skåne, Östergötland Kommunförbund, Länsstyrelsen Örebro, Exportrådet varit engagerade.

Pågående. Beräknas avslutas i april år 2000.

30. Ledarutveckling för de polska statsjärnvägarna; Utbildning i järnvägsadministration i Polen

<i>Regerings- beslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep/org.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
980429 K98/721/2	SJ, Swederrail	10,0	N	1998-2000

Syfte: Att utbilda chefer och beslutsfattare inom den polska järnvägssektorn för att kunna utveckla samarbetet mellan SJ och PKP, den polska järnvägen, mot ett mer resultat- och marknadsorienterat arbetssätt, för att främja export av svenskt kunnande och utrustning samt förbereda PKP för ett EU-inträde.

Åtgärder: Swederrail sköter planeringen i samråd med PKP och de båda parterna har tecknat ett Memorandum of Understanding. Utbildningen är indelad i olika moduler: förberedelse, "Top Management" och chefer på mellannivå. Utbildningen av högsta ledningen utfördes i Warszawa och i Hässelby och första steget i utbildningen för cheferna på mellannivå i Warszawa. Projektet avslutas med ett seminarium i Polen.

Status: En förväntad effekt av denna satsning är att den svenska exporten ska öka genom möjlighet till utvidgat samarbete i framtiden mellan PKP och SJ. Projektet avser också att underlätta ett framtida EU-inträde.

31. Utbildningsprogram för lettiska byggnadsarbetare

<i>Regerings- beslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
980611	Boverket	10,0	N	

Syfte: Att genomföra utbildningsprogram för lettiska byggnadsarbetare, att skapa samarbetsprojekt mellan Sverige och Lettland till stöd för utveckling av plan- och byggväsendet i Lettland samt att underlätta Lettlands och övriga baltiska staters närmande till EU.

Åtgärder: En plan för genomförandet av ett utbildningsprogram har upprättats. Utbildningen ska genomföras i anslutning till ombyggnaden av bostadsområdet Navestad i Norrköping (förnyelsen av Navestad har tilldelats 260 miljoner kronor från LIP-programmet). Två besök på Lettlands miljödepartement och framtagande av rapporter har genomförts.

Status: Boverket avvaktar beslut om start av ombyggnad och har inte ansett det möjligt att mer i detalj planera utbildningen. Start kan tidigast bli aktuell hösten 2000 men i dagsläget är projektets genomförande högst osäkert.

32. Bilateral IT-råd med Baltikum och S:t Petersburg, IT-fonden

<i>Regerings- beslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep/org.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
980520 K98/368/1 K98/1309/1		80,0	K,N /Swedfund	1997-99

Syfte: Att genom samarbete mellan Sverige, Baltikum och S:t Petersburg främja utvecklingen av IT-sektorn i Östersjöregionen och därmed skapa bättre förutsättningar för tillväxt.

Åtgärder: Sverige stödjer IT-rådets verksamhet administrativt och ekonomiskt under två år. Swedfunds uppdrag som förvaltare är att stödja inrättandet av fyra bilaterala IT-råd. Dessa identifierar och utvecklar samarbetsprojekt mellan Sverige och respektive land i regionen och därmed främjas och stärks samarbetet mellan näringsliv, institutioner och myndigheter. Vidare prövar Swedfund projektansökningarna. Utvärderingsrapporterna presenteras för en styrgrupp som fungerar som rådgivare till regeringen och ger rekommendationer huruvida enskilda projekt uppfyller IT-fondens kriterier för stöd.

Bilaterala IT-råd har inrättats och IT-fondens infrastruktur har utvecklats, ett kansli inom Swedfund har upprättats tillsammans med lokala kanslifunktioner, en styrgrupp för IT-fonden har tillsatts och en website har skapats. Omfattande marknadsföring har genomförts för att göra fonden känd bland svenska IT-företag samt för att identifiera nya projekt.

Status: Swedfund har mottagit ett femtiotal projektansökningar. Sex projekt har beviljats medel till en summa om 24,13 miljoner kronor (se exempel projekt nr. 40 och nedan). Vidare är ett tiotal projekt rekommenderade av styrgruppen. Ytterligare några bereds inför kommande styrgruppsmöte i september. Ovan nämnda projekt intecknar drygt 60 av de 80 miljoner kronor som IT-fonden har till sitt förfogande.

Sex projekt har erhållit beslut om stöd från fonden, följande är några exempel:

TELMED

Projektet syftar till att bygga upp en teknikplattform för säker tele- och internetkommunikation med möjligheter till integration av olika kommersiella tillämpningar, t.ex. telemedicin, myndighetskommunikation och elektronisk handel.

En första tillämpning för telemedicin mellan svenska och litauiska sjukvårdsenheter kommer att utvecklas. De telemedicinska tjänsterna som ska kunna förmedlas genom projektet är diagnostik och behandlingskonsultationer samt föreläsningar, utbildningar och seminarier på distans. Tjänsterna kommer även att innefatta integrationslösningar för anslutning av olika typer av medicinteknisk utrustning, hantering och lagring av bilder och moduler samt de objektsbaserade programprodukter som krävs för patientadministration, läkemedelsstöd och journalhantering.

Avtal är under slutförande.

TELE-RESCUE

Projektet syftar till att utveckla en simulator (demonstrator) för samordnade övningar och utbildning samt för ledning av de aktörer som är involverade i räddningsverksamhet.

Demonstratorn ska baseras på ett antal olycksscenarier där aktörerna utifrån en bild av olyckssituationen och hela insatsbehovet har möjlighet att öva ledning genom att analysera, föreslå, besluta och koordinera resursinsatserna. Projektet utgår från en prototyp för en IT-stödd räddningsledning som tagits fram av två mindre svenska företag. Målet med projektet är att med prototypen som bas, i samarbete med ett antal aktörer och potentiella kunder inom räddningstjänst, utveckla en demonstrator som kan användas för demonstrationsändamål och marknadsföring. Demonstrationer och seminarier kommer att genomföras med beslutsfattare och potentiella användare i Sverige och Lettland.

Avtal är under slutförande.

Pågående. Försenat.

33. Beredning av vissa projekt om stöd till samarbete och utveckling i Östersjöregionen

<i>Regerings- beslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
970403	Sida	3,0		1997- ca 2000

r.1999/2000:7

Syfte: Att bereda och lägga fram förslag om en eventuell svensk medverkan i tre projekt: vatten och avlopp i Kaliningrad, fjärrvärme i nordvästra Ryssland och fjärrvärme i Riga. Förhandla för Sverige med företrädare för Ryssland, Lettland, Världsbanken och EBRD.

Åtgärder: Sida har i samarbete med samarbetsparterna i Ryssland och Lettland och i samverkan med andra utländska finansiärer kartlagt behov och stött framtagande av genomförbarhetsstudier och handlingsplaner för genomförande av dessa tre projekt. Beredningsarbetet för VA-projektet i Kaliningrad har skett i nära samverkan med EBRD och för fjärrvärmeprojektet i Riga med Världsbanken. Fjärrvärmeprojektet i Ryssland har inriktats på ett första bilateralt pilotprojekt i staden Gattjina i närheten av S:t Petersburg. Beredningsarbetet för samtliga tre projekt avslutades under våren 1999 i och med att Sida avlämnade förslag till regeringen om svenskt deltagande i finansieringen av dessa investeringsprojekt. Förslagen omfattade svenskt stöd på gåvobasis med 120 milj kr för Kaliningradprojektet, 15 milj kr för Gattjina-projektet samt – vad gäller fjärrvärmeprojektet i Riga – en statsgaranterad kredit på 330 milj kr.

Status: Regeringen har fattat beslut om stödet till Kaliningrad-projektet och närmast förestår avtalsförhandlingar. Förslagen om svensk medverkan i Gattjina- och Riga-projekten är under beredning i Regeringskansliet.

34. Kostnader för baltiskt deltagande i konferens

Skr.1999/2000:7

<i>Regerings- beslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
980917	Försvarsmakten	0,07	Fö	24-25 aug 98 Avslutat

Syfte: Att täcka kostnader för deltagare från Estland, Lettland, Litauen, Polen och Ryssland vid ett nordiskt/amerikanskt försvarsmiljömöte i Oslo.

Status: Avslutat.

35. Miljöriskbedömningar vid den f.d. sovjetiska flygbasen Ämari, Estland

<i>Regerings- beslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
981022	Försvarsmakten	1,9	Fö	t.o.m. 1999

Syfte: Att genomföra miljöriskbedömningar, hydrologiska modeller och metoder för sanering av mark och grundvatten vid Ämari flygfält.

Åtgärder: En studie har genomförts som innefattar upprättande av databaser över befintligt analysresultat, kartor etc., liksom en sammanställning av föroreningsprofil för basen samt en regional grundvattenmodellering. I ett andra skede har undersökning, analys, fältarbete, provtagning, karaktärstudie av området samt fastställande av fältarbetsplan genomförts. Detta är ett samverkanprojekt med amerikanska och estniska myndigheter.

Status: Genom projektet utvecklas miljöriskbedömningar. Avsikten är att dessa skall tjäna som modell vid liknande undersökningar på andra håll i Baltikum och utgör ett bra exempel på hur försvarets miljöfrågor kan och bör hanteras i nära samverkan mellan militära och civila intressenter. Andra berörda svenska myndigheter är Försvarets forskningsanstalt samt Sveriges geologiska undersökningar. Planerade åtgärder är riskbedömning och saneringsförslag. Hittills har 0,63 miljoner kronor använts. Projektet löper enligt budget och tidsplan.

<i>Regerings- beslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
970731 990701	Länsstyrelsen Stockholm, NCC	1,2	N	november 1999

Syfte: Att genomföra en transportstudie som syftar till att utvärdera möjligheter för svenska intressen att utnyttja ett hamnläge i Lomonosov, S:t Petersburg, för gods- och passagerartrafik och ytterst om en utbyggnad är intressant.

Åtgärder: En projektplan med utförlig finansiell och tidsmässig information presenterades i januari 1999. Lomonosov-projektet är indelat i tre delar, en marknadsstudie, en konkurrensstudie och en tillgänglighetsstudie. Marknadsstudien är en undersökning över svenskt näringslivs intresse i en s.k. Swedport och innehåller en uppskattning över värde och volym av förväntad godstrafik inom den närmaste framtiden samt en identifiering av de hinder som finns idag. Marknadsstudien genomfördes under juni 1999. Konkurrens- och tillgänglighetsstudierna beräknas utföras senast i november 1999. Länsstyrelsen i Stockholm besökte Lomonosovs hamn i juni 1999.

Status: Enligt marknadsstudien råder för tillfället viss tvekan kring behovet av en ny hamn i Lomonosov. Företag som idag har erfarenhet av hamnen är till viss del kritiska främst vad beträffar administration, strukturella och fysiska villkor och förutsättningar samt förekomsten av vissa ekonomiska oegentligheter. Arbetet med konkurrensstudien kommer att beakta andra hamnar och hamnprojekt i Finska viken och andra länder i regionen. Regeringen har beviljat utredningsuppdraget förlängd handläggningstid till 1 november 1999.

37. Utredning om integration och utveckling i Öresundsregionen

<i>Regerings- beslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep/org.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
981203 N97/47	Lunds Universitet	0,75	N	

Syfte: Att ta tillvara framtida utvecklingsmöjligheter i Öresundsregionen, att identifiera de hinder och barriärer som finns för integration av regionen och hur dessa skall undanröjas samt vilka möjligheter en integrerad region erbjuder.

Åtgärder: Utredningen utförd. Utredningsresultatet består av tre sektioner, i den första presenteras de tre rättsvetenskapliga analyserna och i den andra ett nationalekonomiskt, kulturvetenskapligt respektive statsvetenskapligt perspektiv på integrationen. I den tredje sektionen görs en bedömning av integrationspotentialen mot bakgrund av en sammanvägning av huvudargumenten i de separata bidragen.

38. Avloppsrenovering, bidrag för introduktion av metod för schaktfria renoveringar av markförlagda rör och ledningar i Estland

<i>Regeringsbeslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
981126	Estlands Miljöministerium	3,4	N NUTEK	

Syfte: Att genomföra renovering av rör och ledningssystem utan grävningsarbeten, s.k. "No-dig-method".

Åtgärder: Introduktion på den estniska marknaden av en svensk metod som använder UV-ljus för härdning. Överföring av kunskap om svensk "No-dig-method" till Estlands miljöministerium, innefattande bl.a. utbildning i Sverige.

Status: Ingen rapportering har inkommit.

39. Utbildning av elektriker i Litauen

<i>Regeringsbeslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
981126	Sweden East Europe El AB (Swel AB)	0,295	N	december 1999

Syfte: Att genomföra utbildningsprogram för elektriker i Litauen.

Åtgärder: En elinstallation enligt svensk standard genomfördes i Sverigehuset i Klaipeda 1998. Våren 1998 genomförde Swel AB utbildning i marknadsföring och materialkännedom vid Balt-Technika-mässan i Vilnius. Hösten 1998 genomfördes liknande utbildning i Sverige för åtta litauiska företag samt besök av leverantörer i Litauen. Under vintern 1998 hölls en tredagars utbildning av teknisk- och inköspersonal från Ignalina kärnkraftverk, omfattande tillämpning och teori för kabel- och rörtätning.

Status: Under 1999 planeras ett seminarium i Litauen med förevisning av Swels produkter samt utbildning i beräkning av belysning via data.

40. Ledningsutbildning i Estland, projekt inom IT-fonden

Skr.1999/2000:7

(Se även projekt nr. 32)

<i>Regerings- beslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep/org.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
981105 K98/2950/1	Dataföreningen i Sverige	0,8	Ko	

Syfte: Ledningsutbildning för IT-chefer och IT-specialister i Estland.

Åtgärder: Utveckling och vidareutveckling av datorstödda kurser baserat på kursmaterial som använts i Sverige.

En svensk ledarutbildning kallad "Verksamhet och IT" översätts i en första fas till engelska och anpassas till estniska förhållanden. Därefter genomförs en pilotkurs på engelska. Resultatet av pilotkursen kommer att ligga till grund för framtagande av en helt estnisk kurs vilken inom projektets ram kommer att ges i slutet av 1999.

Status: Projektets första engelska pilotkurs har genomförts.

Pågående. Beräknas avslutas i slutet av 1999.

41. Baltic Investment Conference, konferens i Stockholm den 8 juni

<i>Regerings- beslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep/org.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
990128 UD1999/132/ EIM		0,125	UD/ISA	

Syfte: Att stärka den ekonomiska tillväxten och integrationen i Östersjöregionen genom att lyfta fram den stora potential som regionen erbjuder, framför allt ur investeringssynpunkt.

Åtgärd: Arrangerande av konferens i samarbete med den amerikanska ambassaden, Industriförbundet, Utrikesdepartementet och Ernst&Young. I konferensen som samlade ca 400 personer deltog företrädare från regeringar och myndigheter, näringsliv (industrin och finansiella institutioner) samt medier från ett femtontal länder. De huvudfrågor som diskuterades innefattade Östersjöregionens tillväxtmöjligheter, investeringsmöjligheter i Ryssland och de baltiska staterna samt de finansiella institutionernas roll.

42. Avloppsrenovering, teknik/utveckling, vattenrening i Estland Skr.1999/2000:7

<i>Regerings- beslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep/org.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
990318 UD1999/57 /EIM	Alfa Rör AB	0,75	UD	

Syfte: Att genomföra investering i pilotanläggning för vattenrening i Estland.

Status: Medlen är ej utbetalda.

43. Insatser för energieffektivisering i Barentsregionen

<i>Regerings- beslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
990304	SweHeat	0,31	N	

Syfte: Att underlätta för svenska företag att enskilt eller i grupp göra lönsamma affärer inom energisektorn i Barentsregionen.

Åtgärder/Status: Information har sänts ut till omkring 150 företag och organisationer som bedöms vara potentiella intressenter av vilka ett trettiotal deltog vid ett möte maj 1999. En styrgrupp har utsetts, som tillsammans med Sweheat ansvarar för projektets utveckling.

44. Åtgärder inom energisektorn i Arkhangelsk, Ryssland

<i>Regerings- beslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
990325	Sida	24,0	N	

Syfte: Gåva för investeringar inom fjärrvärmesektorn i Arkhangelsk.

Åtgärder: För att bedöma vilka investeringar som är långsiktigt hållbara har Sida anlitat fyra konsulter med olika specialiteter i syfte att snabbt producera förslag på genomförbara projekt som Arkhangelsk stad önskar utföra. Sida har i uppdrag att ingå överenskommelsen med Arkhangelsk stad om villkoren för stödet samt att administrera och följa upp insatsens genomförande.

Status: Upphandling av leverantörer slutförd. Avtal har skrivits mellan Sida och Arkhangelsk stad. Kontrakt har även skrivits mellan Arkhangelsk stad och leverantörer. Sida har godkänt kontrakten. Leverans av utrustning har påbörjats.

45. Sponsorbidrag

<i>Regerings- beslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep/org.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
990512 UD1999/57 /EC	Baltic Devolpment Forum	0,2	UD	

Status: Konferensen har genomförts.

46. Bidrag till svavelrening

<i>Regerings- beslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep/org.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
990415 UD/1999/EC	Polens Miljöministerium	3,3	UD	

Syfte: Att etablera en referensanläggning för svavelrening och stoftreducering på ett värmekraftverk i Polen med hjälp av svensk teknik.

Åtgärder: Förhandlingar pågår.

Påbörjat.

47. Kompetensutveckling vid Strandbergs joint-venturebolag; Stöd till träförädlingsindustri i Litauen

<i>Regerings- beslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep/org.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
990429 UD1999/57 /EC	Strandbergs Trä- och Pallindustri (Strandbergs)	0,47	UD/NUTEK	-2000

Syfte: Att stödja Strandbergs joint venture i Litauen att vidareutveckla verksamheten i syfte att bättre kunna möta ökad konkurrens inom och utanför EU.

Åtgärder/Status: Av åtgärdsprogrammet har den första delen av utbildningsplanen genomförts. Införande av ISO 9000 har kommit halvvägs. Marknadsutbildningen har påbörjats.

Pågående.

48. Åtgärder inom energisektorn i Litauen

Skr.1999/2000:7

<i>Regerings- beslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
990512	Statens energimyndighet Sida	50,0 Stem: 33 Sida: 17	N	

Syfte: Insatser inom energisektorn i Litauen

Åtgärder/Status: Myndigheterna har inlett en dialog med den litauiska sidan.

Myndigheterna skall den 15 oktober 1999 till regeringen redovisa en lägesrapport för arbetet.

49. Bidrag till expertutbyte vid Malevitj-utställning

<i>Regerings- beslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
990422	Millesgården	0,25	UD	dec 1999

Syfte: Kulturprojekt som främjar såväl handels- som politiska kontakter med Ryssland.

Åtgärder/Status: Millesgården kommer att öppna en ny utställningslokal i oktober 1999 och i samband med invigningen samarbetar Millesgården med Ryska museet i S:t Petersburg. En utställning med 83 verk och föremål av Malevitj kommer att presenteras. I anslutning till detta produceras av Ryska Museet en bok om ovan nämnda konstnärs verk och föremål. Millesgården kommer att teckna avtal med Ryska Museet vad gäller boken och utställningen.

50. Samarbete med Ryssland inom områdena energiutveckling och förnybar energi

<i>Regerings- beslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
990422	Statens Energimyndighet	8,0	N	

Syfte: Medel att användas för insatser inom ramen för en överenskommelse mellan Sverige och Ryssland om samarbete inom områdena energieffektivisering och förnybar energi.

Åtgärder/Status: Statens Energimyndighet har haft inledande kontakter med ryska regionala och federala myndigheter.

51. Bussprojekt i Narva, Uppdrag om ökat stöd till kollektivtrafiken

<i>Regeringsbeslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
990506	Vägverket (se även nr 4)	7,5	N	

Syfte/Åtgärder/Status: Se projekt nr. 4.

52. Ekologiprojekt i Pskov Oblast

<i>Regeringsbeslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep/org.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
990610 UD1999/57 /EC	Stora Enso/WWF	5,35	N/Sida	

Syfte: Att utveckla en modellskog för hållbart skogsbruk som tillgodoser marknadskraven för skogsprodukter som uppfyller internationella standardkrav enligt FSC.

Åtgärder: I samarbete med alla relevanta parter utveckla och demonstrera ett hållbart skogsbruk där ett modellområde står som exempel för öst-väst samarbete vad gäller miljö, samhälle och ekonomi. Demonstrerade metoder ska fungera som bas för FSC-certifiering. Svenska företag köper virke från Ryssland och det är därför en fördel om det ryska virket uppfyller internationella standardkrav. Genom införande av svenskt tänkande i ryskt skogsbruk kan de svenska företagens produkter miljöcertifieras på ett sätt som är bättre accepterat på exportmarknaden. Målet är att underlätta för svensk skogsindustris framtida investeringar i Ryssland genom att främja en utveckling av rysk skogslagstiftning och en uppbyggnad av ömsesidig förståelse och goda affärsrelationer.

Ej påbörjat.

53. Avslutning sjukvårdsplan i Riga och Daugavpils

<i>Regeringsbeslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
990623	Scandinavian Care Consultants AB, (SC)	3,0 Riga: 1,7 Daug: 1,3	S	juni 1999– dec 1999

Syfte: Att i Riga i detalj definiera och beskriva det totala behovet av hälso- och sjukvårdstjänster, sociala vårdreformer samt äldreboende i ett

av upptagningsområdena som definierats i strukturplanen (se även Skr.1999/2000:7 projekt nr. 22 och 23) samt att beskriva samarbetsformer mellan dessa funktioner. Att i Daugavpils utarbeta en genomförande- och strukturplan för att beskriva hur förändringsarbetet ska bedrivas.

Åtgärder/Status: Som uppföljningsåtgärder har SC planerat ett lokalsjukhus enligt SC:s lokalsjukhusmodell. Denna modell beskriver ett litet sjukhus för planerad vård måndag till fredag med tonvikt på dagkirurgi och som intimt samverkar med primärvård, akutsjukhus och geriatrik.

54. Svensk turistexport till Polen

<i>Regerings- beslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
990916 N1999/9911	Sveriges Rese- och Turistråd AB, SydSam Samverkan i Sydsverige	1,5	N	1999-2000

Syfte: Projekt för varaktig svensk turistexport till Polen.

Åtgärder/status: Sveriges Rese- och Turistråd AB samarbetar med regionerna i Sydsverige i ett antal olika aktiviteter med betydelse för bl.a. ökad sysselsättning och lönsamhet både inom svensk och polsk turistnäring. För att genomföra projektet har bidrag på 2 miljoner kronor sökts och beviljats från EU-organet SWEBALTCOP. Projektet har påbörjats.

55. Stöd till Föreningen Nordens informationsverksamhet vid Arena Norden

<i>Regerings- beslut, Dnr</i>	<i>Ansökande</i>	<i>Belopp (miljoner kronor)</i>	<i>Handl. dep.</i>	<i>Beräknad projektlängd</i>
990512 UD1999/621/ EC	Föreningen Norden	0,65	UD	

Syfte: Att främja verksamhet med inriktning på Östersjösamarbete.

9 Bilaga 3

9.1 Tabell 3:1, EKN:s garantiram för Baltikum och Ryssland, 1994 - 1998

Värde i miljoner kronor

Land*	Utfästelser	Förbindelser	Summa
Estland			
1994-12-31	136	115	251
1995-12-31	10	178	188
1996-12-31	18	142	160
1997-12-31	75	100	175
1998-06-30	83	92	175
Lettland			
1994-12-31	81	27	108
1995-12-31	101	66	167
1996-12-31	195	119	314
1997-12-31	223	191	414
1998-06-30	236	163	399
Litauen			
1994-12-31	128	18	146
1995-12-31	82	85	167
1996-12-31	102	134	236
1997-12-31	40	201	241
1998-06-30	18	185	203
Ryssland			
1994-12-31	73	123	196
1995-12-31	267	96	363
1996-12-31	171	119	290
1997-12-31	804	305	1109
1998-06-30	751	334	1085
Totalt			
1994-12-31	418	283	701
1995-12-31	460	425	885
1996-12-31	486	514	1000
1997-12-31	1142	797	1939
1998-06-30	1146 (a)	774	1920 (a)

Källa: EKN

(*) Fr.o.m 1 juli 1995 omfattar kreditramen med vissa restriktioner även Kazakstan, Ukraina och Vitryssland

(a) I summan ingår även utfästelse till Ukraina till ett värde av 58 miljoner kronor, affären samfinansieras med EBRD.

10.1 Tabell 4:1, Sida-finansierade miljö- och energiprojekt i länderna i Östersjöregionen, 1989 – 1998,

Värde i Miljoner kronor

Siffror inom () anger antal projekt

Region*	Miljöprojekt		Energiprojekt		Totalt
	Investeringar	Kunskapsöverföring	Investeringar	Kunskapsöverföring	
Regionalt	0,00 (0)	90,10 (27)	0,00 (0)	9,84 (6)	99,94 (33)
Estland	12,00 (1)	21,60 (14)	77,00 (1)	28,40 (12)	139,00 (28)
Lettland	119,20 (4)	42,85 (27)	0,00 (0)	32,60 (12)	194,65 (43)
Litauen	97,00 (3)	21,85 (12)	0,00 (0)	8,10 (7)	126,95 (22)
Polen	166,20(9)	74,00 (27)	0,00 (0)	34,30 (11)	274,50 (47)
Ryssland	0,00 (0)	59,80 (16)	0,00 (0)	11,80 (8)	71,60 (24)
<i>Totalt</i>	<i>394,40 (17)</i>	<i>310,20 (123)</i>	<i>77,00 (1)</i>	<i>125,04 (56)</i>	
Totalt	704,60 (140)		202,04 (57)		906,64 (197)

Källa: Sida

(*) I sammanställningen redovisas stöd till polska ekofonden som en (1) investering. Medel till Naturvårdsverkets Östeuropaprojekt och SLU:s jordbruksprogram hänförs till regional kunskapsöverföring och redovisas som ett (1) projekt vardera.

10.2 Tabell 4:2, Sidas investeringsprojekt inom miljöområdet i länderna i Östersjöregionen

Projekt*	Antal invånare	Sidas gåva MSEK	Total projektkostnad MUSD	Huvudsaklig komponent Sidas insats	Beräknad utsläppsminskning (ton/år)		
					BOD	Fosfor	kväve
Liepaja, Lettland	100 000	49	19,8	Avloppsrenings verk, ledningar, twinning	470	71	210
Daugavpils, Lettland	120 000	22	22,3	Avloppsrenings verk	3210	54	180
Riga VA, Lettland	800 000	38	105	Avloppsrenings verk, twinning	4090	500	230
Riga avfall, Lettland	800 000	11	25	Lakvatten- behandling, deponi	52	1	50
Klaipeda, Litauen	200 000	38	28,7	Avloppsrenings verk, twinning	3380	67	300
Kaunas, Litauen	430 000	32	102	Avloppsrening konsultinsats, twinning	6600	255	250
Siauliai, Litauen	150 000	29	24,5	Avloppsrenings verk, twinning	725	50	370
Haapsalu, Estland	15 000	12	6,2	Avloppsrenings verk, twinning	284	14	10
Hamnen I Szczecin, Polen	Ca 4200 fartyg per år	4,4	3	Mottagningsanlä- ggning för fartygsavfall	-	-	-
Nowy Targ, Polen		25		Avloppsrenings verk			
Koszalin, Polen	120 000	16		Avloppsrenings verk			
Czajka, Polen		16		Avloppsrening slamhantering	-	-	-
Raciborz Klodzko Nysa	65 000 32 000 62 000	35		Reparation och upprustning av avloppsreningsverk och ledningsnät efter översvämningarna 1997			
Totalt		327			18759	1011	1550

Källa: Sida

(*) Översikt över de investeringsprojekt där Sida ingått avtal samt är genomförda eller under genomförande

11.1 Marknadsplats Östersjön

Under hösten 1998 fattade riksdagen beslut om att tillföra anslaget E5 Näringslivsutveckling i Östersjön 1 miljard kronor under en femårsperiod. Anslaget benämns ofta Östersjömiljard 2. Regeringen fattade därefter i december beslut att ge Sveriges exportråd i uppdrag att genomföra programmet Marknadsplats Östersjön (MÖ). För år 1999 har 43 miljoner kronor avsatts ur nämnda anslag.

Programmet MÖ har till syfte att ge i första hand små och medelstora företag stöd och vägledning inför och i samband med exportsatsningar i Östersjöregionen. De marknader som omfattas av programmet är nordvästra Ryssland, Estland, Lettland, Litauen och Polen.

MÖ administreras, samordnas, utvärderas och utvecklas inom ramen för Östersjöcentrum som ingår i Exportrådets Europaorganisation. Östersjöcentrum är nu bemannat med tre personer (chef, programcontroller och marknadsrådgivare). För de olika delprogrammen enligt nedan har utsetts särskilt ansvariga. En styrgrupp för MÖ har tillsatts bestående av chefen för Östersjöcentrum, de delprogramsansvariga samt cheferna för de fem handelssekreterarkontor som omfattas av MÖ.

För att uppnå verksamhetsmålet erbjuds företagen bl.a. följande tjänster:

- *kvalificerad information och rådgivning.* Portal för denna funktion är InfoCenter på Exportrådet. Där besvaras frågor direkt eller slussas vidare. Mera omfattande marknadsspecifika frågor besvaras av handelskontoren på fältet. Exportrådets s.k. hemsida har en särskild "Östersjöknapp" där marknadsintroduktioner återfinns avseende de fem marknaderna - ca 30 sidor grundinformation per marknad.
- *affärschansprojekt* där företag på ett systematiskt sätt får hjälp att formulera en affärsidé med en genomförandeplan. Besök på respektive marknad ingår som regel. Projekten genomförs vanligen med regional förankring i nära samarbete mellan Exportrådet, Almi och lokala handelskamrar. I skrivande stund har 19 affärschansprojekt med regional anknytning beviljats. Genom dessa kommer omkring 500 företag ha introducerats och fått en inledande kontakt med en eller flera av marknaderna.
- *samverkansprojekt* där grupper av företag inom olika teknikområden tillsammans med Exportrådet aktivt bearbetar marknaderna för att ta tillvara nya export- och affärsmöjligheter. Med delfinansiering från MÖ bedrivs detta arbete i sex samverkansgrupper. Dessa är:

* Swedish Pulp & Paper Technology Group: svensk teknik för en renare, effektivare och energisnålare massa- och pappersproduktion i Polen och Baltikum,

* Swecare: Svenskt sjukvårdskunnande och teknik till Polen och Baltikum,

- * SweHeat: Effektivisering och modernisering av fjärrvärmesystem i Litauen, Skr.1999/2000:7
- * Swedish Civil Aviation Group: Insatser för civilflygsektorn i Polen,
- * Swedish Rail Industry Group: insatser för spårbunden trafik i Polen och S:t Petersburg samt
- * AgriSwede: svensk teknik för modernisering av sockerindustrin i Polen.

- *utbildning* i internationell affärskompetens för unga exportsäljare. Ett väl beprövat utbildningspaket har under en följd av år erbjudits av Exportrådet. Inom ramen för MÖ anpassas nu delprogrammet "Unga Exportsäljare" till Östersjöregionen.
- *konsultcheckar* för delfinansiering av företagens externa konsultstudier i samband med initiering och utveckling av affärsverksamhet på marknaderna. Delfinansiering medges för maximalt 50 procent av kostnaden för konsultinsats (i normalfallet maximalt 20 000 kronor per check).

Härutöver har Exportrådet inom programmet graderat upp redan befintliga handelskontor i de tre baltiska länderna till *handelssekreterarkontor* och lokalt förstärkt de personella resurserna. S.k. "byråkratilotsar" har anställts. En särskild *exportfrämjandetjänst* har inrättats vid det nyöppnade generalkonsulatet i *Gdansk*.

Programmet Marknadsplats Östersjön förutses bli flerårigt.

12 Förkortningar

BALTBAT	Baltic Battalion (Baltiska FN-batalajonen)
BALTDEFCOL	Baltic Defence College (Baltiska försvarshögskolan)
Baltic 21	Regional Agenda 21 för en hållbar utveckling och dess betydelse för de ekonomiska och sociala aspekterna i Östersjöområdet.
BALTNET	Baltic Airspace Surveillance Network (Baltiska nätverket för luftövervakning)
BALTPERS	Baltiska pliktverksfunktionen.
BALTRON	Baltic Naval Squadron (Baltiska marinstyrkan)
BALTSEA	Baltic Security Assistance Group (Organ för försvarsrelaterat stöd till de baltiska länderna)
BIP	Baltiska investeringsprogrammet
BITS	Beredningen för internationellt tekniskt-ekonomiskt samarbete
CBSS	Council of the Baltic States (Östersjöstaternas råd)
COMECON	numera icke-existerande ekonomisk sammanslutning mellan de östeuropeiska länderna
DGIII	Industrins generaldirektorat i Bryssel
EBRD	European Bank for Reconstruction and Development (Europeiska banken för återuppbyggnad och utveckling)
Efta	European Free Trade Organization (Europeiska frihandelsorganisationen)
EIB	European Investment Bank (Europeiska Investeringsbanken)
EKN	Exportkreditnämnden
FMV	Försvarets materielverk
FOA	Försvarets forskningsanstalt
FSC	Forrest Stewardship Council
GEF	Global Environmental Facility
GIS	Geographical Information Systems
GIWA	Global International Water Assessment
GTS	Generaltullstyrelsen
HELCOM	Helsinki Commission Baltic Marine Environment Protection Commission (Helsingforskommissionen)
IAEA	International Atomic Energy Agency (Internationella atomenergiorganet)
IBRD	International Bank for Reconstruction and Development (Världsbanken)
IBSFC	International Baltic Sea Fishery Commission
ICES	International Council for the Exploration of the Sea
IFC	International Finance Corporation
IFI	International Financial Institutions

ILO	International Labour Organization (Internationella arbetarorganisationen)	Skr.1999/2000:7
IMF	International Monetary Fund (Internationella Valutafonden)	
Interreg	EU:s program för gränsöverskridande samarbete	
ISA	Invest in Sweden Agency	
KL	Kandidatländer till EU	
KTH	Kungliga Tekniska Högskolan	
MIGA	Multilateral Investment Guarantee Agency	
MISTRA	Miljöstrategiska fonden	
Nato	North Atlantic Treaty Organization	
NEFCO	Nordiska miljöfinansieringsprojektet	
NIB	Nordiska investeringsbanken	
NMR	Nordiska ministerrådet	
NOPEF	Nordiska projektexporttfonden	
NSA	Nuclear Security Account (EBRD:s Kärnsäkerhetsfond)	
NUTEK	Närings- och teknikutvecklingsverket	
OECD	Organization for Economic Co-operation and Development (Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling)	
OSS	Oberoende staters samvälde	
PFF	Partnerskap för fred	
Phare	Pologne et Hongrie, Aide à la Reconstrucion Economique (EU:s samarbetsprogram för Central- och Östeuropa)	
RPS	Rikspolisstyrelsen	
SI	Svenska institutet	
Sida	Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete	
SIWI	Stockholm International Water Institute	
SGU	Statens geologiska undersökningar	
SKI	Statens kärnkraftsinspektion	
SPE	Svensk projektexport	
SSE	Stockholm School of Economics (Handelshögskolan)	
SSI	Statens strålskyddsinstitut	
STCW	Standards of Training, Certification and Watchkeeping	
STEM	Statens energimyndighet	
Tacis	Technical Assistance to the Commonwealth of Independent States. (EU:s program för samarbete med OSS)	
Tempus	EU:s program för modernisering och förbättring av den högre utbildningen i partnerländerna i Phare och Tacis	
UDC	Union of the Baltic Cities	
WTO	World Trade Organization (Världshandelsorganisationen)	
ÖEI	Östekonomiska institutet	

13 Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 30 september 1999

Närvarande: statsrådet Hjelm-Wallén, ordförande, och statsråden Freivalds, Ulvskog, Lindh, Sahlin, von Sydow, Klingvall, Pagrotsky, Östros, Engqvist, Rosengren, Larsson, Lejon, Lövdén, Ringholm

Föredragande: statsrådet Pagrotsky

Regeringen beslutar skrivelse 1999/2000:7 Ekonomisk utveckling och samarbete i Östersjöregionen.